

การสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3
: กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

ปริญญานิพนธ์
ของ
ประพันธ์ศักดิ์ สุขสะอาด

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา
พฤษภาคม 2551

การสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3
: กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

ปริญญานิพนธ์
ของ
ประพันธ์ศักดิ์ สุขสอาด

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา
พฤษภาคม 2551
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3
: กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

บทคัดย่อ
ของ
ประพันธ์ศักดิ์ สุขสะอาด

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา

พฤษภาคม 2551

ประพันธ์ศักดิ์ สุขสอาด. (2551). การสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม. ปรินิพนธ์
กศ.ม. การมัธยมศึกษา (การสอนสิ่งแวดล้อม). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม: อาจารย์ ดร.สนอง ทองปาน,
รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพงษ์ เจริญพิทย์

การวิจัยเรื่องนี้มีความมุ่งหมาย 2 ประการ คือ 1) เพื่อสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง
การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
ให้มีคุณภาพระดับดี และ 2) เพื่อศึกษาผลการเรียนรู้ของนักเรียน ด้านความรู้ และด้านความรู้สึก
ก่อน และหลังชมการวิจัยครั้งนี้มีการดำเนินการ 2 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างคู่มือ ฯ และ 2) การ
ทดลองใช้คู่มือ ฯ กับนักเรียนที่มาทัศนศึกษา เป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์ ขั้นที่ 1 กระทำโดย
การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกำหนดฐานการเรียนรู้ ครอบคลุม ฯ และนำคู่มือ ฯ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ
ประเมินคุณภาพ ขั้นที่ 2 กระทำโดยนำคู่มือ ฯ ไปใช้กับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง
จำนวน 30 คน ใช้ประกอบการชมฐานการเรียนรู้ทั้ง 5 ฐาน แล้ววัดผลด้านความรู้ และด้าน
ความรู้สึกก่อนชม และหลังชม

ผลการวิจัย พบว่า

1. คู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง มีคุณภาพอยู่ในระดับดี
2. นักเรียนมีความรู้ และความรู้สึกหลังชมสูงกว่าก่อนชม

DEVELOPMENT OF A SELF-STUDY GUIDE BOOKLET ON ENVIRONMENTAL
CONSERVATION STUDY TOUR FOR THE THIRD KEY STAGE STUDENTS:
A CASE STUDY AT WAT PHRACHETUPHONVIMOLMANGKALARAM

AN ABSTRACT
BY
PRAPHANSAK SUKSAARD

Present in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Education Degree in Secondary Education
at Srinakharinwirot University

May 2008

Praphansak Suksaard. (2008). *Development of a Self-Study Guide Booklet on Environmental Conservation Study Tour for the Third Key Stage Students: A Case Study at Wat Phrachetuphonvimolmangkalaram*. Master thesis, M. Ed. (Secondary Education in Environmental Education). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Lecturer Dr. Sanong Thongpan, Assoc. Prof. Dr. Natthapong Charoenpit

The purposes of this study were two folds: 1) to develop a self-study guide booklet on environmental conservation study tour for the third key stage students: a case study at Wat Phrachetuphonvimolmangkalaram to attain the good level quality and 2) to experimentally use the booklet with the third key stage tourist students investigating changes on their knowledge and sentiment.

The study was achieved through two steps: 1) developing the booklet and 2) using the booklet with the tourist students for the duration of four weeks. The first step was accomplished by sequential sub-steps: reviewing related documents; defining learning bases; drafting the booklet and assessing it by experts. The second one was done through experimenting the booklet with 30 purposively drawn subjects (exposed to the five defined learning bases) accompanying with pre and post assessments on knowledge and sentiment.

The findings were:

1. The booklet attained the quality at the good level.
2. The students had higher knowledge and sentiment after their educational tour.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

การสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3
: กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

ของ
ประพันธ์ศักดิ์ สุขสะอาด

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญสิริ จีระเดชากุล)
วันที่ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2551

..... ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์
(อาจารย์ ดร.สนอง ทองปาน)

..... กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพงษ์ เจริญพิทย์)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บังอร พานทอง)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์ ดร.สุนันทา มั่นสมงคล)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จสมบูรณ์ได้ เพราะได้รับความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก อาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งได้อุทิศเวลาอันมีค่าให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางในการทำวิจัย ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ มาโดยตลอด ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้ง และขอกราบขอบพระคุณไว้เป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บังอร พานทอง อาจารย์ ดร. สุนันทา มนัสมงคล ที่ให้คำแนะนำเพิ่มเติมในการสอบปากเปล่าเกี่ยวกับปริญญานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์เตือนใจ แดงศรี อาจารย์ศุภรัช งามรัศมีวงศ์ อาจารย์พระมหาแสวง ปัญญาวุฒิ (นิลนามะ) อาจารย์ ดร.สุนันทา มนัสมงคล อาจารย์จรรยา ทอดสนิท อาจารย์ภาคภูมิ อยู่พูล ที่กรุณาให้คำแนะนำ และตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณ ท่านเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เจ้าหน้าที่สำนักงานวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามทุกท่าน ผู้จัดการโรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพน ฯ (วัดโพธิ์) และเจ้าหน้าที่โรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพน ฯ (วัดโพธิ์) ทุกท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์ และความสะดวกต่างๆ ในการดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ให้สำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี

ขอขอบใจ นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ผู้มาทัศนศึกษา ที่ให้ความร่วมมือในการดำเนินการเก็บข้อมูลการวิจัยให้สำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา ญาติพี่น้องที่ให้กำลังใจ และช่วยเหลือตลอดระยะเวลาที่ศึกษา และทำการวิจัยเป็นอย่างดี และขอขอบคุณ พี่ๆ เพื่อนๆ และน้องๆ นิสิตระดับปริญญาโทสาขาวิชาการมัธยมศึกษา (กลุ่มการสอนสิ่งแวดล้อม) ทุกท่านที่ได้ให้กำลังใจ และช่วยเหลือในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้

คุณค่า และประโยชน์ที่ได้รับจากปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณอันยิ่งใหญ่ของ บิดา มารดา ครูอาจารย์ทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอน และประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ผู้วิจัยจนประสบผลสำเร็จในการศึกษาครั้งนี้ ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่าน

ประพันธ์ศักดิ์ สุขสอาด

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	4
ความสำคัญของการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	5
ตัวแปรที่ศึกษา	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย	8
สมมติฐานการวิจัย	9
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
เอกสารเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544	10
เอกสารแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว	15
เอกสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	16
เอกสารเกี่ยวกับคู่มือ	19
เอกสารเกี่ยวกับกระบวนการสร้างคู่มือ : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม	24
เอกสารเกี่ยวกับการวัดผลการเรียนรู้	35
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	43
งานวิจัยภายในประเทศ	43
งานวิจัยต่างประเทศ	44
3 วิธีดำเนินการวิจัย	46
การสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	46
การทดลองใช้คู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กับนักเรียน ช่วงชั้นที่ 3	47

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	49
ตอนที่ 1 ผลการประเมินคุณภาพของคู่มือ ฯ	49
ตอนที่ 2 ผลการทดลองใช้คู่มือ ฯ	50
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	52
ความมุ่งหมายของการวิจัย	52
สมมติฐานการวิจัย	52
การดำเนินการวิจัย	52
การวิเคราะห์ข้อมูล	53
สรุปผลการวิจัย	53
การอภิปรายผล	53
ข้อเสนอแนะ	56
บรรณานุกรม	58
ภาคผนวก	64
ภาคผนวก ก	65
ภาคผนวก ข	70
ภาคผนวก ค	74
ภาคผนวก ง	114
ภาคผนวก จ	202
ประวัติย่อผู้วิจัย	207

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงกรอบการวิเคราะห์เนื้อหา จุดประสงค์ และพฤติกรรมที่ต้องการวัดผลการเรียนรู้แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้โดยใช้คู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษา วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม	41
2 แสดงกรอบในการสร้างเครื่องมือแบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ต่อคู่มือ เรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษา วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม	42
3 แสดงผลการประเมินคุณภาพการสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษา วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน	49
4 แสดงผลการทดลองใช้คู่มือ ฯ ด้านความรู้ของนักเรียนเปรียบเทียบผลการทดสอบความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ ทั้ง 5 ฐาน ก่อน และหลังชมโดยใช้คู่มือ ฯ	50
5 แสดงผลการทดลองใช้คู่มือ ฯ ด้านความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ ทั้ง 5 ฐาน ก่อน และหลังชมโดยใช้คู่มือ ฯ	51

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

1	กรอบแนวคิดในการวิจัย	8
---	----------------------------	---

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ปัจจุบันการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ครอบคลุมการปฏิรูป 3 ด้าน คือ 1) ด้านระบบบริหารจัดการหลักสูตร 2) ด้านเนื้อหาสาระของหลักสูตร และ 3) ด้านกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตร โดยเฉพาะด้านกระบวนการเรียนรู้ จะเน้นการบูรณาการระหว่างสาระการเรียนรู้ภายในกลุ่มวิชา และระหว่างกลุ่มวิชา ทั้งในระดับชั้นเดียวกัน และต่างระดับชั้น โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่ถือว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด มุ่งพัฒนาผู้เรียนในลักษณะองค์รวม พัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ ให้ผู้เรียนมีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน และสร้างความรู้ด้วยตนเอง การที่จะให้เกิดลักษณะดังกล่าว ในตัวผู้เรียนได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองจริงๆ และสอดคล้องกับสภาพชีวิตจริง (ัดดา ภูเกียรติ. 2547: 12) การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ เป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาที่ยึดหลักให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่สำคัญที่สุด ซึ่งต้องอาศัยแนวการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางก็จำเป็นต้องอาศัยหลักการ รูปแบบการเรียนการสอน วิธีสอน และเทคนิคการสอน ที่หลากหลายเข้าไปช่วย (พิศนา เขมมณี. 2546: คำนำ)

ส่วนการจัดการศึกษาแห่งชาติภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กำหนดไว้มีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

- 1) การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษาหลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัด และประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน
- 2) การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่น ในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบวิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตร จะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม
- 3) การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่นๆ สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกัน หรือต่างรูปแบบได้ ไม่ว่า ผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือ

ไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์การทำงาน (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542: 8 – 9)

ในส่วนของกรอบกระบวนการเรียนรู้ ให้ความสำคัญกับผลการเรียนรู้ ด้านความรู้ ว่าเป็นไป เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรม และวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้ โดยยึดหลักการสำคัญว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้พัฒนาตามธรรมชาติเต็มตามศักยภาพของตนและสามารถที่จะแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองได้ตลอดเวลาตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2546: 131)

กระบวนการเรียนการสอนมีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ของผู้เรียน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมวด 4 มาตรา 25 ได้กำหนดไว้ว่า รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงาน และการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬา และนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ อย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ ดังนั้น โรงเรียนทุกแห่ง ซึ่งมีหน้าที่ดำเนินงานให้สนองนโยบายของพระราชบัญญัติการศึกษาดังกล่าว จึงจำเป็นต้องส่งเสริมให้นักเรียนรู้จัก และใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ

แหล่งการเรียนรู้ที่โรงเรียนสามารถจัด และดำเนินการได้มีหลายประเภท ขึ้นอยู่กับกำลังความสามารถของโรงเรียนแต่ละแห่ง เช่น โรงเรียนที่มีพื้นที่กว้างขวาง อาจจัดแหล่งเรียนรู้ ในลักษณะของสวนพฤกษศาสตร์ หรืออุทยานการศึกษา นอกเหนือจากการจัดห้องสมุดโรงเรียน และการจัดมุมต่างๆ ในบริเวณโรงเรียนให้เป็นที่อ่านหนังสือ รวมทั้งนำนักเรียนไปศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลนอกโรงเรียน เช่น พิพิธภัณฑ์ วัด ห้องสมุดประชาชน หอสมุดแห่งชาติ และภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน ฯลฯ ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ แหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียน และแหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น ตัวอย่างแหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียน ได้แก่ ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดหมวดวิชาห้องสมุดเคลื่อนที่ มุมหนังสือในห้องเรียน ห้องพิพิธภัณฑ์ ห้องมัลติมีเดีย ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องอินเทอร์เน็ต ศูนย์วิชาการ ศูนย์วิทยบริการ ศูนย์โสตทัศนศึกษา ศูนย์สื่อการเรียนการสอน ศูนย์พัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน (วิชา) Resource Center สวนพฤกษศาสตร์ สวนวรรณคดี สวนสมุนไพร สวนสุขภาพ สวนหนังสือ สวนธรรมะ ฯลฯ ส่วนแหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น เช่น ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ ศูนย์การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัด ครอบครัว ชุมชน สถานประกอบการ องค์การภาครัฐ และเอกชน ฯลฯ

(กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2545: 4) สอดคล้องตามแนวคิดพื้นฐานของกระบวนการเรียนการสอน ดังนี้ 1) แก่นแท้ของการเรียนการสอน คือ การเรียนรู้ของผู้เรียน 2) การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกแห่งทุกเวลา ต่อเนื่องยาวนานตลอดชีวิต 3) ศรัทธาเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่สุดของการเรียนรู้ 4) ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดี จากการสัมผัส และสัมผัส 5) สาระที่สมมูลเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ คือ ความรู้ ความคิด ความสามารถ และความดี (ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กและครอบครัว กระทรวงศึกษาธิการ. 2545: 33)

จากการประเมินผลการเรียนรู้ด้านความรู้ จำเป็นจะต้องมีกระบวนการเรียนรู้ที่แตกต่างไปจากเดิม เพราะเพียงแต่ให้เด็กฟัง จด ท่องจำ และทำตามครูบอกนั้น คงจะไม่สามารถสร้างเด็กให้รู้จักคิด วิเคราะห์ และตีค่าได้ และต้องแสวงหาแนวทางใหม่ๆ ให้มาก และหลากหลายไปกว่าเดิม (ลัดดา ภูเกียรติ. 2547: คำนิยาม)

สถานการณ์ดังกล่าว เป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไข เช่น การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ที่จะเกิดประโยชน์สูงสุดไม่ควรสิ้นสุดเพียงแค่ เรียนอะไร (Know what) แต่ควรมุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างไร (Know how) ควบคู่ไปด้วย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำกระบวนการ ในการเรียนรู้ดังกล่าวไปใช้เสมือนหนึ่งเป็น เครื่องมือ ในการเรียนรู้ได้ต่อไป นอกจากนี้ ในการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านการฝึกกระบวนการเรียนรู้นี้ ยังจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจถึงความต้องการ ความสนใจ ความถนัด ตลอดจนความสามารถที่แท้จริงของตนเองได้เป็นอย่างดีด้วย (อมรา รอดดารา และคณะ. 2546: 10)

การสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียน ปัญหาของการจัดการเรียนการสอน ในส่วนระดับมัธยมศึกษาที่เน้นหนักไปทาง ด้านความรู้ความจำเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาการ เพื่อให้ผ่านการสอบเท่านั้น โดยที่นักเรียนไม่มีโอกาสได้เลือกเรียนตามความสนใจ หรือความถนัดของตนเอง ครูเป็นผู้ริเริ่มนวัตกรรมใหม่ๆ มาปรับให้การจัดการเรียนรู้มีคุณภาพดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยที่ครูจะต้องทำการวิจัย และพัฒนาการเรียนรู้จากการเรียนการสอนตลอดเวลา

ตามทฤษฎีการศึกษา การพัฒนาการเรียนรู้ด้านความรู้ และความรู้สึก อาจทำได้หลายวิธีรวมทั้งการสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง ที่เน้นการสร้างความรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน โดยการบูรณาการสาระความรู้ต่างๆ ที่อยากรู้ให้เอื้อต่อกัน หรือร่วมกันสร้างเสริมความคิด ความเข้าใจ ความตระหนักทั้งด้านสาระ และคุณค่าต่างๆ ให้กับผู้เรียน โดยอาศัยทักษะทางปัญญาหลายๆ ด้าน ทั้งที่เป็นทักษะขั้นพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ และทักษะขั้นสูงที่จำเป็นในการคิดอย่างสร้างสรรค์ และมีวิจารณญาณ เป็นต้น

หลักการสำคัญของวิธีการสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง คือ ผู้เรียนได้เลือกเรื่อง/ประเด็น/ปัญหา ที่ต้องการจะศึกษาด้วยตนเอง ผู้เรียนเลือก และหาวิธีการตลอดจนแหล่งของข้อมูลที่หลากหลายด้วยตนเอง ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ (เรียนรู้) ด้วยตนเอง ผู้เรียนได้บูรณาการทักษะ/ประสบการณ์/ความรู้/สิ่งแวดล้อมรอบตัวตามสภาพจริง ผู้เรียนเป็นผู้สรุป (สร้างองค์ความรู้) ด้วยตนเอง ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น และผู้เรียนได้นำความรู้ไปใช้จริง (ลัดดา ภูเกียรติ. 2547: 3 – 20)

วิธีการสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามหลักการดังกล่าว สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ได้

จากสภาพการณดังกล่าวมา ผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่ต้องการสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เพื่อใช้เป็นนวัตกรรมในการพัฒนาผลการเรียนรู้ ด้านความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ และความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 กับเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ให้มีคุณภาพระดับดี
2. เพื่อศึกษาผลการเรียนรู้ของนักเรียน ดังนี้
 - 2.1 ความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ ก่อน และหลังชมโดยใช้คู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
 - 2.2 ความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ ก่อน และหลังชมโดยใช้คู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ จะได้คู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ที่มีคุณภาพระดับดี และมีศักยภาพในการพัฒนาผลการเรียนรู้ ด้านความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ และความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3

ผลการวิจัยดังกล่าว จะเป็นประโยชน์ แก่ครูในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และแก่นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ในการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ตอนที่ 1 การสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

1. การสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กำหนดฐานการเรียนรู้ ไว้ 5 ฐาน คือ

- 1.1 ชุมประตูลมทองมกุฏ ตึกตาศิลาลิ้น และฤๅษีดัดตน
- 1.2 พระเจดีย์หมู่ห้าฐานเดียว พระเจดีย์ราย และพระมหาเจดีย์
- 1.3 ตึกตาศิลาลิ้น และพระพุทธรูปไสยาสน์ (พระนอนวัดโพธิ์)
- 1.4 ศาลาราย และโรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพนฯ (วัดโพธิ์)
- 1.5 พระพุทธท้าวปฏิมกร

2. องค์ประกอบของคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีดังนี้

2.1 องค์ประกอบทั่วไป ประกอบด้วย

- 2.1.1 ปก (ระบุเรื่อง และรายชื่อผู้ทำวิจัย)
- 2.1.2 คำนำ (สิ่งที่ทำการวิจัยให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ และ

ความรู้ลึกเกี่ยวกับฐานการเรียนรู้)

3. สารบัญ (เรื่องต่างๆ อยู่ที่ไหนที่เท่าไร)
4. คำแนะนำ (การใช้คู่มือที่ถูกต้อง และข้อห้ามไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม)
5. แผนผังวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
6. ประวัติวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
7. ฐานการเรียนรู้ในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งหมด 5 ฐาน ดังนี้
 - 7.1 ชุมประตูลมทองมกุฏ ตึกตาศิลาลิ้น และฤๅษีดัดตน
 - 7.2 พระเจดีย์หมู่ห้าฐานเดียว พระเจดีย์ราย และพระมหาเจดีย์
 - 7.3 ตึกตาศิลาลิ้น และพระพุทธรูปไสยาสน์ (พระนอนวัดโพธิ์)
 - 7.4 ศาลาราย และโรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพนฯ (วัดโพธิ์)
 - 7.5 พระพุทธท้าวปฏิมกร
8. ข้อมูลการเดินทาง (สถานที่ติดต่อทางวัด)
9. แผนที่การเดินทาง
10. แผนผังการเดินทาง
11. เอกสารอ้างอิง (หนังสือที่นำมาหาข้อมูล)
12. บันทึกการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์/ส่วนตัว

2.2. องค์ประกอบเฉพาะฐานการเรียนรู้ ประกอบด้วย

- 2.2.1 ชื่อฐาน (ที่เรียนรู้)
- 2.2.2 ประวัติความเป็นมา (ของฐานการเรียนรู้)
- 2.2.3 สารความรู้ (ลักษณะเด่นทางศิลปะ และสถาปัตยกรรม)
- 2.2.4 รายละเอียด (ของสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในฐานการเรียนรู้)

ตอนที่ 2 การทดลองใช้คู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากร ได้แก่ นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ที่มาทัศนศึกษาเป็นหมู่คณะ ณ
วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนดังกล่าว จำนวน 30 คน ที่ได้มา โดยการเลือก
แบบเจาะจงจากประชากร

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรต้น ได้แก่ ช่วงเวลาของการชม จำแนกเป็น 2 กลุ่ม
 - 1.1 กลุ่มก่อนชม
 - 1.2 กลุ่มหลังชม
2. ตัวแปรตาม ได้แก่
 - 2.1 ความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้
 - 2.2 ความรู้สึกเกี่ยวกับฐานการเรียนรู้
3. ระยะเวลาที่ทดลองใช้คู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิง
อนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กระทำในระหว่าง
ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 วันเสาร์ และอาทิตย์ วันละ 6 ชั่วโมง แบ่งเป็นช่วงเช้า และ
ช่วงบ่าย ภายในระยะเวลา 4 สัปดาห์

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **คู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง** หมายถึง เอกสารประเภทสิ่งพิมพ์แบบกระชับความที่ใช้เป็น
เอกสารหลักประกอบการทัศนศึกษา โดยมุ่งให้ผู้ใช้ในการเรียนรู้ ด้านความรู้ และด้านความรู้สึก
เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ สังคมศึกษา
ศาสนาและวัฒนธรรม ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 คู่มือ
ดังกล่าวครอบคลุมเนื้อหาสาระจากฐานการเรียนรู้ 5 ฐาน ได้แก่ 1) ชุมประตูล้อมมกุฏ คุกตา

ศิลาจีน และฤๅษีดัดตน 2) พระเจดีย์หมู่ห้าฐานเดียว พระเจดีย์ราย และพระมหาเจดีย์ 3) ตู้กตาศิลาฝรั่ง และพระพุทธรูปไสยาส (พระนอนวัดโพธิ์) 4) ศาลาราย และโรงเรียน แพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพนฯ (วัดโพธิ์) และ 5) พระพุทธรูปปฏิมากร โดยผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมีระดับคะแนน 5 ระดับ คือ 5, 4, 3, 2 และ 1 หมายถึง ดีมาก ดี ปานกลาง พอใช้ และควรปรับปรุง

2. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การเยี่ยมชมด้วยตนเองที่เน้นการอนุรักษ์ในพื้นที่ โดยไม่ทำความเสียหายให้กับสิ่งแวดล้อมของสถานที่นั้นๆ โดยในระหว่างการชม เน้นกิจกรรมการศึกษาเอกสารคู่มือฯ เป็นรายฐานการเรียนรู้ และอาจซักถามวิทยากรเพิ่มเติม

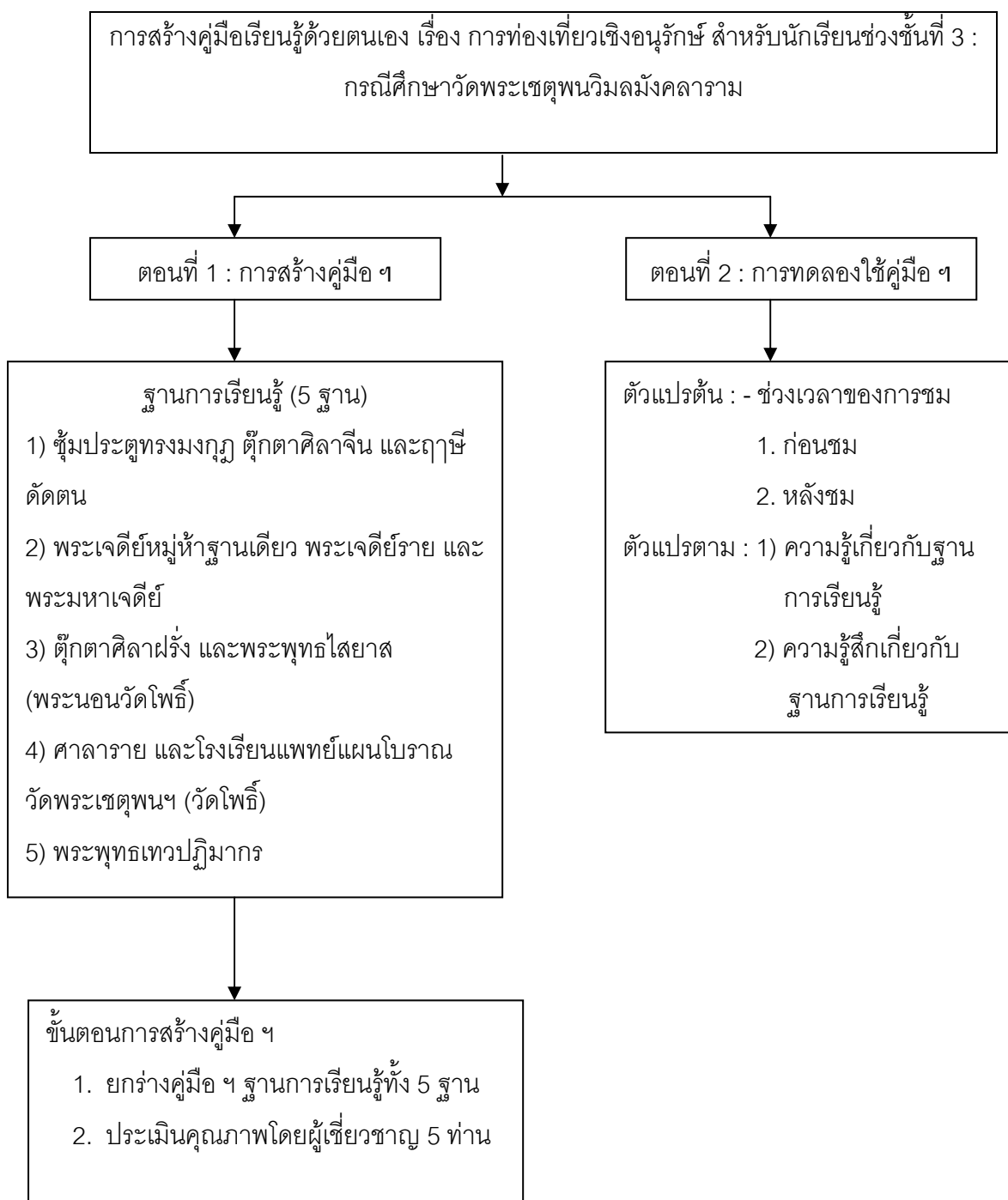
3. วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม หมายถึง พระอารามหลวงชั้นเอก ซึ่งตั้งอยู่บริเวณด้านทิศใต้ของพระบรมมหาราชวัง ถนนเศรษฐสุการ ทิศเหนือ จดถนนท้ายวัง ทิศตะวันออก จดถนนสนามไชย ทิศตะวันตก จดถนนมหาราช ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ ผู้วิจัยใช้อาคารสิ่งก่อสร้างของวัดฯ เป็นฐานเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

4. ความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ หมายถึง ผลการเรียนรู้ ด้านพุทธิปัญญาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ในด้านความรู้ - ความจำ ด้านความเข้าใจ และด้านการนำไปใช้ที่เกิดแก่นักเรียน จากการชมฐานการเรียนรู้ 5 ฐาน โดยการศึกษาคู่มือฯ เป็นสำคัญ และสอบถามวิทยากรตามความเหมาะสม ในการวิจัยนี้ใช้แบบทดสอบ (ปรนัย) ชนิด 4 ตัวเลือก เป็นเครื่องมือวัดผล

5. ความรู้สึกเกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ หมายถึง สภาวะเชิงจิตใจที่เกิดจากประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม 3 ด้าน คือ 1) ความสนใจ 2) คุณค่า/ค่านิยม และ 3) เจตคติ ในด้านความสนใจ คุณค่า/ค่านิยม และเจตคติที่เกิดแก่นักเรียนจากการชมฐานการเรียนรู้ 5 ฐาน ในการวิจัยนี้ ใช้แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับเป็นเครื่องมือวัดผล

6. นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนต่างๆ ที่มาทัศนศึกษาเป็นหมู่คณะ ณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. นักเรียนมีผลการเรียนรู้ด้านความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ หลังชมสูงกว่าก่อนชม
2. นักเรียนมีผลการเรียนรู้ด้านความรู้สึเกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ หลังชมสูงกว่าก่อนชม

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร และเอกสารงานวิจัยต่างๆ ประมวลเป็นหัวข้อได้ ดังนี้

1. เอกสารเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
2. เอกสารแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
3. เอกสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
4. เอกสารเกี่ยวกับคู่มือ
5. เอกสารเกี่ยวกับกระบวนการสร้างคู่มือ กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
6. เอกสารเกี่ยวกับการวัดผลการเรียนรู้
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

สาระสำคัญของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สรุปได้ ดังนี้
(กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2544)

1.1 จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

เนื่องจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรแกนกลางที่มีลักษณะเป็นกรอบ และแนวทางในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามจุดหมายของหลักสูตร โดยได้กำหนดสาระมาตรฐาน การเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน และมาตรฐานการเรียนรู้ทั้ง 8 สาระการเรียนรู้ สำหรับให้สถานศึกษาได้จัดทำสาระของหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับแนวทางของหลักสูตร ดังนั้น เพื่อให้สถานศึกษาสามารถออกแบบการเรียนการสอน และจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องตามกรอบของหลักสูตร เพื่อพัฒนาผู้เรียนได้เต็มตามศักยภาพ กระทรวงศึกษาธิการ โดยกรมวิชาการ จึงจัดทำคู่มือการจัดการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม สำหรับใช้เป็นแนวในการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอน ให้บรรลุเจตนารมณ์ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
2. คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์
3. คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์
4. คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

5. คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษา และพลศึกษา
6. คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
7. คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ และเทคโนโลยี
8. คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มีกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มาตรฐานการเรียนรู้ สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ ว่าด้วยมาตรฐาน 5.2 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สาระที่ 2 ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม ว่าด้วยมาตรฐาน ว.2.1 และ ว.2.2 และกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระที่ 1 ว่าด้วยมาตรฐาน ศ.1.1 และ ศ.1.2

กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีคำสั่ง ฯ ให้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในโรงเรียนนาร่อง และโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตร ตั้งแต่ปีการศึกษา 2545 ในชั้น ป.1, ป.4, ม.1 และ ม.4 ซึ่งจะครบทุกชั้นในปีการศึกษา 2547 และใช้ในโรงเรียนทั่วประเทศ ที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในปีการศึกษา 2546 ในลักษณะเดียวกับโรงเรียนนาร่อง คือ ในชั้น ป.1, ป.4, ม.1 และ ม.4 จนครบทุกชั้นในปีการศึกษา

1.2 การจัดหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ ในการพัฒนาผู้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำหรับผู้เรียนทุกคน และทุกกลุ่มเป้าหมายสามารถปรับใช้ได้กับการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ ทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

สถานศึกษาสามารถจัดทำสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมเป็นหน่วยการเรียนรู้รายวิชาใหม่ ๆ รายวิชาที่มีความเข้มข้นอย่างหลากหลาย ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการ และความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเลือกสาระการเรียนรู้จาก 8 กลุ่ม ในช่วงชั้นที่ 2 ช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4 สำหรับช่วงชั้นที่ 1 ยังไม่ควรเลือกเรียนรายวิชาที่เข้มข้น ควรเรียนเฉพาะรายวิชาพื้นฐานก่อน

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 เป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสำรวจความสามารถ ความถนัด ความสนใจของตนเอง และพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตน พัฒนาความสามารถ ทักษะพื้นฐานด้านการเรียนรู้ และทักษะในการดำเนินชีวิต ให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถเสริมสร้างสุขภาพส่วนตน และชุมชนมีความภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ

จึงพอสรุปได้ว่า การจัดหลักสูตรการเรียนการสอนนั้น สามารถปรับใช้ได้ทุกรูปแบบ ทุกโอกาส และทุกช่วงชั้น

1.3 การจัดเวลาเรียน

ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนให้ยืดหยุ่นได้ ตามความเหมาะสมในแต่ละชั้นปี ทั้งการจัดเวลาในสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และรายวิชาที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติม รวมทั้งต้องจัดให้มีเวลาสำหรับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียน ตามความเหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายปี มีเวลาเรียนประมาณวันละ 5 - 6 ชั่วโมง การกำหนดเวลาเรียน สำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม ควรให้สัดส่วนใกล้เคียงกัน แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มภาษาไทย คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ยังคงมีความสำคัญ ควรจัดเวลาเรียนให้มากกว่ากลุ่มอื่นๆ สำหรับผู้เรียนที่มีความประสงค์จะศึกษาต่อ และจัดรายวิชาอาชีพหรือโครงการอาชีพ สำหรับผู้เรียนที่มีความสามารถที่จะออกไปสู่โลกอาชีพ

สรุปได้ว่าการจัดเวลาเรียนดังกล่าวข้างต้น เป็นแนวทางสำหรับการจัดการศึกษาในระบบสถานศึกษา ส่วนการจัดการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยนั้น ให้พิจารณายืดหยุ่นเวลาเรียนตามสถานการณ์ และโอกาสที่เอื้อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้

1.4 สาระ และมาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดสาระ และมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียน เมื่อเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งกำหนดไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพ สำหรับสาระ และมาตรฐานการเรียนรู้ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาสามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้ สาระและมาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐานมีรายละเอียด ดังนี้

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ต้องเรียนตลอด 12 ปีการศึกษา ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ ที่ประกอบมาจากหลายแขนงวิชา จึงมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ โดยนำวิทยาการจากแขนงวิชาต่างๆ ในสาขาสังคมศาสตร์มาหลอมรวมเข้าด้วยกัน ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ จริยธรรม ประชากรศึกษา สิ่งแวดล้อมศึกษา รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา ปรัชญา และศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ออกแบบมา เพื่อส่งเสริมศักยภาพเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียน โดยมีเป้าหมายของการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี ซึ่งถือเป็นความรับผิดชอบของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

สรุปได้ว่า สาระ และมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียน เมื่อเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.5 การเชื่อมโยงกลุ่มสาระการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์

การเชื่อมโยงกลุ่มสาระการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์ สามารถกระทำได้กับทุกกลุ่มสาระ เช่น

1. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เชื่อมโยงได้กับ

การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ช่วยให้ผู้เรียนได้สำรวจองค์ประกอบทางการเมือง เศรษฐกิจลักษณะทางกายภาพ และวัฒนธรรม ที่เกี่ยวข้อง และที่ปรากฏอยู่ในสังคมที่อาศัยอยู่ การเรียนรู้วิทยาศาสตร์เชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิดเกี่ยวกับการศึกษาโลกทั้งกายภาพ และทางสังคม การตรวจสอบของธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม การนำแนวคิดทางวิทยาศาสตร์มาใช้ และผลที่เกิดขึ้นทั้งสองวิชา สามารถเชื่อมโยงให้ผู้เรียนเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริง และมองเห็นการปฏิบัติ เพื่อกิจกรรมทางสังคม

2. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เชื่อมโยงได้กับการเรียน ศิลปะ ศิลปะช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจมุมมองต่างๆ เกี่ยวกับโลก งานศิลปะสะท้อนให้เห็นความเป็นจริงของสังคม การเมือง เศรษฐกิจ ในยุคสมัยต่างๆ ได้ ศิลปะ สะท้อนความคิด จิตวิญญาณ ความหวังของมนุษยชาติ ศิลปะ เป็นเสมือนบันทึกหลักฐานว่ามนุษย์เรามีชีวิต มีความคิดอย่างไร ด้วยการนำเสนอมุมมองที่เป็นเอกลักษณ์ของผู้สร้างงานศิลปะนั้น ศิลปะจึงช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โลกกว้างที่เขาอาศัยอยู่ การศึกษาสังคมจากงานศิลปะ ยังทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาความคิด สร้างสรรค์อีกด้วย

1.6 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียน

มาตรฐานการเรียนรู้ สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ ได้แก่ สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ สาระหลักนี้ เป็นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับภูมิศาสตร์สิ่งแวดล้อมศึกษา ประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา ที่มุ่งให้มีความเข้าใจในเรื่องมิติสัมพันธ์ทางภูมิศาสตร์กับสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในโลก ความสัมพันธ์ต่อกัน และกัน และต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์

มาตรฐาน 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรควัฒนธรรม และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ม.1 – 3

ข้อ 1 วิเคราะห์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทรัพยากรของประเทศ และ ภูมิภาคต่างๆ ของโลก ความสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจและสังคม รู้สิทธิหน้าที่ กฎระเบียบ สถานการณ์ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น ประเทศต่างๆ

และปฏิบัติตนพร้อมเสนอแนวทางการแก้ปัญหา ส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ

ข้อ 2 เห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของประเทศ และภูมิภาคต่างๆ ของโลก วิเคราะห์การก่อเกิดสิ่งแวดล้อมใหม่ทางสังคม อันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เปรียบเทียบวิถีชีวิตของสังคมไทย และสังคมอื่นที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อม เข้าใจปัญหา เสนอแนวทางแก้ไขปัญห และปรับเปลี่ยนค่านิยม และวิถีชีวิตเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยรวมของประเทศ และของโลก

กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

สาระที่ 2 : ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม

มาตรฐาน ว 2.1 : เข้าใจสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อม กับสิ่งมีชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตต่างๆ ในระบบนิเวศมีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่รับรู้ และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

ว.2.1 (1) สำรวจตรวจสอบระบบนิเวศต่างๆ ในท้องถิ่น อธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบภายในระบบนิเวศ การถ่ายทอดพลังงาน วัฏจักรของสาร และการเปลี่ยนแปลงขนาดของประชากร

มาตรฐาน ว. 2.2 : เข้าใจความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติในระดับท้องถิ่น ประเทศ และโลกมีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้ และนำความรู้ไปใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

ว. 2.2 (1) สำรวจวิเคราะห์สภาพปัญหาสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น เสนอแนวคิดในการรักษาสมดุลของระบบนิเวศ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างยั่งยืนโดยใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี รวมทั้งลงมือปฏิบัติในการดูแลรักษา แก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

สาระที่ 1 : ทศศิลป์

มาตรฐาน ศ.1.1 : สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ ตามจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ และวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์คุณค่างานทัศนศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิด ต่องานศิลปะอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ.1.2 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่น

สรุปความได้ว่า เอกสารเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กำหนดสาระมาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ตามคู่มือการจัดการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้สำหรับให้สถานศึกษาได้จัดทำสาระของหลักสูตร และจัดการเรียนการสอน ได้สอดคล้องกับแนวทางของหลักสูตร โดยให้สถานศึกษาสามารถออกแบบการเรียนการสอน และจัดการเรียนรู้ได้สอดคล้อง ตามกรอบหลักสูตร และพัฒนาผู้เรียนได้เต็มตามศักยภาพ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้สำรวจแหล่งการเรียนรู้ ต่อการสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ซึ่งเป็นเอกสารประเภทสิ่งพิมพ์แบบกระชับความ ที่มุ่งให้เกิดความรู้ ในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา และสาระความรู้ ลักษณะเด่นทางศิลปะ และสถาปัตยกรรมที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ที่มีนักเรียนมาทัศนศึกษาหาความรู้ เพื่อชมความงดงามของศิลปะ และสถาปัตยกรรมไทย ที่เป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม ที่มนุษย์ได้สร้างขึ้น มีคุณค่าทางจิตใจ และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2. เอกสารแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

กองส่งเสริมและเผยแพร่, กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2547: 6) กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน คือ การบริหารจัดการท่องเที่ยวให้พัฒนาในทุกๆ ด้าน อย่างรอบคอบ ระมัดระวัง เกิดผลดีต่อเศรษฐกิจ สังคม และความงดงามทางสุนทรียภาพ มีการจัดการทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด และยาวนานโดยไม่ทำให้สูญเสียเอกลักษณ์ทางธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น

รูปแบบการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

2. การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวแบบผสมผสานในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หรือแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ โดยมีกิจกรรมเพื่อการรักษาสุขภาพ เป็นกิจกรรมสำคัญในการท่องเที่ยวนั้น เช่น การพักผ่อนในรีสอร์ท ที่มีการรักษาสุขภาพ การท่องเที่ยว ที่มีโปรแกรมการรับประทานอาหารชีวจิต อาหารมังสวิรัต การฝึกสมาธิ การฝึก

การออกกำลัง เป็นต้น มักมีกำหนดเวลาช่วงหนึ่ง เพื่อให้เกิดผล เช่น 7 วัน 5 วัน หรือ 3 วัน

3. การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro tourism) คือ การท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรม เช่น สวนผลไม้ วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์ เป็นต้น ซึ่งสถานที่เหล่านี้จะจัดเตรียมพื้นที่บางส่วน เพื่อเปิดให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชม และมีโอกาสหาประสบการณ์ใหม่จากกิจกรรมปกติของฟาร์ม เช่น การเก็บผลไม้จากต้น การเกี่ยวข้าว การเก็บผัก เป็นต้น มีการจัดวิทยากรเพื่อบรรยาย หรืออธิบายวิธีการทำงานของสวนเกษตร หรือฟาร์มนั้น

4. การท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural based Tourism) เป็นการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชื่นชม และศึกษาวัฒนธรรมประเพณี ที่มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น มีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยวนั้น บนพื้นฐานของการมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การเที่ยวชมประเพณีในราชสำนัก (ประเพณีหลวง) หรือประเพณีพื้นบ้าน และการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในหมู่บ้านช้าง หมู่บ้านทำเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น

สรุป การท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความรู้ในสถานที่นั้นๆ และเป็นการพักผ่อนที่ทำให้ร่างกาย และจิตใจผ่อนคลายความตึงเครียด และบำบัดความเครียดจนคลายสับสนออกไป ไม่กังวลในเรื่องราวต่างๆ ที่ผ่านมาได้เป็นอย่างดี

3. เอกสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

3.1 ความหมายของการอนุรักษ์

ราชบัณฑิตยสถาน (2542: 115 – 1328) ได้ให้ความหมายคำว่า การอนุรักษ์ คือ สิ่งหรือเรื่องที่ทำและอนุรักษ์ คือ รักษาให้คงเดิม รวมความแล้ว หมายถึง การรักษาสິงนั้นไว้ให้ยั่งยืน

นิวัติ เรืองพานิช (2533: 4) ได้กล่าวว่า การอนุรักษ์ คือ การทะนุบำรุงสิ่งแวดล้อม และพยายามให้เกิดผลกระทบต่องสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด

นอกจากนี้ เกษม จันทรแก้ว (2530: 122 – 126) ได้กล่าวถึง การอนุรักษ์ไว้ 8 วิธี ดังนี้

1. การใช้ (Sustainable Utilization) เป็นการบริโภคโดยตรง เช่น การได้ยีน ได้เห็น ได้ฟัง ได้สัมผัส การใช้ความสะอาดสบาย และความปลอดภัยเหล่านี้ ต้องเป็นเรื่องการใช้แบบยั่งยืน

2. การเก็บกัก (Storage) หมายถึง การรวบรวม และการเก็บกักทรัพยากรที่มีแนวโน้มที่จะขาดแคลนในบางเวลา หรือคาดว่าจะเกิดวิกฤติขึ้น บางครั้งอาจเก็บกักไว้ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในปริมาณที่ควบคุมได้

3. การรักษา (Repair) หมายถึง เป็นการทำให้ทรัพยากรที่ขาดไปเป็นปัญหาหรือเสื่อมโทรมเป็นจุดพื้นที่เล็กๆ สามารถฟื้นคืนสภาพเดิมได้ อาจใช้เทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างขึ้นช่วยให้ดีเหมือนเดิมจนสามารถนำมาใช้ได้

4. การฟื้นฟู (Rehabilitation) หมายถึง การดำเนินการใดๆ ต่อทรัพยากร หรือสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมให้สิ่งเหล่านั้นเป็นปกติ สามารถเอื้อประโยชน์ในการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป ซึ่งการฟื้นฟูต้องใช้เวลา และเทคโนโลยีเข้าช่วยเสมอ

5. การพัฒนา (Development) หมายถึง การทำสิ่งที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น ที่ต้องพัฒนาเพราะต้องการเร่ง หรือเพิ่มประสิทธิภาพให้เกิดผลผลิตที่ดีขึ้น การพัฒนาที่ถูกต้องนั้น ต้องใช้ทั้งความรู้เทคโนโลยี และการวางแผนที่ดี

6. การป้องกัน (Prevention) หมายถึง การป้องกันสิ่งที่เกิดขึ้นมิให้ลุกลามมากกว่านี้ รวมไปถึงการป้องกันสิ่งที่ไม่เคยก่อให้เกิดด้วย การป้องกันต้องใช้เทคโนโลยี และการวางแผนที่ดี

7. การสงวน (Preservation) หมายถึง การเก็บไว้โดยไม่ให้แตะต้องหรือนำไปใช้ด้วยวิธีการใดๆ ก็ตาม การสงวนอาจกำหนดเวลาที่เก็บไว้ โดยไม่ให้มีการแตะต้องตามกาลเวลาที่กำหนดไว้ได้

8. การแบ่งเขต (Zoning) หมายถึง การแบ่งเขต หรือแบ่งกลุ่ม/ประเภท ตามสมบัติของทรัพยากร สาเหตุสำคัญเพราะเป็นวิธีการให้ความรู้ หรือกฎระเบียบที่นำมาใช้นั้น ไม่ได้ผล หรือต้องการแบ่งเขตให้ชัดเจน เพื่อให้การอนุรักษ์ได้ผล เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และเมืองควบคุมมลพิษ อย่างไรก็ตามเวลาแบ่งเขตนี้ จะต้องร่างมาตรการกำกับด้วย มิฉะนั้นจะไม่เกิดผล

สรุปการอนุรักษ์ ทั้ง 8 วิธี คือ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ให้ยั่งยืนสืบไป

3.2 ความหมายของสิ่งแวดล้อม

เกษม จันทรแก้ว (2545: 3 – 4) ได้กล่าวว่า สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้น สิ่งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม สิ่ง que เห็นด้วยตา และที่ไม่สามารถเห็นได้ด้วยตา สิ่งที่เป็นทั้งที่ให้คุณและให้โทษ

คำนิยามที่นิยมใช้ในกลุ่มนักบริหารวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมให้ไว้ว่า “สิ่งแวดล้อม” หมายถึง “สิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเรา” เป็นคำนิยามที่เข้าใจง่าย เพราะเป็นคำนิยามที่ชี้ให้เห็นว่าบรรดาสรรพสิ่งทั้งหลายที่อยู่รอบๆ ตัวเราเป็นสิ่งแวดล้อมทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่มีชีวิต และสิ่งไม่มีชีวิต หรือสิ่งที่เห็นได้ด้วยตา และสิ่งที่ไม่เห็นได้ด้วยตา หรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ

และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ล้วนเป็นสิ่งแวดล้อมทั้งสิ้น แต่การตีความจากคำนิยามนี้ อาจมีความไขว้เขวในบางครั้ง กล่าวคือ คำว่า “ สิ่ง ” นั้นน่าจะเป็นสิ่งที่เห็นได้ด้วยตา มีลักษณะหน้าตาที่แสดงว่าเป็นสิ่งของอะไรก็ได้ ด้วยข้อเท็จจริงแล้วคำว่า “ สิ่ง ” ในที่นี้อาจจะเป็นได้ทุกรูปแบบเป็นทั้งของแข็ง ของเหลว ก๊าซ มีรูป อรูป วัฒนธรรม ศาสนา ประเพณี ฯลฯ เป็นต้น

สรุปสิ่งแวดล้อม คือ สิ่งที่อยู่รอบตัวเราทั้งที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต เป็นทั้งรูปธรรม และนามธรรม (ที่มองเห็น และมองไม่เห็น) ที่มีตามธรรมชาติ และมนุษย์สร้างขึ้นเองทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ทั้งทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ ใต้ดิน และรอบตัวเราทั้งสิ้น เป็นต้น

ปรัชญาของสิ่งแวดล้อม

ณัฐพงษ์ เจริญพิทย์ (2548: 7) กล่าวถึง ปัญหาการใช้และการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการสร้างมลพิษสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ ในอดีตจนถึงปัจจุบันและมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคตโดยไม่รู้จักจบสิ้น เกิดจาก 1) ทำไปเพราะไม่มีความรู้ 2) มีความรู้แต่ก็แกล้งทำเป็นว่าไม่มีความรู้ 3) ทำไปเพราะยากจน และไม่มีทางเลือก เนื่องจากต้องทำ เพราะปากท้อง 4) ทำลงไปเพราะคิดว่าได้มีการวางแผนแก้ไขเอาไว้แล้วว่า แผนแก้ไขนั้นๆ ได้มาจากความรู้ และประสบการณ์ แต่เกิดปัญหา เพราะไม่คาดคิดมาก่อน หรือมีปัจจัยอื่นก่อให้เกิด และ 5) เกิดปัญหาขึ้นเพราะมีภัยธรรมชาติ เป็นผู้ก่อปัญหา ซึ่งควบคุมไม่ได้เลย ทั้ง 5 ประเด็นนั้น ปัญหาสิ่งแวดล้อม จึงเกิดขึ้น และรุนแรงขึ้น เพื่อหาทางป้องกัน จึงได้กำหนดหลักการสิ่งแวดล้อมศึกษา ขึ้นดังกล่าว ดังนั้น ปรัชญาของสิ่งแวดล้อมศึกษา ซึ่งต้องอาศัยหลักการสิ่งแวดล้อมศึกษาประกอบด้วย

1. การให้ความรู้สิ่งแวดล้อม ต้องเป็นการให้การศึกษาที่ยาวนานและต่อเนื่องชั่วชีวิต (Continuous Lifelong Process) ตั้งแต่เกิดจนถึงวันที่จากไปจากโลกนี้
2. สิ่งแวดล้อมศึกษา ต้องเป็นขบวนการที่ก่อให้เกิดสิ่งต่อไปนี้ ที่สามารถนำประยุกต์ใช้ คือ คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้ คือ

2.1 ความรู้ (Knowledge) เป็นความรู้ที่ลุ่มลึกจนสามารถสร้างแนวคิดเป็นทำเป็น และแก้ปัญหาได้

2.2 มีทัศนคติ (Attitudes) ที่ถูกต้อง เมื่อมีความรู้อย่างดีแล้ว จะทำให้เกิดความรู้ เข้าใจในการสร้างทัศนคติที่ถูกต้องได้

2.3 มีจิตสำนึก (Awareness) บางครั้งเรียกว่ามีความ “ ตระหนัก ” ที่ลึกซึ้งอยู่ภายใต้จิตใต้สำนึกตลอดเวลา ครั้งใดที่เกิดปัญหาหรือพบเห็นเรื่องที่มีความรู้จะดังได้ จิตสำนึกให้เห็นภาพได้ชัดเจน

2.4 มีความรู้สึกตอบโต้ (Sensitivity) ที่ไวและถูกต้อง หมายถึงว่า คราใดที่มีสิ่งมากระทบจะได้ตอบอย่างรวดเร็วและถูกต้อง เช่น มีเศษกระดาษหรือสิ่งห่ออาหารเหลือภายหลังบริโภคแล้ว ต้องรู้โดยจิตสำนึก คือ ต้องทิ้งที่ถังขยะ เหล่านี้เป็นต้น

2.5 มีทักษะ (Skills) ที่ปฏิบัติที่ชำนาญและถูกต้อง หมายความว่า นอกจากจะมีความรู้สึกตอบโต้ได้รวดเร็วแล้ว ยังทำได้ชำนาญและถูกต้องด้วย

3. วิธีการให้ความรู้ต้องเหมาะสมทั้งเนื้อหาความรู้ การใช้เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม และผู้รับรู้ เพื่อการสร้างความรู้ความเข้าใจและปฏิบัติได้

ทั้ง 3 ข้อนี้ จะสามารถทำให้โครงการสิ่งแวดล้อมศึกษาสัมฤทธิ์ผล และเป็นไปตามแผนงาน แต่ที่ผิดพลาดที่ผ่านมา นั้น เกิดจากข้อใดข้อหนึ่งเกิดความผิดพลาด หรือผิดพลาดทุกประเด็น

สรุปได้ว่า สิ่งแวดล้อม คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวเรา ที่เป็นสิ่งมีชีวิต และไม่มีชีวิต โดยเกิดขึ้นเอง และมนุษย์สร้างขึ้นมีความผูกพันซึ่งกันและกันทั้งระบบ

4. เอกสารเกี่ยวกับคู่มือ

แหล่งวิชาการต่างๆ กล่าวถึงสาระสำคัญของคู่มือไว้อย่างหลากหลาย เช่น

ราชบัณฑิตยสถาน (2542: 256) กล่าวว่า คู่มือ หมายถึง สมุดหรือหนังสือที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ต้องการรู้ เพื่อใช้ประกอบตำรา เพื่ออำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการศึกษา หรือการปฏิบัติเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือเพื่อนำวิธีใช้อุปกรณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง

สมพร จรูญแสง (2546: 44) กล่าวว่า คู่มือ เป็นหนังสือเล่มเล็กที่ให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยมีรายละเอียดที่ง่ายต่อการรับรู้ เข้าใจ และมักมีภาพประกอบ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2546: 51) กล่าวว่า คู่มือ เป็น สื่อสิ่งพิมพ์เฉพาะกิจ ซึ่งหมายถึง สื่อสิ่งพิมพ์ในรูปแบบพิเศษต่างๆ ที่ผลิตออกเผยแพร่ เพื่อกิจกรรมหรือวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งของหน่วยงาน กลุ่มบุคคล หรือปัจเจกบุคคลทั้งภาครัฐ และเอกชน เช่น เพื่อการบริหาร เพื่อการโฆษณา ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ หรือเพื่อการศึกษา และการพัฒนาต่างๆ เป็นต้น สื่อสิ่งพิมพ์ในรูปแบบนี้ อาจเป็นลักษณะโปสเตอร์ แผ่นพับ ใบปลิว จดหมาย ข่าว คู่มือ รายงานประจำปี ฯลฯ รวมทั้งในรูปแบบของสื่อมวลชนดั้งเดิม เช่น ออกเป็นหนังสือพิมพ์ วารสาร และนิตยสาร เป็นต้น

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2546: 269 – 271) กล่าวถึง คู่มือไว้ ดังนี้

องค์ประกอบที่สำคัญ

1. รูปแบบ ที่จัดทำขึ้นเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านใดด้านหนึ่ง โดยเฉพาะ เช่น เป็นเรื่องกิจการท่องเที่ยว กิจการแพทย์ กิจการเกษตร เป็นต้น เป็นเนื้อหาสาระที่ต้องการชี้แจง

เป็นพิเศษ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ดี หรือโน้มน้าวให้เกิดการคล้อยตาม และเห็นด้วย ซึ่งมีวัตถุประสงค์และความมุ่งหมาย รวมทั้งผลที่จะได้รับอย่างชัดเจน

2. กลุ่มเป้าหมาย หรือกลุ่มที่สนใจเฉพาะด้าน เช่น กลุ่มนักท่องเที่ยว เป็นต้น
3. เนื้อหา ให้ความรู้ความเข้าใจ สามารถใช้เป็นหลักฐานทางวิชาการได้
4. การสร้างภาพลักษณ์ที่มีต่อองค์กร ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อองค์กรได้

อย่างรวดเร็ว

5. การเผยแพร่ จัดพิมพ์เผยแพร่เป็นการบริการ ไม่แสวงหาผลกำไร มักเป็นการให้เปล่า เป็นการลงทุนเพื่อตัวองค์กรและเพื่อสังคม

หน้าที่ของคู่มือ หรือสื่อสิ่งพิมพ์

1. เป็นเครื่องมือการสื่อสารขององค์กรให้เกิดความเข้าใจที่ดีในระยะเวลาอันสั้น
2. เป็นสื่อรณรงค์กระตุ้น และเร่งเร้าให้กลุ่มเป้าหมายคล้อยตามหรือปฏิบัติตามในห้วงเวลาที่กำหนด
3. เป็นสื่อสนับสนุนและส่งเสริมการเผยแพร่ในเชิงโน้มน้าว และให้รายละเอียดให้เกิดนิยมนิยมชอบ และรับรู้เพิ่มเติมทุกด้าน
4. เป็นสื่อสร้างภาพลักษณ์ขององค์กรให้เกิดความประทับใจ และความรู้สึกที่ดี

บันลือ พฤษะวัน และ ดำรง ศิริเจริญ (2537: 9) กล่าวถึงคู่มือไว้ว่า ในบางตำราตรงกับคำว่า “Textbook” ซึ่งมีประเด็นที่ควรพิจารณา คือ

ตำรา หมายถึง หนังสือที่มีเนื้อหาสาระสำคัญที่มุ่งให้ความรู้เฉพาะวิชา โดยมีการจัดระบบในการเขียน เพื่อใช้ในการสอนในระดับใดระดับหนึ่งโดยเฉพาะ และใช้เป็นแหล่งวิชาการที่จะศึกษาในวิชาใดวิชาหนึ่ง ส่วนคู่มือใช้ในการสอนวิชาใดหรืออื่นใดก็ได้

คุณลักษณะของสื่อสิ่งพิมพ์

ลักษณะเด่น

1. ความคงทนถาวร สื่อสิ่งพิมพ์บันทึกข่าวสารและเนื้อหาต่างๆ ลงบนวัสดุที่เป็นกระดาษและวัสดุอื่นๆ จึงมีลักษณะถาวรตามอายุกระดาษ และตามวัสดุอื่นๆ ที่ใช้บันทึกข่าวสารต่างๆ ทั้งในลักษณะที่เป็นข้อความหรือรูปภาพ รวมทั้งขึ้นอยู่กับความคงทนของหมึกพิมพ์ที่ใช้ ซึ่งจะจัดจางตามอายุการใช้งาน แต่โดยทั่วไปก็ยังถือว่ามีความคงทนถาวรกว่า สื่ออื่นๆ ที่ใช้ระบบการบันทึกข่าวสาร และวัสดุแตกต่างกันไป

นอกจากนี้ สื่อสิ่งพิมพ์ ยังได้เปรียบในแง่ที่นำมาอ่าน หรือดูได้ซ้ำหลายครั้งตามต้องการโดยไม่ยุ่งยาก และยังใช้เป็นหลักฐานทางเอกสารอ้างอิงได้ด้วย

2. ความสะดวก สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร หนังสือเล่ม และเอกสารต่างๆ ให้ความสะดวกทั้งในแง่การพกพา นำติดตัวไปไหนมาไหนได้ น้ำหนักไม่มากนัก ไม่กินเนื้อที่ ขึ้นรถลงเรือ หรือโดยสารทางอากาศก็นำพาไปได้ และยังไม่ต้องใช้อุปกรณ์ใดๆ ในการเปิดรับ นอกเหนือไปจากการที่ต้องอ่านหนังสือออก และมีแสงสว่างพอมองเห็นก็เพียงพอแล้ว นอกจากนี้ การพิมพ์ยังพัฒนาไปถึงขั้น การพิมพ์เป็นตัวนูน หรืออักษรเบลล์ ที่ใช้สำหรับคนตาบอด ซึ่งใช้มือสัมผัสก็อ่านได้ การอ่านสื่อสิ่งพิมพ์ยังมีลักษณะเป็นส่วนตัว และไม่รบกวนบุคคลอื่นด้วย นอกจากนี้ ยังสะดวกในการนำกลับมาอ่านซ้ำ หยุดอ่านหรือกลับมาอ่านเมื่อไรก็ได้

3. ค่าใช้จ่าย สื่อสิ่งพิมพ์เฉลี่ยต่อเล่ม หรือต่อฉบับ นับว่าราคาค่อนข้างถูก

4. การบรรจूसาร โดยเฉลี่ยสื่อสิ่งพิมพ์แต่ละเล่มหรือแต่ละฉบับมีปริมาณสารที่บรรจุได้มากกว่าสื่ออื่น

5. ผลกระทบ สื่อสิ่งพิมพ์โดยทั่วไปจะมีผลกระทบสูงโดยเฉพาะด้านข่าวสาร ความรู้ และความคิดเห็น

นอกจากนี้ ในกรณีที่ข่าวสาร ความคิดเห็นหรือความรู้ มีความลุ่มลึก และรายละเอียดมาก สื่อสิ่งพิมพ์จะมีประสิทธิภาพในการสื่อสารได้มากกว่าสื่ออื่น

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2546: 83) กล่าวว่า การแบ่งตามลักษณะรูปเล่ม ได้แก่ การแบ่งหรือเรียกชื่อหนังสือประเภทต่างๆ โดยคำนึงถึงรูปเล่มเป็นเกณฑ์ มีประเภทต่างๆ ดังนี้

1. หนังสือปกแข็ง (Hardcover) เป็นการจำแนกหนังสือ โดยดูลักษณะปกหนังสือ ถ้าใช้กระดาษแข็งที่ไม่สามารถโค้งงอได้ง่ายๆ (บางทีก็หุ้มด้วยผ้าหรือวัสดุอื่น) เป็นปกเราก็เรียกว่า หนังสือปกแข็ง ปกติหนังสือ ปกแข็งมักจะเป็นพวก นวนิยายเรื่องยาว ตำราเรียน เล่มหนาๆ และหนังสืออ้างอิงต่างๆ

2. หนังสือปกอ่อน (Paperbacks) เป็นหนังสือที่หุ้มปกด้วยกระดาษหนา ซึ่งโค้งงอได้ง่าย จึงเรียกว่าปกอ่อน ตำราเรียนต่างประเทศ มักจะพิมพ์ โดยหุ้มทั้งปกแข็ง และปกอ่อน ปกแข็ง จะแข็งแรงทนทานกว่า แต่ราคาแพงกว่า ส่วนปกอ่อนทนทานน้อยกว่า แต่ราคาถูก

หนังสือปกอ่อนที่เข้ามามีบทบาทอย่างมากในวงการหนังสือในยุคปัจจุบัน คือ หนังสือขนาดกระเป๋ที่เราเรียกว่า พ็อกเก็ตบุ๊ก หนังสือขนาดกระเป๋านี้ มีจำหน่ายสูง เพราะราคาถูกกว่าหนังสือปกแข็ง หรือปกอ่อนขนาดอื่น ผู้อ่านสามารถซื้อหาได้แทบทุกหนทุกแห่ง ไม่จำเป็นต้องเป็นร้านหนังสือ หนังสือขนาดกระเป๋านี้ สามารถวางขายตามแผงข้างถนนในซูเปอร์มาร์เก็ต ในร้านค้าอื่นๆ หรือตามสถานีรถไฟ สถานีขนส่งรถยนต์ สนามบิน หรือแม้แต่ตาม

ป้ายรถโดยสารประจำทาง และทางเท้าริมถนน จากการที่หนังสือประเภทนี้มีขนาดเล็กวางขายได้ทั่วไป หยิบซื้อถือไปอ่านได้ทุกโอกาสทุกสถานที่ ประกอบกับรูปเล่มที่สะดุดตา เนื้อหาไม่ยาวนัก และราคาถูก จึงมีผู้นิยมซื้ออ่านกันมาก และขายดีกว่าหนังสือขนาดอื่นๆ ในตลาดหนังสือทั่วไป

หนังสือพ็อกเก็ตบุ๊ก ส่วนมากจะเป็นหนังสือประเภทเรื่องสั้น สารคดี ความรู้ ความคิด และบันเทิงเริงรมย์ต่างๆ

3. อนุสาร (Booklets) หมายถึง หนังสือเล่มเล็กขนาดประมาณ 6 นิ้ว คูณ 8 นิ้ว หรือเล็กกว่านั้น ขนาดบางๆ เพียงไม่กี่หน้า เย็บด้วยปกอ่อนบางๆ รูปเล่มไม่แข็งแรงทนทาน ส่วนมากไม่ได้พิมพ์เพื่อจำหน่าย มักจะใช้เพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะกิจ เช่น เพื่อเผยแพร่เรื่องราวความรู้สั้นๆ เพื่อการประชาสัมพันธ์หรือ เพื่อการศึกษา เป็นต้น

ฝ่ายนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา (2548: คำนำ) กล่าวว่า สื่อการเรียนรู้ประเภทสิ่งพิมพ์ เป็นสื่อการเรียนรู้พื้นฐาน ที่มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอน ในขณะปัจจุบันมีการผลิตสื่อการเรียนรู้ออกมามากมายหลายประเภท ซึ่งต่างก็สร้างความสนใจให้เด็กมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ แต่สื่อสิ่งพิมพ์ก็มิได้ลดความสำคัญ เนื่องจากใช้ง่าย สะดวก ราคาไม่แพง และปัจจุบันมีการผลิตออกมาในรูปแบบต่างๆ ที่สามารถกระตุ้นความสนใจของเด็กได้เป็นอย่างดี

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2546: 7) กล่าวว่า คุณลักษณะของสื่อสิ่งพิมพ์มีคุณลักษณะเด่นชัด คือ เป็นสื่อที่ผลิตขึ้นมาเพื่อสื่อสาร โดยข่าวสารที่สื่อสารไปยังผู้รับนั้นถูกผลิตด้วยระบบการพิมพ์ต่างๆ ตั้งแต่ระดับเทคโนโลยีพื้นฐาน จากแม่พิมพ์พื้นฐน พื้นราบ พื้นฉลุ จนกระทั่งถึงการพิมพ์ด้วยเทคโนโลยีขั้นสูงในระบบแสง และระบบดิจิทัล ทั้งนี้ โดยใช้วัสดุพิมพ์ต่างๆ กัน เช่น กระดาษ พลาสติก ผ้า หนัง ไม้ โลหะ และวัสดุสังเคราะห์อื่นๆ อย่างไรก็ตาม สื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการสื่อสารส่วนใหญ่ มักใช้วัสดุที่เป็นกระดาษเพราะมีความสะดวกทั้งในการผลิต การจัดเก็บ การใช้ และการเผยแพร่

การออกแบบคู่มือ หรือสื่อสิ่งพิมพ์

การออกแบบคู่มือหรือสิ่งพิมพ์ควรยึดหลักเกณฑ์ 6 ประการ ดังนี้

1. สัดส่วน เป็นการกำหนดขนาด และสัดส่วนของงานที่จะผลิตเพื่อเป็นแนวทางในการจัดวางองค์ประกอบอื่นๆ ให้เหมาะสมมีความสอดคล้อง เช่น ข้อความ สัญลักษณ์ และภาพ โดยให้องค์ประกอบเหล่านี้ มีสัดส่วนเหมาะสมให้ดูแปลกตาในการประกอบเป็นหน้า
2. ความสมดุล เป็นการจัดวางตำแหน่งขององค์ประกอบต่างๆ ให้น้ำหนักเท่ากันไม่เอียงไปทางด้านใดด้านหนึ่ง อาจเป็นลักษณะรูปสี่เหลี่ยม รูปวงกลม ฯลฯ รูปภาพ อาจวางไว้กลางหน้ากระดาษหรืออยู่ด้านซ้าย หรือด้านขวา การประกอบข้อความเข้ากับภาพดูแล้ว

ให้เกิดความรู้สึกสมดุล

3. ความแตกต่าง เป็นการเน้นให้เห็นความแตกต่างกัน เพื่อสร้างจุดสนใจในวรรคใดวรรคหนึ่งหรือภาพใดภาพหนึ่ง เป็นการออกแบบให้เห็นความแตกต่างของขนาด รูปร่าง ความอ่อนแก่ของสี และทิศทางของภาพ

4. ลีลา เป็นการออกแบบให้มีความซ้ำ และต่อเนื่องเป็นระยะอาจเป็นการซ้ำกันทางด้านรูปร่าง ภาพ หรือสีบางครั้งอาจใช้เส้นมาช่วยให้สายตาเคลื่อนจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งอย่างต่อเนื่อง

5. ความมีเอกภาพ เป็นการออกแบบโดยนำองค์ประกอบต่างๆ มาจัดวางเพื่อให้เกิดภาพรวมที่มีความสัมพันธ์กันทั้งข้อความและภาพ

6. ความผสมกลมกลืน เป็นการจัดวางองค์ประกอบอย่างพอดีพอเหมาะ มีความกลมกลืน เช่น มีการใช้อักษรในสกุลเดียวกัน การใช้สีวรรณะเดียวกัน เป็นต้น

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2546: 297 – 298) กล่าวว่า องค์ประกอบของคู่มือ ได้แก่

1. ขนาดของรูปเล่ม ซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการสร้างจุดสนใจ เพราะสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีขนาดพอเหมาะกับความประสงค์ของผู้อ่าน หรือสะดวกต่อการพกพานำติดตัวไปอ่านจะได้รับความสนใจมาก ดังนั้น การออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์จึงต้องคำนึงถึงขนาดของสื่อสิ่งพิมพ์แต่ละประเภท

2. ปก เป็นจุดขายของสื่อสิ่งพิมพ์ ดังนั้น ในกรณีที่สื่อสิ่งพิมพ์เฉพาะกิจเป็นเล่ม จึงต้องออกแบบปกให้สะดุดตามากที่สุด มีความสวยงาม ที่สีล้น เพราะปกเป็นตัวนำให้ผู้อ่านอยากจับต้องและตัดสินใจเปิดอ่าน

3. สารบัญ เพื่อบอกสื่อสิ่งพิมพ์เล่มนี้มีเนื้อหาสาระอะไร อยู่หน้าใด

4. การลำดับหน้า ต้องให้สอดคล้องตามลำดับความสำคัญของเนื้อหา

5. การจัดหน้า ต้องดูสะอาดตา มีที่ว่างให้พักสายตา การใช้ภาพประกอบต้องไม่มากเกินไป และต้องสอดคล้องกับเนื้อหา

6. การเรียงพิมพ์ คือ การเรียงข้อความเป็นบรรทัด เป็นคอลัมน์ต้องพิจารณาตัวพิมพ์ให้สอดคล้องกับเนื้อหา เพศ และวัยผู้อ่านเนื้อหาที่เป็นเชิงวิชาการ

7. หัวเรื่องหลักและหัวเรื่องย่อย ควรใช้ตัวพิมพ์ให้แตกต่างจากตัวเรียงพิมพ์ เพื่อเน้นความสำคัญของแต่ละตอนและเนื้อหา

8. ภาพ ต้องมีลักษณะพิเศษ คือ ดูเด่น แปลก สวยงาม นุ่มนวล ดึงดูดความรู้สึก สร้างอารมณ์ ภาพที่ใช้ประกอบเรื่อง ต้องเป็นภาพที่ดูแล้วเกิดอารมณ์คล้อยตาม

ในเชิงบวก

ดังนั้น ผู้วิจัยได้คำนึงถึงการใช้นั่งหนังสือคู่มือ ซึ่งเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ขนาดเล็กพกพาสะดวกมีขนาด 5 x 7.5 นิ้ว โดยประมาณ สิ่งพิมพ์ขนาดนี้เรียกว่า ขนาดพ็อกเก็ตบุ๊ก (Pocket Book) เป็นหนังสือฉบับกระเป๋ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า (Booklets) คือ หนังสือเล่มเล็กเพื่อสะดวกในการถือ หรือค้นคว้าหาความรู้ ซึ่งคู่มือ หรือสื่อสิ่งพิมพ์ หรือหนังสือเล่มเล็ก เป็นเครื่องมือการสื่อสารเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เกิดความเข้าใจหรือให้ประเด็นทางสังคม หรือสาระในรูปเอกสารที่จัดทำขึ้น เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ และมีกลุ่มเป้าหมายชัดเจน ดังเช่น คู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษา วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

5. เอกสารเกี่ยวกับกระบวนการสร้างคู่มือ : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

การสร้างคู่มือควรมีกระบวนการ ดังนี้

5.1 ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักการสร้างคู่มือ มีองค์ประกอบของคู่มือ ๔ ได้แก่ องค์ประกอบทั่วไป และองค์ประกอบเฉพาะฐานการเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3: กรณีศึกษา วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

5.2 ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการสร้างคู่มือ ๔ ดังนี้

5.2.1 ศึกษาเอกสาร ได้แก่

- 5.2.1.1 คู่มือนำเที่ยววัดโพธิ์ ของ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (2547)
- 5.2.1.2 คู่มือมัคคุเทศก์ ของ มหาวิทยาลัยศิลปากร โดย ชูสิริ จามรมาน (2541)
- 5.2.1.3 นิทานโบราณคดี (บางเรื่อง) ในพระนิพนธ์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2544)
- 5.2.1.4 รายงานการสำรวจโบราณสถานในกรุงรัตนโกสินทร์ เล่ม 2 (ประเภทศาสนสถาน) ของ งานผังรูปแบบฯ ฝ่ายอนุรักษ์โบราณสถาน กองโบราณคดี กรมศิลปากร (ม.ป.พ.)
- 5.2.1.5 โครงการสำรวจขึ้นทะเบียนโบราณสถาน และแหล่งโบราณคดีของชาติ ทะเบียนโบราณสถาน ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ของ กองโบราณคดี กรมศิลปากร (2535)
- 5.2.1.6 คู่มือการเรียนรู้ ร้อยเรื่องเล่า เส้นทางวัดโพธิ์ ของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และอุทยานการเรียนรู้ (TK PARK) (2548)

5.2.1.7 เทียววัดโพธิ์ ของ ชมรมเด็ก โดย สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์ (2527)

5.2.1.8 ประชุมจารึกวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ในพระนิพนธ์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2472)

5.2.2 เอกสารหลัก ได้แก่

5.2.2.1 คู่มือนำเที่ยววัดโพธิ์ ของ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (2547) กล่าวไว้ดังนี้

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (2547: 3 – 4) กล่าวว่า วัดโพธิ์ หรือ นามทางราชการว่า วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก และเป็นวัดประจำรัชกาลที่ 1 แห่งราชวงศ์จักรี เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาวัดโพธารามวัดเก่าที่เมืองบางกอกครั้งกรุงศรีอยุธยา เป็นวัดหลวงข้างพระบรมมหาราชวัง และที่ใต้แท่นประดิษฐานพระพุทธรูปปฏิมากร พระประธานในพระอุโบสถเป็นที่บรรจุพระบรมอัฐิของพระองค์ท่านไว้ด้วย

พระอารามหลวงแห่งนี้ มีเนื้อที่ 50 ไร่ 38 ตารางวา อยู่ด้านทิศใต้ของพระบรมมหาราชวัง ถนนเศรษฐการ ทิศเหนือจดถนนท้ายวัง ทิศตะวันออกจดถนนสนามไชย ทิศตะวันตกจดถนนมหาธาตุ มีถนนเชตุพนขนาบด้วยกำแพงสูงสี่ขาวแบ่งเขตพุทธาวาส และสังฆาวาสชัดเจน

มีหลักฐานปรากฏในศิลาจารึกไว้ว่า หลังจากพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงสถาปนาพระบรมมหาราชวังแล้วทรงพระราชดำริว่า มีวัดเก่าขนาบพระบรมมหาราชวัง 2 วัด ด้านเหนือ คือ วัดสลัก (วัดมหาธาตุฯ) ด้านใต้ คือ วัดโพธาราม จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ขุนนางเจ้าทรงกรม ข้างสิบหมื่นอำนวยการบูรณะปฏิสังขรณ์ เริ่มเมื่อปี พ.ศ. 2331 ใช้เวลา 7 ปี 5 เดือน 28 วัน จึงแล้วเสร็จ และโปรดฯ ให้มีการฉลองเมื่อ พ.ศ. 2344 พระราชทานใหม่ว่า “วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม” ต่อมารัชกาลที่ 4 ได้โปรดฯ ให้เปลี่ยนทำนามวัดเป็น “วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม”

ครั้งรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บูรณะปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่ นานถึง 16 ปี 7 เดือน ขยายเขตพระอารามด้านใต้ และตะวันตก คือ ส่วนที่เป็นพระวิหารพระพุทธไสยาสน์ สอนมัสกวัน สถาปนาขึ้นใหม่ พระมณฑป ศาลาการเปรียญ และสระจระเข้ บูรณะปฏิสังขรณ์ใหม่เป็นโบราณในพระอารามหลวงที่ปรากฏอยู่ในทุกวันนี้ แม้การบูรณะปฏิสังขรณ์ครั้งล่าสุด เมื่อฉลองกรุงเทพฯ 200 ปี พ.ศ. 2525 เป็นเพียงซ่อมสร้างของเก่าให้ดีขึ้น มิได้สร้างเสริมสิ่งใดๆ

เกร็ดประวัติศาสตร์ของการสถาปนา และการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดโพธิ์แห่งนี้บันทึกไว้ว่า รัชกาลที่ 1 และที่ 3 ขุนนาง เจ้าทรงกรม ข้างสิบหมื่น ได้ระดมช่างในราชสำนัก ข้าง

วังหลวง ช่างวังหน้า และช่างพระสงฆ์ที่อยู่ในวัดต่างๆ ผู้เชี่ยวชาญงานศิลปกรรมสาขาต่างๆ ได้ทุ่มเทผลงานสร้างสรรค์ พุทธสถาน และสรรพสิ่งที่มีระดับอยู่ในพระอารามหลวงด้วยพลังศรัทธาตามพระราชประสงค์ของพระองค์ท่าน ที่ให้เป็นแหล่งรวมสรรพศิลป์ สรรพศาสตร์ เปรียบเป็นมหาวิทยาลัยแห่งสรรพวิชาไทย (มหาวิทยาลัยเปิดแห่งแรก) ที่รวมเอาภูมิปัญญาไทยไว้เป็นมรดกให้ลูกหลานไทยได้เรียนรู้กันอย่างไม่รู้จบสิ้น

วัดโพธิ์ นับเป็นปูชนียสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งของกรุงรัตนโกสินทร์ ที่นักท่องเที่ยวทุกคน มีเป้าหมายของการเดินทางไปชมคือ การชมพุทธศิลป์ที่งามวิจิตร ผสมผสานกับภูมิปัญญาไทยที่ยังเป็นอยู่ ยังสืบสานกันอยู่ เป็นความรู้เป็นอาชีพที่เป็นอมตะ เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชมทุกวันตั้งแต่ 0800 – 1700 น. สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศต้องซื้อบัตรเข้าชมคนละ 20 บาท และเก็บเพิ่มเป็น 50 บาท เริ่มตั้งแต่ 1 มีนาคม 2549 เป็นต้นไป

5.2.2.2 ประชุมจารึกวัดพระเชตุพนฯ ในพระนิพนธ์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2472: 1 – 8) ซึ่งได้กล่าวในประชุมจารึกวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ใจความว่า

ศุภมัสดุพระพุทธรักษา ล่วงแล้วสองพันสามร้อยสามสิบแปดพระวษา ณ วันจันทร์ เดือนสิบแปด แรมแปดค่ำ ปีระกา นักษัตริย์เอกศก สมเด็จพระบรมธรรมมฤคมาหาราชาราช พระเจ้ารามธิบดีบรมนาถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ผู้ผ่านพิภพไศวรวรยาธิปัตติภคัลยราชกรุงเทพ ทวารวดีศรีอยุธยา มหาดีลกษณพรัตนราชธานี บูรรมย์อุดมพระราชมหาสถาน เสด็จทอดพระเนตร เห็นวัดโพธารามเก่าชำรุดปรักหักพังเป็นอันมาก ทรงพระราชศรัทธาจะปฏิสังขรณ์สร้างให้บริบูรณ์งามขึ้นกว่าเก่า ซึ่งเป็นที่ลุ่มดอนห้วยคลองสระบ่อรองคูอยู่นั้น ทรงพระกรุณาให้เอาคนสองหมื่นเศษขนดินมาถมเต็มแล้ว รุ่งขึ้นปีหนึ่งสองปีกลับยุบลุ่มไป จึงให้ซื้อมูลดินถมสิ้นพระราชทรัพย์สองร้อยห้าชั่งสิบห้าตำลึง จึงให้ปราบที่พูนดินเสมอดีแล้ว ครั้น ณ วันพฤหัสบดี เดือนสิบสอง แรมสิบแปดค่ำ ปีฉลู นักษัตริย์เบญจศก ให้จับการปฏิสังขรณ์สร้างพระอุโบสถ มีกำแพงแก้วกระเบื้องปูล้อมรอบพื่นในกำแพงแก้วแลหว่าง พระระเบียงล้อมสองชั้น ผนังพระระเบียงข้างในประดับกระเบื้องปูล้อมหลังพระระเบียงเขียนเป็นลายแย่งมุมพระระเบียงนั้น เป็นจัตุรมุขทุกชั้นมีพระวิหารสี่ทิศ บรรดาหลังคาพระอุโบสถพระวิหารพระระเบียงนั้นมุงกระเบื้องเคลือบสีเขียวเหลืองลื่น ตรงพระวิหารทิศตะวันตกออกไป ให้ขุดรากพระเจดีย์ใหญ่กว้างสิบวาเล็กห้าศอก ตอกเข็มเอาอิฐหักใส่กะทุ้งให้แน่นแล้วเอาไม้ตะเคียนยาวเก้าวานำศอกจัตุรัสเรียงระดับประกบกันเป็นตารางสองชั้น แล้วจึงเอาเหล็กดอกเห็ดใหญ่ยาวสองศอกตรึงตลอดไม้แกนทั้งสองชั้น หว่างช่องแกนนั้นเอาอิฐหักทรายถมกะทุ้งให้แน่นดี รุ่งขึ้น ณ วันศุกร์ เดือนสาม ขึ้นสิบค่ำปีชวด ฉศกเพลาเช้า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยพระราชวงษานุวงศ์ เสนาพฤตามาตย์ราชปโรหิตโหราจารย์ มายังที่ลานพระมหาเจดีย์

จึงให้ชักชะลอพระพุทธรูปปฏิมากรทรงพระนามพระศรีสรรเพชญ์ อันชำรุดรับมาแต่กรุงเก่าเข้าวางบนราก ได้ศุภฤกษ์ประโคมฆ้องกลองแตรสังข์ดุริยางคดนตรีพิณพาทย์ เสด็จทรงวางอิฐทองอิฐนาถอิฐเงินก่อ ราก ข้างมูลของทูลีพระบาททั้งปวงก็ระดมกันก่อฐาน กว้างแปดวาถึงที่บรรจ จึ่งเชิญพระบรมธาตุแล ฉลองพระเขี้ยวแก้วองค์หนึ่ง พระเขี้ยวทององค์หนึ่ง พระเขี้ยวนาถองค์หนึ่ง บรรจุในห้องพระมหาเจดีย์ แล้วแล้วก่อสืบท่อไปจนสำเร็จ ยกยอดสูงแปดสิบสองศอก กระทำพระระเบียงล้อมสามด้าน ผั่งนั้น เขียนนิยายรามเกียรติ์ จึงถวายนามพระเจดีย์ศรีสรรเพชญ์ดาญาณ

5.3 ยกวางการสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คำนึงถึง การใช้ หนังสือคู่มือ เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ขนาดสืบทอดหน้ายกมี ขนาด 5 x 7.5 นิ้ว โดยประมาณ สิ่งพิมพ์ขนาดนี้ เรียกว่า ขนาดพ็อกเก็ตบุ๊ก (Pocket Book) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า (Booklets)

5.4 ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องของ คู่มือฯ โดยใช้แบบประเมินสำหรับผู้เชี่ยวชาญ เพื่อที่ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของคู่มือ เรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยพิจารณาระหว่างค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างจุดประสงค์กับเนื้อหาขององค์ประกอบของคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ ได้แก่ องค์ประกอบทั่วไป และองค์ประกอบเฉพาะฐานการเรียนรู้ ที่มีค่าดัชนีความ สอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป และนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข ซึ่งกำหนดเกณฑ์การพิจารณา ค่าดัชนีความสอดคล้อง ดังนี้

- +1 หมายถึง สอดคล้อง
- 0 หมายถึง ไม่แน่ใจ
- 1 หมายถึง ไม่สอดคล้อง

เพื่อทำการประเมินคุณภาพของคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์ โดยใช้แบบประเมินคุณภาพคู่มือเป็นแบบประเมินมีค่า 5 ระดับ โดยกำหนดคะแนน ความคิดเห็นแต่ละช่วง ดังนี้

- 5 คะแนน หมายถึง ผลการประเมินอยู่ในระดับ ดีมาก
- 4 คะแนน หมายถึง ผลการประเมินอยู่ในระดับ ดี
- 3 คะแนน หมายถึง ผลการประเมินอยู่ในระดับ ปานกลาง
- 2 คะแนน หมายถึง ผลการประเมินอยู่ในระดับ พอใช้
- 1 คะแนน หมายถึง ผลการประเมินอยู่ในระดับ ควรปรับปรุง

ผลคะแนนที่ได้จากการประเมินคุณภาพของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน มาคำนวณ หา ค่าเฉลี่ย มาจัดคุณภาพจากข้อมูลที่ได้ ดังนี้

4.51 – 5.00	หมายถึง	ผลการประเมินคุณภาพอยู่ในระดับ ดีมาก
3.51 – 4.50	หมายถึง	ผลการประเมินคุณภาพอยู่ในระดับ ดี
2.51 – 3.50	หมายถึง	ผลการประเมินคุณภาพอยู่ในระดับ ปานกลาง
1.51 – 2.50	หมายถึง	ผลการประเมินคุณภาพอยู่ในระดับ พอใช้
1.00 – 1.50	หมายถึง	ผลการประเมินคุณภาพอยู่ในระดับ ควรปรับปรุง

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดรูปแบบการสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม มีดังนี้

1. การสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กำหนดได้ 5 ส่วน

คือ

- 1.1 ชุมประตุมงกุฎ ตุ๊กตาศิลาจีน และฤๅษีดัดตน
- 1.2 พระเจดีย์หมู่ห้าฐานเดียว พระเจดีย์ราย และพระมหาเจดีย์
- 1.3 ตุ๊กตาศิลาฝรั่ง และพระพุทธรูปไสยาสน์(พระนอนวัดโพธิ์)
- 1.4 ศาลาราย และโรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพน ฯ (วัดโพธิ์)
- 1.5 พระพุทธรูปปฏิมากร

2. องค์ประกอบของคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

- 2.1 องค์ประกอบทั่วไป ประกอบด้วย

- 2.1.1 ปก (ระบุเรื่อง และรายชื่อผู้ทำวิจัย)

- 2.1.2 คำนำ (สิ่งที่ทำการวิจัยให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ และ

ความรู้สึเกี่ยวกับฐานการเรียนรู้)

- 2.1.3 สารบัญ (เรื่องต่างๆ อยู่ที่หน้าเท่าไร)

- 2.1.4 คำแนะนำ (การใช้คู่มือที่ถูกต้อง และข้อห้ามไม่ทำลาย

สิ่งแวดล้อม)

- 2.1.5 แผนผังวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

- 2.1.6 ประวัติวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

- 2.1.7 ฐานเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีดังนี้ :-

- 2.1.7.1 ชุมประตุมงกุฎ ตุ๊กตาศิลาจีน และฤๅษีดัดตน

- 2.1.7.2 พระเจดีย์หมู่ห้าฐานเดียว พระเจดีย์ราย และพระมหาเจดีย์

- 2.1.7.3 ตุ๊กตาศิลาฝรั่ง และพระพุทธรูปไสยาสน์ (พระนอนวัดโพธิ์)

- 2.1.7.4 ศาลาราย และโรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพน ฯ

(วัดโพธิ์)

2.1.7.5 พระพุทธรูปปฏิมากร

2.1.8 ข้อมูลการเดินทาง (สถานที่ติดต่อทางวัด)

2.1.9 แผนที่การเดินทาง

2.1.10 แผนผังการเดินทาง

2.1.11 เอกสารอ้างอิง (หนังสือที่นำมาหาข้อมูล)

2.1.12 บันทึกการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์/ส่วนตัว

2.2 องค์ประกอบเฉพาะฐานการเรียนรู้ ประกอบด้วย

2.2.1 ชื่อฐาน (ที่เรียนรู้)

2.2.2 ประวัติความเป็นมา (ของฐานการเรียนรู้)

2.2.3 สารความรู้ (ลักษณะเด่นทางศิลปะและสถาปัตยกรรม)

2.2.4 รายละเอียด (ของสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในฐานการเรียนรู้)

ฐานการเรียนรู้ แต่ละฐานให้ความรู้ดังนี้

1. ชื่อฐานการเรียนรู้ที่ 1 ชุมประตุมงกุฎ ตึกตาศิลาจีน และถ้ำขี้ดัดตน

1.1 ชุมประตุมงกุฎ

ชุมประตุมงกุฎ แต่เดิมเป็นทรงเจดีย์มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย ซึ่งต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 3 ทรงบูรณะปฏิสังขรณ์ใหม่ดังที่เห็นในปัจจุบัน

ชุมประตุมงกุฎ ประดับด้วยกระเบื้องเครื่องถ้วยลวดลายสีฉ่ำต่างๆ ตัดด้วยคีมเหล็กและเล็มจนเป็นกลีบดอกไม้ นับเป็นประณีตศิลป์ที่สวยงามมาก ตลอดจนงานสถาปัตยกรรมเครื่องยอดทรงมงกุฎเป็นรูปแบบที่ รัชกาลที่ 3 ทรงพอพระราชหฤทัยเป็นพิเศษ

ชุมประตุมงกุฎ ประกอบด้วยโครงสร้างเหล็ก และก่อด้วยปูนตกแต่งประดับด้วยกระเบื้องเคลือบที่มีลวดลายดอกไม้สีฉ่ำสวยงาม มีจำนวน 16 ชุมใหญ่ แต่ละชุมกว้าง 5.5 เมตร ยาว 7 เมตร สูง 12 เมตร ควรอนุรักษ์ไว้ให้ยั่งยืนเพื่ออนุชนรุ่นต่อไปได้ศึกษา

1.2 ตึกตาศิลาจีน

ตึกตาศิลาจีน เริ่มมีการสร้างขึ้นในประเทศจีน และอยู่ในช่วงสมัยของรัชกาลที่ 3 ทรงครองราชย์ แกะสลักด้วยหินทรายโดยช่างจากเมืองจีนได้บรรจุลงเรือสำเภามา

ตึกตาศิลาจีน ในสมัยรัชกาลที่ 3 การค้าขายของสยามประเทศมีความเจริญรุ่งเรืองมาก ตึกตาศิลาจีนได้ถูกบรรจุลงเรือสำเภามาไม่ให้เรือโคลงเคลงและเป็นตัวถ่วงเรือให้มีน้ำหนักหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อับเฉา ลีลาท่าทางยื่นสง่าและน่าเกรงขามมาก สะท้อนให้เห็นว่าในอดีตที่ผ่านมาชาวจีนนำเรือสำเภาบรรทุกสินค้าเข้ามาค้าขายตลอดรัชกาล ดังนั้น ชาวจีน

จึงได้นำศิลปะ วัฒนธรรมประเพณีเข้ามาเผยแพร่จนถึงทุกวันนี้

ตุ๊กตาศิลาลาจีน (แบบนักรบ) แกะสลักด้วยหินทราย มีจำนวน 32 ตัว กว้าง 1 เมตร สูง 2.30 เมตร ตั้งอยู่ที่ซุ้มประตูทรงมงกุฎ มี 16 ซุ้มๆ ละ 2 ตัว ครอบอนุรักษ์ไว้ให้ยั่งยืน เพื่ออนุชนรุ่นต่อไปได้ศึกษา

1.3 ฤๅษีตัดตน

ฤๅษีตัดตน สร้างในสมัยรัชกาลที่ 1 ปั้นด้วยดิน ต่อมาในรัชกาลที่ 3 ให้หล่อเป็นเนื้อชิน(สังกะสีผสมดีบุก) มีการสูญหาย และชำรุดซึ่งในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้โปรดให้ช่างสร้างด้วยปูนซีเมนต์เพื่อให้เกิดความแข็งแรงทนทาน

ฤๅษีตัดตน คำว่า ตัดตน เป็นส่วนหนึ่งของการบำเพ็ญตบะหรือทำตัดตนแก้โรคเมื่อยบขันเกิดจากการบำเพ็ญตบะ

ฤๅษีตัดตน ประกอบด้วยโครงสร้างเหล็กและก่อด้วยปูน มีจำนวน 24 ท่า 25 ตน เพราะมีท่าหนึ่งใช้ฤๅษี 2 ตน ความสูง 2.50 – 4 ฟุต อยู่บริเวณด้านทิศใต้พระอุโบสถ เขามอ หรือสวนหย่อมเป็นสวนหินปลูกไม้ประดับ ครอบอนุรักษ์ไว้ให้ยั่งยืนเพื่ออนุชนรุ่นต่อไปได้ศึกษา

2. ชื่อฐานการเรียนรู้ที่ 2 พระเจดีย์หมู่ห้าฐานเดียว พระเจดีย์ราย และพระมหาเจดีย์

2.1 พระเจดีย์หมู่ห้าฐานเดียว

พระเจดีย์หมู่ห้าฐานเดียว คติในการสร้างเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา นิยมบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ และวัตถุมงคลที่แทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สร้างในสมัยรัชกาลที่ 1

พระเจดีย์หมู่ห้าฐานเดียว ประดิษฐานอยู่ตรงมุมพระวิหารคดทั้งสี่ด้าน ประกอบด้วยเจดีย์ใหญ่ตรงกลางล้อมรอบด้วยพระเจดีย์เล็กสี่องค์ อยู่บนฐานเดียวกัน เป็นสถาปัตยกรรมเจดีย์ย่อไม้สิบสอง และเจดีย์แบบไม้สิบสองเพิ่มมุม ประดับกระเบื้องเครื่องถ้วย ตัดประดิษฐ์ลวดลายดอกไม้

พระเจดีย์หมู่ห้าฐานเดียว มีจำนวน 4 องค์ กว้าง 10 เมตร สูง 7 เมตร วัดจากพื้นฐานล่างถึงยอดเจดีย์ใหญ่ตรงกลาง ครอบอนุรักษ์ไว้ให้ยั่งยืนเพื่ออนุชนรุ่นต่อไปได้ศึกษา

2.2 พระเจดีย์ราย

พระเจดีย์ราย คือ สิ่งที่แสดงการเคารพบูชาหรือเครื่องพุทธบูชาต่อองค์สัมมาสัมพุทธเจ้า เริ่มปรากฏตามหลักฐานในสมัยอยุธยา และรัตนโกสินทร์ ซึ่งต่อมาในรัชกาลที่ 3 ทรงบูรณะวัดโพธิ์ และสร้างพระเจดีย์รายไว้เพื่อบรรจุอัฐิของเจ้านายเชื้อพระวงศ์

พระเจดีย์ราย เป็นงานศิลปะและสถาปัตยกรรมไทยคล้ายเจดีย์หมู่ห้าฐานเดียว หรือเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง หรือ พระเจดีย์ทรงเครื่อง

พระเจดีย์ราย มีจำนวน 71 องค์ กว้าง 3 เมตร สูง 3.70 เมตร อยู่รายรอบลานวัดเขตพุทธาวาส หรืออยู่ภายนอกพระระเบียงชั้นนอก ควรอนุรักษ์ไว้ให้ยั่งยืนเพื่ออนุชนรุ่นต่อไปได้ศึกษา

2.3 พระมหาเจดีย์

พระมหาเจดีย์ มี 4 องค์ หรือ 4 รัชกาล ดังนี้

2.3.1 พระมหาเจดีย์ศรีสรรเพชญดาญาณ สร้างในสมัยรัชกาลที่ 1 และเป็นพระมหาเจดีย์ประจำรัชกาล ตั้งอยู่ในตำแหน่งองค์กลางระดับกระเบื้องเคลือบสีเขียว

2.3.2 พระมหาเจดีย์ดิลกธรรมกรนิทาน สร้างในสมัยรัชกาลที่ 3 และเป็นพระมหาเจดีย์ประจำรัชกาลที่ 2 ตั้งอยู่ในตำแหน่งทิศเหนือระดับกระเบื้องเคลือบสีขาว

2.3.3 พระมหาเจดีย์มุนีปัตติบริหาร สร้างในสมัยรัชกาลที่ 3 และเป็นพระมหาเจดีย์ประจำรัชกาลที่ 3 ตั้งอยู่ในตำแหน่งทิศตะวันตกระดับกระเบื้องเคลือบสีเหลือง

2.3.4 พระมหาเจดีย์ทรงพระศรีสุริโยทัย สร้างในสมัยรัชกาลที่ 4 และเป็นพระมหาเจดีย์ประจำรัชกาลที่ 4 ตั้งอยู่ในตำแหน่งองค์กลางระดับกระเบื้องเคลือบสีน้ำเงินเข้ม

พระมหาเจดีย์ ทั้ง 4 องค์ สูง 42 เมตร อยู่ในบริเวณกำแพงแก้วสีขาว ชุ่มประตู่ทางเข้าเป็นสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์แบบจีน ประดับด้วยกระเบื้องเคลือบเครื่องถ้วยหลากสี อยู่บริเวณลานวัดเขตพุทธาวาส มีกำแพงล้อมรอบ ควรอนุรักษ์ไว้ให้ยั่งยืนเพื่ออนุชนรุ่นต่อไปได้ศึกษา

3. ชื่อฐานการเรียนรู้ที่ 3 ตุ๊กตาศิลาฝรั่ง และพระพุทธรูปไสยาส (พระนอนวัดโพธิ์)

3.1 ตุ๊กตาศิลาฝรั่ง

ตุ๊กตาศิลาฝรั่ง เริ่มมีการสร้างขึ้นในประเทศจีน และอยู่ในช่วงสมัยของรัชกาลที่ 3 ทรงครองราชย์ แะสลักด้วยหินทรายโดยช่างจากเมืองจีนได้บรรจุทูลงเรือสำเภามา

ในสมัยรัชกาลที่ 3 การค้าขายของสยามประเทศ มีความเจริญรุ่งเรืองมาก ตุ๊กตาศิลาจีนได้ถูกบรรจุทูลงเรือสำเภามาไม่ให้เรือโคลงเคลง และเป็นตัวถ่วงเรือ ให้มีน้ำหนัก หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อับเฉา ลีลาท่าทางยืนสง่าและน่าเกรงขามมาก สะท้อนให้เห็นว่าในอดีตที่ผ่านมาชาวฝรั่งเป็นผู้มีอำนาจทางการค้าขาย และชอบล่าอาณานิคม เพื่อความยิ่งใหญ่ของตนเอง

ตุ๊กตาศิลาฝรั่ง (มารีโคโปโล) แะสลักด้วยหินทราย มีจำนวน 8 ตัว กว้าง 1 เมตร สูง 2.30 เมตร ตั้งอยู่ที่ซุ้มแบบยุโรป (ซุ้มนาฬิกาฝรั่ง) มี 2 ซุ้มๆ ละ 4 ตัว ควรอนุรักษ์ไว้ให้ยั่งยืนเพื่ออนุชนรุ่นต่อไปได้ศึกษา

3.2 พระพุทธรูปไสยาส

พระพุทธรูปไสยาสเป็นพระพุทธรูปนอนตะแคงขวา สร้างในสมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อคราวปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนฯ ก่ออิฐถือปูนลงรักปิดทอง

พระพุทธรูปไสยาส ส่วนที่พระบาทประดับมุกภาพมงคล 108 ตรงกลางเป็นรูปก่งจักรตามตำรามหาบุรุษลักษณะ และคติจักรวาล(Cosmology) ตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนา เช่น เขาพระสุเมรุ เขาสัตตบริภัณฑ์ มหานทีสี่พันดร ชมพูทวีป กำแพงจักรวาล พระอาทิตย์ พระจันทร์ พญานาค ช้างเอราวัณ สวรรค์ชั้นพรหม เป็นต้น มีประชาชนชาวไทยทั้งคนต่างชาติที่นับถือ และมาท่องเที่ยวแสดงการกราบไหว้ขอพรกันเป็นจำนวนมากทุกวัน และนับได้ว่า เป็นพระพุทธรูปไสยาสที่มีความงดงามที่สุดในประเทศไทย

พระพุทธรูปไสยาส (พระนอนวัดโพธิ์) มีจำนวน 1 องค์ ด้านพระพักตร์สูง 15 เมตร ทอดพระองค์ยาว 46 เมตร ที่พระบาทสูง 3 เมตร ยาว 5 เมตร อยู่ในพระวิหาร ด้านทิศเหนือพระมณฑป (หอไตร) ควรอนุรักษ์ไว้ให้ยั่งยืนเพื่ออนุชนรุ่นต่อไปได้ศึกษา

4. ชื่อฐานการเรียนรู้ที่ 4 ศาลารายและโรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพนฯ (วัดโพธิ์)

4.1 ศาลาราย

ศาลาราย สร้างในสมัยรัชกาลที่ 1 ของเดิมไม่มีเฉลียงลัด รื้อก่อใหม่ในรัชกาลที่ 3 ต่อเฉลียงออกไปรอบตัว ลดพื้นเป็นสองชั้นแต่สามด้าน คือ ด้านหน้า และด้านสกัดทั้งสองด้าน

ศาลาราย ส่วนผนังด้านในมีภาพจิตรกรรมไทยที่ให้ความรู้ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา และมีกรอบปูนปั้นเขียนคำจารึกด้านแพทย์แผนโบราณ อีกทั้งเป็นสถานที่ที่ทำพิธีกรรมทางศาสนาของพระภิกษุสงฆ์ การตั้งศพเพื่อสวดอภิธรรมเมื่อครบกำหนดก็เคลื่อนย้ายไปเผาหรือฝังที่อื่นๆ เพราะที่วัดไม่มีเตาเผา รวมทั้งมีสถานศึกษา เช่น โรงเรียนแพทย์แผนโบราณฯ และโรงเรียนวัดพระเชตุพนฯ สังกัดกรุงเทพมหานคร เป็นต้น

ศาลาราย ประกอบโครงสร้างหลัก และก่อด้วยอิฐ ปูน มีจำนวน 18 หลัง รวมโรงเรียนแพทย์แผนโบราณฯ ขนาด กว้าง 8.50 เมตร ยาว 20.50 เมตร สูง 7 เมตร อยู่รายรอบซิด กำแพงภายในเขตพุทธาวาส และหน้าพระมหาเจดีย์ควรอนุรักษ์ไว้ให้ยั่งยืนเพื่ออนุชนรุ่นต่อไปได้ศึกษา

4.2 โรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพนฯ (วัดโพธิ์)

โรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพนฯ (วัดโพธิ์) เริ่มให้บริการนวดแผนโบราณมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2498 และได้มีการจัดตั้งโรงเรียนสมาคมแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพนฯ (วัดโพธิ์) ในวันที่ 30 พฤษภาคม 2505 ตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และเป็นสถานที่ที่เป็นศาลารายเช่นเดียวกันแต่ปรับปรุงให้เป็นโรงเรียน

โรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพน ฯ (วัดโพธิ์) ในรัชกาลที่ 3 ทรงโปรดเกล้า ฯ ให้จารึกตำราแพทย์ลงบนหินชนวนใส่กรอบประดับไว้ที่พระระเบียงรอบพระมหาเจดีย์ ตามเสาศาลารายเพื่อป้องกันการสูญหาย ในสมัยก่อนกรุงรัตนโกสินทร์ มีแพทย์ 2 ประเภท คือ แพทย์ประจำราชสำนักหรือแพทย์หลวง กับ แพทย์พื้นบ้าน(หมอชาวบ้านหรือหมอชุมชน) ปัจจุบันมีการสอนนวดตามแบบท่าฤๅษีดัดตน นวดประคบสมุนไพร และนวดฝ่าเท้า มีทั้งคนไทย คนต่างชาติมาเรียนรู้ และใช้บริการทุกวัน

โรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพน ฯ (วัดโพธิ์) ก่อสร้างเช่นเดียวกับศาลาราย มีจำนวน 2 หลัง ขนาด กว้าง 8.50 เมตร ยาว 20.50 เมตร สูง 7 เมตร อยู่รายรอบซิดกำแพงภายในเขตพุทธาวาส ครอบนุรักษ์ไว้ให้ยังยืนเพื่ออนุชนรุ่นต่อไปได้ศึกษา

5. ชื่อฐานการเรียนรู้ที่ 5 พระพุทธเทวปฏิมากร

5.1 พระพุทธเทวปฏิมากร

พระพุทธเทวปฏิมากร สร้างขึ้นอยู่ในสมัยอยุธยา เดิมเป็นพระประธานวัดศาลาสี่หน้า ปัจจุบันนี้เปลี่ยนเป็นชื่อวัดคูหาสวรรค์ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

พระพุทธเทวปฏิมากร หมายถึง เทวดาสราง เป็นพระพุทธรูปโบราณมีลักษณะงามสมส่วนเป็นพิเศษ ยากที่จะหาพระพุทธรูปอื่นมาเปรียบได้ การประทับนั่งปางสมาธิ ในสมัยรัชกาลที่ 1 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้อัญเชิญมาบูรณะปฏิสังขรณ์เสร็จแล้วจึงประดิษฐานเป็นพระประธาน ในพระอุโบสถ ที่ได้ฐานชุกชีของพระพุทธเทวปฏิมากร บรรจุพระบรมอัฐิของรัชกาลที่ 1 เมื่อปี พ.ศ.2394 รัชกาลที่ 4 ได้เสด็จมาประทับในพระอุโบสถทรงสักการบูชาพระพุทธเทวปฏิมากรเป็นปฐมสืบมาทุกรัชกาล

พระพุทธเทวปฏิมากร สร้างด้วยทองสำริด ขนาดหน้าตักกว้าง 2.50 เมตร สูงตลอด พระรัศมี 3.50 เมตร และครอบนุรักษ์ไว้ให้ยังยืนเพื่ออนุชนรุ่นต่อไปได้ศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับคู่มือ ในการสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดเนื้อหาสาระ และเสริมความรู้ให้กับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3

เอกสารเกี่ยวกับความรู้ลึก

ราชบัณฑิตยสถาน (2542: 963) กล่าวว่า ความรู้ลึก หมายถึง รู้ตัว รู้สำนึก เช่น รู้ลึกซาบซึ้ง

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2546: 304) กล่าวว่า ความรู้จากสื่อต่างๆ ทำให้เกิดทัศนคติ คือ ความรู้สึกนึกคิด และความผูกพันต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือประเด็นใดประเด็นหนึ่ง

ค่อนข้างจะถาวร และมักจะเป็นทัศนคติที่ดี แต่บางครั้งคนเราจะมีทัศนคติในทางลบต่อตัวองค์กร ต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือประเด็นใดประเด็นหนึ่งขององค์กร ซึ่งอาจจะเป็นเพราะได้รับข้อมูลข่าวสาร ในทางลบ หรือไม่ถูกต้อง จึงมีทัศนคติในเชิงลบด้วย ความรู้ และทัศนคติ จะทำให้เกิดพฤติกรรม การแสดงออก หากเป็นความรู้สึกที่ดี และทัศนคติที่ดีพฤติกรรมก็จะเป็นไปในลักษณะที่ดีแต่หากมี ความรู้ และทัศนคติในทางลบพฤติกรรมก็จะออกไปในทางลบ สื่อสิ่งพิมพ์เป็นฐานสำคัญในการ ให้ความรู้ สร้างทัศนคติและพฤติกรรม โดยเฉพาะสื่อสิ่งพิมพ์ที่เป็นหนังสือหรือตำรา เพราะคนเรา ตั้งแต่ถึงวัยเข้ารับการอบรมศึกษาจากทางโรงเรียน จนกระทั่งออกจากสถานศึกษาต้องสัมผัสกับ หนังสือหรือตำราเรียนมากที่สุด ทำให้เกิดความคิดความอ่าน และการตัดสินใจตามเรื่องที่เขาได้ ศึกษา มา และเมื่อประกอบอาชีพแล้วสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทอื่นๆ ก็จะเสริมความรู้ทัศนคติเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น สื่อสิ่งพิมพ์จึงเป็นทั้งปัจจัยฐานความรู้ และปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง องค์ความรู้ทัศนคติ และพฤติกรรมของคน

ธัญลักษณ์ แก้วเมือง (2549: 2) กล่าวในงานสัมมนาศิลปกรรมบำบัดว่า มีวิทยากร ท่านหนึ่งได้ให้แนวคิด ว่า ความรู้สึกในใจของคนเรา ส่งผ่านกล้ามเนื้อ เป็นการแสดงออกที่ชัดเจน ปราศจากการบิดเบือน กล้ามเนื้อใบหน้า ไหล่ และกล้ามเนื้อทั้งตัวไม่อาจซ่อนเร้นความรู้สึกภายใน ใจคนเราได้ การวาดภาพจะมีความหมายตรงไปตรงมา มากกว่าการใช้คำพูด สังเกตง่าย ๆ เวลาที่มี อารมณ์โกรธเส้นที่เขียนจะเป็นอีกแบบหนึ่ง แต่เวลาที่เรารู้สึกสบายๆ เส้นก็จะเป็นอีกแบบหนึ่ง ซึ่ง ลักษณะเช่นนี้จะตรงกับจิตใต้สำนึกของเรา โดยมีใจความสำคัญที่ทำให้ผู้เขียนรู้สึกได้ว่า ในบางครั้ง คนเรามักจะแสดงออกไม่ตรงกับสิ่งที่เรารู้สึก เช่น โกรธ แต่ก็จำเป็นต้องฝืนยิ้ม หรือซอกซำใจมาก แต่ก็แสดงสีหน้าปกติ การใช้ศิลปกรรมบำบัดนั้นจะเน้นที่ผลลัพธ์ เน้นที่กระบวนการ คือ รูปนั้น เกิดขึ้นได้อย่างไร คิดอย่างไร ภาพบอกอะไร การเลือกใช้สี หรือวัสดุอย่างไร เพราะอะไร ภาพที่ วาดอาจช่วยให้คนวาดไม่เกี่ยวกับอดีตหรือสิ่งที่ผ่านมา

วัฒนา พุทธางกูรอนนท์ (2533: 12 – 14) กล่าวว่า ความรู้สึกซาบซึ้งในความงามของ ศิลปะ เมื่อมนุษย์จะไฝหาความรู้เพื่อสร้างสรรค์กิจกรรม และแนวโน้มของผลงานที่มนุษย์สร้าง จึง ต้องมีความเข้าใจ สามารถแปลความหมายเกี่ยวกับเรื่องราวที่จะนำมาถ่ายทอดให้เป็นประโยชน์ต่อ ผู้อื่น และนำมาปรับปรุงตนเอง เพื่อผลในการพัฒนารสนิยม และความคิด หรือจะเป็นผลจากการ ที่มนุษย์มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งจนสามารถแยกแยะประเด็นต่างๆ ที่สำคัญๆ ได้ เมื่อมีความรู้สึก ซาบซึ้งในศิลปกรรมแล้ว ก็สามารถมองเห็นคุณค่าในศิลปกรรมนั้นๆ ความรู้สึกซาบซึ้งใน สุนทรียภาพหรือความงาม (Aesthetic Appreciation) จะบังเกิดผลสมความปรารถนาหรือไม่ เพียงไรนั้น ขึ้นอยู่กับการไฝหาความรู้ในศิลปะตลอดจนการพัฒนารสนิยมของแต่ละบุคคลความ ซาบซึ้งในความงามของศิลปะมีสิ่งสำคัญ 2 ประการ คือ

1. ความรู้สึกซาบซึ้งในอารมณ์ (Emotion Appreciation) เป็นความรู้สึกบนพื้นฐานแห่งความชื่นชมยินดี และความพึงพอใจที่ได้รับจากการสัมผัสกับความงามในองค์ประกอบของเส้น สี แสง เงา รูปทรง ท่าทาง ถ้อยคำสำนวน และอื่นๆ อันเป็นความรู้สึกประทับใจ หรือ สะเทือนใจ

2. ความรู้สึกซาบซึ้งทางพุทธิปัญญา (Intellectual Appreciation) เป็นความรู้สึกในขั้นต่อมาจากการมีความเข้าใจในหลักของความงามทางสุนทรียภาพ หรือความงามของงานศิลปะรู้ถึงองค์ประกอบของงานศิลปะ และวิวัฒนาการของศิลปะซึ่งเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ อันไม่สิ้นสุดของมนุษย์ทั้งสองประการนี้ เป็นการเสริมสร้างรสนิยมทางศิลปะของมวลชนในชาติให้มีระดับสูงขึ้น

“ความรู้สึกซาบซึ้ง” (Appreciation) ในความงามของศิลปะนับว่า เป็นความเข้าใจที่สำคัญยิ่งของมนุษย์ต่อสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว เป็นความเข้าใจที่ชวนให้เห็นคุณค่าของผลงานที่มนุษย์สร้างขึ้น และที่มนุษย์ไม่ได้สร้าง เพราะมนุษย์เป็นผู้แสวงหาความรู้ความเข้าใจในสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ และแสดงออกมาให้ผู้อื่นได้รับรู้จึงได้สร้างสิ่งต่างๆ ขึ้น และผลงานนั้นย่อมชี้ให้มวลสมาชิกในสังคมมองเห็น และยอมรับว่าศิลปินผู้สร้างงานศิลปกรรมขึ้นนั้นมีความเข้าใจอย่างซาบซึ้งมากหรือน้อยเพียงใด รู้จักนำมาประยุกต์ให้เป็นประโยชน์ ในชีวิตประจำวัน ต่อสังคม และวัฒนธรรมของชาติผู้ผดุงรักษาศิลปวัฒนธรรมประจำชาติอันล้ำค่าไว้ให้คงอยู่ และปรับปรุงให้มีความก้าวหน้า และเหมาะสมกับสภาวะของสังคมอยู่เสมอเพื่อเป็นมรดกตกทอดให้อนุชนรุ่นหลังสืบต่อไป

สรุปในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดให้ แบบสอบถามความรู้สึกเกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ หมายถึง สภาวะเชิงจิตใจที่เกิดจากประสบการณ์ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม 3 ด้าน คือ 1) ความสนใจ หมายถึง ใฝ่ใจใคร่รู้ในฐานการเรียนรู้ 2) คุณค่า/ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่มีประโยชน์ภายในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม และ 3) เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกในฐานการเรียนรู้

6. เอกสารเกี่ยวกับการวัดผลการเรียนรู้

ราชบัณฑิตยสถาน และนักวิชาการได้ให้ความหมาย ความรู้ หมายถึง ผลการเรียนรู้ เดิมเรียกว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ราชบัณฑิตยสถาน (2542: 232) กล่าวว่า ความรู้ หมายถึง สิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้า หรือประสบการณ์ รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติ และทักษะ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2546: 304) กล่าวว่า ความรู้ เกิดจากการศึกษาเล่าเรียน ส่วนใหญ่ได้จากสื่อสิ่งพิมพ์ โดยเฉพาะสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือทางวิชาการ และตำรา ซึ่งเหล่านักเรียน นักศึกษาใช้เป็นบทเรียนทำให้เกิดความรู้เบื้องต้น และรายละเอียดต่างๆ

เยาเวดี วิบูลย์ศรี (2540: 28) กล่าวว่า ความรู้ที่ใช้ แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ เป็นแบบทดสอบ วัดความรู้เชิงวิชาการ มักใช้วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เน้นการวัดความรู้ ความสามารถ จาก การเรียนรู้ในอดีต หรือในสภาพปัจจุบันของแต่ละบุคคล

จุดประสงค์ของการวัดผลการเรียนรู้ด้านความรู้ การวัดผลการเรียนรู้ ด้านความรู้เป็น การตรวจสอบการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังเช่น

อุษณีย์ โพธิ์สุข (2537: 30 - 33) กล่าวว่า ทฤษฎีของ บลูม (Bloom) เรื่อง การจัดการเรียน การสอนแบบ บลูม นับว่า เป็นรูปแบบการสอนที่นิยมใช้มากที่สุดในจำนวนรูปแบบการศึกษาทั้งหมด ทั่วโลก แทบจะกล่าวได้ว่า ไม่มีนักศึกษาใดไม่รู้ทฤษฎีของท่านเลย ในประเทศไทยเองก็ใช้ทฤษฎีของ บลูม อย่างกว้างขวาง เพราะทฤษฎีของเขาไม่สลับซับซ้อน มองเห็นได้ค่อนข้างชัดเจน และเป็นทักษะ ที่เป็นขั้นตอน 6 ขั้นตอน คือ

1. ความรู้ (Knowledge)
2. ความเข้าใจ (Comprehension)
3. การนำไปใช้ (Application)
4. การวิเคราะห์ (Analysis)
5. การสังเคราะห์ (Synthesis)
6. การประเมิน (Evaluation)

บลูม พูดถึงขั้นตอนการศึกษาในความคิดของเขาว่า

ขั้นที่ 1 ความรู้ (Knowledge) หมายถึง ความสามารถในการจดจำได้ถึงสิ่งที่เรียนรู้ มาก่อนซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ มากมายตั้งแต่ความรู้ในจุดเล็กๆ น้อยๆ ไปจนถึงทฤษฎีที่ สมบูรณ์ จะเป็นความรู้ในระดับใดก็ตามจะต้องเกี่ยวข้องกับการนำข้อมูลที่ต้องเหมาะสมทั้งสิ้น ความรู้เป็นระดับต่ำสุดในการพัฒนาทางสติปัญญา

ขั้นที่ 2 ความเข้าใจ (Comprehension) หมายถึง เป็นความสามารถที่จะรวบรวม ความหมายของสิ่งต่างๆ บางทีอาจเป็นรูปแบบของการเปลี่ยนแปลง จากสิ่งหนึ่งไปสู่อีกสิ่งหนึ่ง (จากคำสู่ตัวเลข เป็นต้น) โดยการแปลงสิ่งต่างๆ ที่ได้มา (การอธิบาย หรือการสรุปความ) หรือโดย การประมาณการหรือคาดการณ์ล่วงหน้าดูแนวโน้มที่จะดีขึ้น (ขั้นขั้นตอนของผลกระทบ) ผลลัพธ์ที่ได้ในขั้นนี้ถือว่าเป็นกระบวนการที่เหนือกว่าการจดจำข้อมูลบางอย่างธรรมดาๆ แต่ก็ยังเป็นความ เข้าใจระดับต่ำอยู่

ขั้นที่ 3 การนำไปใช้ (Application) หมายถึง ขั้นตอนการนำไปใช้ เป็นความสามารถ ในการเรียนรู้ที่จะเอาสิ่งใหม่ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่อย่างเป็นรูปภาพ ซึ่งอาจรวมไปถึงการนำเอา

กฎเกณฑ์ใหม่มาใช้วิธีการใหม่ๆ กลยุทธ์ใหม่ หลักการใหม่ กฎหมาย หรือทฤษฎีใหม่ ซึ่งในระดับนี้ต้องการความเข้าใจในระดับสูงขึ้น

ขั้นที่ 4 การวิเคราะห์ (Analysis) หมายถึง ความสามารถที่จะแยกย่อยสิ่งต่างๆ เป็นสัดเป็นส่วนตามรูปแบบ หรือโครงสร้างที่ควรจะเป็น ซึ่งอาจรวมถึงการคัดแยกออกเป็นส่วนๆ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ และการตระหนักถึงกลไกที่เป็นหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องอยู่ผลพวงของความคิดระดับนี้สูงกว่าระดับ 1 – 3 และเป็นความเข้าใจในระดับที่มีทั้งเนื้อหา รูปแบบ และกระบวนการ

ขั้นที่ 5 การสังเคราะห์ (Synthesis) หมายถึง ความสามารถที่จะรวบรวมสิ่งต่างๆ เข้าด้วยกันในรูปแบบใหม่ ซึ่งอาจเกี่ยวกับการผลิตระบบการสื่อสารแบบใหม่ แผนงาน (แผนการวิจัย) หรือการจัดลำดับข้อมูล การเรียนรู้ที่ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมความคิดสร้างสรรค์ ที่เน้นการปรับปรุงหรือการสร้างรูปแบบใหม่

ขั้นที่ 6 การประเมิน (Evaluation) หมายถึง เป็นความสามารถที่จะตัดสินคุณค่าของสิ่งต่างๆ (ทางคำพูด วรรณกรรม โครงกลอน งานวิจัย เป็นต้น อย่างมีจุดหมาย) การประเมินตัดสินผลต้องมีเกณฑ์ตัดสินใจที่แน่นอน ซึ่งอาจเป็นเกณฑ์ภายใน หรือภายนอกกระบวนการ ซึ่งควรจะสามารถสร้างเกณฑ์ ได้ผลลัพธ์ของการเรียนรู้ระดับนี้ถือว่า เป็นระดับสูงสุดของขั้นตอนการพัฒนาทางสติปัญญา เพราะจะต้องประกอบไปด้วยหลักเกณฑ์ของหมวดหมู่ต่างๆ ผนวกกับการสรุปประเมินตัดสินปัญหาที่ขึ้นอยู่กับการทำเกณฑ์ต่างๆ ให้กระจ่างเพียงพอ

สรุปในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดให้ ความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ หมายถึง ผลการเรียนรู้ด้านพุทธิปัญญาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ที่มีความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา และสาระความรู้เฉพาะฐาน โดยกำหนดข้อสอบความรู้ ความจำ ความเข้าใจ และการนำไปใช้ อยู่ในแบบทดสอบ (ปรนัย) ชนิด 4 ตัวเลือก ทดสอบก่อนชม และหลังชม

เอกสารเกี่ยวกับแบบทดสอบ

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2538: 96 – 98) กล่าวว่า แบบทดสอบ หมายถึง ชุดของสิ่งเร้า ที่นำไปใช้กระตุ้นบุคคลตอบสนองออกมา ชุดของสิ่งเร้านี้มักจะอยู่ในรูปของคำถาม ซึ่งอาจให้เขียนตอบ ให้แสดงพฤติกรรม ให้พูดออกทางวาจาก็ได้ ทำให้สามารถวัดได้ สังเกตได้ และนำไปสู่การแปลความหมายได้ แบบทดสอบนี้สามารถใช้ได้กับข้อมูลทางพุทธิปัญญา ด้านจิตอารมณ์ และด้านทักษะ แต่นิยมใช้วัดทางด้านพุทธิปัญญาเป็นส่วนใหญ่ แบบทดสอบ แบ่งออกเป็น 3 ชนิด ดังนี้

1. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Achievement Test) เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดความรู้ ทักษะ และสมรรถภาพสมองด้านต่างๆ ที่ผู้เรียนได้รับจากประสบการณ์ทั้งปวง ทั้งจาก

บ้าน และสถาบันการศึกษา แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนี้ยังแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ แบบทดสอบที่ครูสร้างเอง (Teacher-made Test) และแบบทดสอบที่เป็นมาตรฐาน (Standardized Test) แบบทดสอบทั้ง 2 ประเภทนี้ จะถามเนื้อหาเหมือนกัน คือ ถามสิ่งที่ผู้เรียนได้รับการเรียน การสอนซึ่งจัดเป็นกลุ่มพฤติกรรมได้ 6 ประเภท คือ 1) ความรู้ความจำ 2) ความเข้าใจ 3) การนำไปใช้ 4) การวิเคราะห์ 5) การสังเคราะห์ 6) การประเมินค่า แต่รูปแบบของการทดสอบวัดผล สัมฤทธิ์ที่นิยมใช้มี 3 รูปแบบ คือ

1.1 แบบปากเปล่า (Oral Test) เป็นการทดสอบที่อาศัยการซักถามเป็น รายบุคคล ใช้ได้ผลดีถ้ามีผู้เข้าสอบจำนวนน้อย เพราะต้องใช้เวลามากถามได้ละเอียด เพราะ สามารถโต้ตอบกันได้

1.2 แบบเขียนตอบ (Paper-pencil Test) เป็นการทดสอบที่เปลี่ยนแปลงมา จากการสอบแบบปากเปล่า เนื่องจากจำนวนผู้เข้าสอบมาก และมีจำนวนจำกัดแบ่งได้เป็น 2 แบบ คือ

1.2.1 แบบเรียงความ (Essay Type) เป็นการสอบที่ให้ผู้ตอบได้รวบรวม เรียบเรียงคำพูดของตนเอง แสดงทัศนคติ และความรู้สึก ความคิดได้อย่างอิสระภายใต้หัวข้อเรื่องที่ กำหนดให้ เป็นข้อสอบที่สามารถวัดพฤติกรรมด้านการสังเคราะห์ ได้อย่างดี แต่มีข้อเสียเพราะการให้ คะแนนทำให้มีความเป็นปรนัยได้ยาก

1.2.2 แบบจำกัดคำตอบ (Fixed-response Type) เป็นข้อสอบ ที่มีคำตอบ ถูกภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดให้อย่างจำกัด ข้อสอบนี้ยังแบ่งออกเป็น 4 แบบ คือ 1) แบบถูกผิด (True-False) 2) แบบเติมคำ (Completion) 3) แบบจับคู่ (Matching) 4) แบบเลือกตอบ (Multiple Choice)

1.2.3 แบบปฏิบัติ (Performance Test) เป็นการทดสอบที่ผู้สอบได้แสดง พฤติกรรมออกมาโดยการกระทำหรือลงมือปฏิบัติจริงๆ

2. แบบทดสอบวัดความถนัดหรือตัวปัญญา (Aptitude test) เป็นแบบทดสอบที่ใช้ วัดศักยภาพระดับสูงสุดของบุคคลว่าสมรรถภาพในการเรียนรู้มากน้อยเพียงใด และควรเรียนด้านใด หรือทำงานด้านใดจึงจะประสบความสำเร็จอย่างดี

3. แบบทดสอบวัดความสัมพันธ์ของบุคคลต่อสังคม แบบทดสอบประเภทนี้ จะวัด เกี่ยวกับบุคลิกภาพหรือการปรับตัวของบุคคลในสังคม วัดความสนใจต่อสิ่งต่างๆ แบบทดสอบ ประเภทนี้มักอยู่ในรูปแบบทดสอบถามวัดลักษณะบุคคล เช่น แบบทดสอบความเกรงใจ แบบทดสอบ ความคิดสร้างสรรค์แบบสำรวจความสนใจต่างๆ เป็นต้น

การวางแผนการสร้างแบบทดสอบ

1. กำหนดวัตถุประสงค์ในการศึกษา ขั้นนี้เป็นการวางโครงการล่วงหน้า ว่าการวิจัยนั้นต้องการศึกษาอะไร กับใคร และศึกษาเพื่ออะไร
2. กำหนดลักษณะของแบบทดสอบที่จะใช้ ขั้นนี้เป็นการกำหนดรูปแบบของแบบทดสอบที่จะใช้ในการวิจัย โดยกำหนดว่าจะใช้แบบทดสอบประเภทใดจึงจะสอดคล้องกับคุณลักษณะที่ต้องการศึกษาจำนวนข้อควมมีเท่าใด และเวลาที่ใช้ควรเป็นเท่าใดจึงจะเหมาะสม
3. สร้างแบบทดสอบ ขั้นนี้เป็นการพิจารณาว่าคุณลักษณะที่ต้องการศึกษา
4. การสร้างคำถาม ยึดหลักใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ชัดเจน และมีความเป็นปรนัย
5. การประเมินคุณภาพของแบบทดสอบ ขั้นนี้เป็นการตรวจสอบดูเนื้อหา และพฤติกรรม ต่างๆ ที่นำมาสร้างเป็นแบบทดสอบนั้นเป็นตัวแทนที่ดีหรือไม่

วิธีที่เลือกใช้ในการเก็บรวบรวม คือ แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ฐานความรู้เกี่ยวกับฐานที่ศึกษา ก่อนชม และหลังชมจากการทดสอบความรู้เกี่ยวกับฐานที่ศึกษาใช้แบบทดสอบ (ปรนัย) ชนิด 4 ตัวเลือก เป็นเครื่องมือวัดผล

วิธีการวัดผล

เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวม คือ แบบสอบถาม

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2538: 98 – 101) กล่าวว่า แบบสอบถาม หมายถึง แบบสอบถามเป็นชุดของคำถามเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง สร้างขึ้นเพื่อใช้รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากรจำนวนมาก ซึ่งได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับข้อเท็จจริง ความคิดเห็น ความรู้สึก ความเชื่อ และความสนใจต่างๆ

แบบสอบถามส่วนใหญ่ใช้กับข้อมูลด้านจิตอารมณ์ (Affective Domain) ชนิดแบบสอบถามมีได้หลายลักษณะ ดังนี้

- แบบสอบถามมีกำหนดนัดหมาย (Schedule) เป็นแบบสอบถาม ที่ผู้ทำการศึกษานำไปสอบถามบุคคลโดยตรงด้วยตนเอง ลงมือกรอกแบบสอบถามด้วยตนเอง
- แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นแบบสอบถามที่ส่งไปให้ผู้ตอบทางไปรษณีย์ หรือวิธีอื่น แล้วผู้ตอบส่งคืนภายหลัง
- แบบตรวจสอบรายการ (Check List) เป็นแบบสอบถามอีกลักษณะหนึ่ง ที่การตอบ ให้ผู้ตอบเลือกคำตอบใดคำตอบหนึ่งจากสองคำตอบ
- มาตราประมาณค่า (Rating Scale) เป็นแบบสอบถามที่ลักษณะการตอบเป็นการประเมินความมากน้อย โดยวัดดูว่าผู้ตอบมีคุณลักษณะในสิ่งที่ต้องการศึกษาหรือมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่จะถามอยู่ในระดับใดส่วนมาก มักจะมี 5 ระดับ หรือ 5 อันดับ

โครงการสร้างแบบสอบถาม ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

ส่วนแรก คำชี้แจง เป็นการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการต้องการข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยจะต้องชี้แจงให้ผู้ตอบเข้าใจว่า ต้องการข้อมูลไปทำอะไร คำตอบนั้นจะก่อประโยชน์อย่างไรบ้าง มีความสำคัญแก่ผู้วิจัยอย่างไร โดยทั่วไปก็มักจะให้เหตุผลว่าเป็นประโยชน์ทางวิชาการ ที่สำคัญอีกอย่าง คือ ต้องชี้แจงว่าคำตอบของเขาไม่เกิดผลเสียหายหรือก่อให้เกิดความเสียหายแต่อย่างใด เพราะผู้ตอบไม่ต้องลงชื่อ

ส่วนที่สอง ข้อมูลส่วนตัว ส่วนนี้ถือเป็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้สอบ ซึ่งก็คือตัวแปรอิสระที่จะศึกษานั้นเอง เช่น เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา เป็นต้น

ส่วนที่สาม ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการศึกษา ซึ่งก็คือ ตัวแปรตามที่ต้องการศึกษา

วิธีที่เลือกใช้ในการเก็บรวบรวม คือ แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เป็นเครื่องมือวัด คือ 5, 4, 3, 2, และ 1 ซึ่งหมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ข้อความที่บรรจุลงในมาตราวัดประกอบด้วยข้อความที่แสดงความรู้สึกต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดทั้งในทางที่ดี (ทางบวก) และในทางที่ไม่ดี (ทางลบ) กำหนดการให้คะแนนการตอบ 5, 4, 3, 2 และ 1 สำหรับข้อความทางบวก และ 1, 2, 3, 4 และ 5 สำหรับข้อความทางลบใช้แบบสอบถามก่อนชม และหลังชม (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2538: 107 – 108)

การสร้างเครื่องมือทดสอบความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ และแบบสอบถามความรู้สึกเกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ต่อคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม มีกรอบแสดงตามตาราง 1 และ ตาราง 2 ดังนี้

ตาราง 1 แสดงกรอบการวิเคราะห์เนื้อหา จุดประสงค์ และพฤติกรรมที่ต้องการวัดผลการเรียนรู้
แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้โดยใช้คู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยว
เชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

ฐานการเรียนรู้	จุดประสงค์	ความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้/ พฤติกรรมที่ต้องการวัดผล		
		ปรนัย		
		ความรู้-ความจำ	ความเข้าใจ	การนำไปใช้
1. ชุ่มประตุมงกุฎ ตุ๊กตาศิลาจีน และ ฤๅษีตัดตน		15	6	3
2. พระเจดีย์หมี่ห้าฐาน เดียว พระเจดีย์ราย และ พระมหาเจดีย์	- เพื่อให้ให้นักเรียนทราบ ถึงประวัติความเป็นมา สาระความรู้ และ	15	6	3
3. ตุ๊กตาศิลาฝรั่ง และ พระพุทธรูปไสยาส (พระนอน วัดโพธิ์)	รายละเอียดได้ ก่อน และหลังชม โดยใช้ คู่มือ ฯ	10	4	2
4. ศาลาราย และโรงเรียน แพทย์แผนโบราณวัด พระเชตุพนฯ (วัดโพธิ์)		10	4	2
5. พระพุทธเทวปฏิมากร		5	2	1
รวม/จำนวนข้อ		55	22	11

ตาราง 2 แสดงกรอบในการสร้างเครื่องมือแบบสอบถามความรู้สึกเกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ต่อคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษา วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

ฐานการเรียนรู้	จุดประสงค์	ความรู้สึกเกี่ยวกับฐานการเรียนรู้		
		แบบสอบถาม		
		ความสนใจ	คุณค่า/ค่านิยม	เจตคติ
1. ชุมประตุมงกุฎตุ๊กตา ศิลาจีน และภาชนะดินเผา		9	9	9
2. พระเจดีย์หมู่ห้ายี่สิบ พระเจดีย์ราย และพระมหาเจดีย์	เพื่อสอบถาม ความรู้สึกเกี่ยวกับ	9	9	9
3. ตุ๊กตาศิลาฝรั่ง และพระพุทธรูป ไสยาสน์ (พระนอนวัดโพธิ์)	ฐานการเรียนรู้ ก่อน และหลังชม	6	6	6
4. ศาลาราย และโรงเรียนแพทย์ แผนโบราณวัดพระเชตุพนฯ (วัดโพธิ์)	โดยใช้คู่มือ ฯ	6	6	6
5. พระพุทธทศกัณฐ์		3	3	3
รวม/จำนวนข้อ		33	33	33

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

8.1 งานวิจัยภายในประเทศ

8.1.1 งานวิจัยเกี่ยวกับการสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ไม่พบงานวิจัยประเด็นนี้แต่มีงานวิจัยใกล้เคียงกัน ดังนี้

กิตสุภา เจริญพร (2544: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย. “นังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง แนวปะการังไทยบ้านหลังใหญ่ของสิ่งมีชีวิตในทะเล” ผลการวิจัยปรากฏว่า การประเมินคุณภาพของหนังสือ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ อยู่ในเกณฑ์ดีมาก

นุจรินทร์ ถิ่นทัพไทย (2547: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย “การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่อง เห็ดในระบบนิเวศของป่าสะแกราช สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3” ผลการวิจัยปรากฏว่า การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่พัฒนาขึ้น อยู่ในระดับดี

สุมาลี วัฒนวงศ์ (2548: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย “การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม วิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง พืชสมุนไพรที่น่ารู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดสระบุรี” ผลการวิจัยปรากฏว่า การนำหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมวกเหล็ก อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี อยู่ในระดับดี

พิชญธิมา ธีราโมกษ์ (2548: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย “การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาโดยใช้ประโยชน์จากศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา เอกมัย” ผลการวิจัยปรากฏว่า ชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่พัฒนาขึ้น มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก

สรุป งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม และการสร้างหนังสือ มีคุณภาพอยู่ในระดับดี และใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงทางวิชาการได้

8.1.2 งานวิจัยเกี่ยวกับการทดลองใช้คู่มือ

ยุพเรศ วัชยาณิม (2540: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคู่มือศึกษาธรรมชาติประจำเส้นทางเดินป่าในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่” โดยการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน มีรูปแบบการทดลองเป็นแบบกลุ่มเดียว ทดสอบก่อน และหลังการใช้คู่มือผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เดินป่าโดยใช้คู่มือ มีความรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สำหรับความคิดเห็นต่อการใช้คู่มือที่สร้างขึ้นนี้คิดว่ามีความน่าสนใจและมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

ฉลอง นุ้ยฉิม (2542: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย “การพัฒนาคู่มือสื่อความหมายธรรมชาติและประวัติศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า” โดยทำ

การทดลองกับนักท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า จำนวน 45 คน มีรูปแบบการทดลองแบบกลุ่มเดียว วัดผล 2 ครั้ง ผลการวิจัยพบว่า คู่มือสื่อความหมายธรรมชาติ และประวัติศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า มีประสิทธิภาพสามารถเพิ่มความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพธรรมชาติ และประวัติศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า ของนักท่องเที่ยวได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.001 นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับมาก

อุมา ทับเที่ยง (2544: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย “การใช้ปัจจัยความหลากหลายทางธรรมชาติ และ ปัจจัยอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อชี้วัดความประทับใจของนักท่องเที่ยว กรณีศึกษา : อุทยานแห่งชาติเขาลง จังหวัดนครศรีธรรมราช” ได้จัดกลุ่มของแหล่งท่องเที่ยวตามระดับความประทับใจสูง กลาง และต่ำ และกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยใช้คู่มือการท่องเที่ยวจากฐานข้อมูลระดับความประทับใจของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวในระดับความประทับใจมากที่สุด

สมพร จรูญแสง (2546: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย “การพัฒนาคู่มือศึกษาธรรมชาติเพื่อการท่องเที่ยวประจำเส้นทางเดินป่า อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน” โดยทำการทดลองกับนักท่องเที่ยวทั่วไปที่เข้าไปเที่ยวในพื้นที่ บ้านกร่างแคมป์ อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จำนวน 30 คน มีรูปแบบของการวิจัย แบบกลุ่มเดียววัดผลสองครั้ง ผลการวิจัยพบว่า คู่มือศึกษาธรรมชาติเพื่อการท่องเที่ยวประจำเส้นทางเดินป่า อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน มีประสิทธิภาพสามารถเพิ่มความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพธรรมชาติในพื้นที่อุทยานฯ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สรูป งานวิจัยเกี่ยวกับการทดลองใช้คู่มือ ควรผลิตเป็นคู่มือขึ้นเพื่อเผยแพร่ และจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยวได้ใช้ศึกษาในโอกาสต่อไป

8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

งานวิจัยเกี่ยวกับการสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ไม่พบงานวิจัยประเด็นนี้ แต่มีงานวิจัยใกล้เคียงกัน ดังนี้

ริชมอนด์ (Richmond. 1977: 5016 – A) ได้ศึกษาเรื่อง ความรู้และทัศนคติด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในอังกฤษ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนชายมีความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมดีกว่านักเรียนหญิง และในการหาค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์ นักเรียนชาย และนักเรียนหญิง มีทัศนคติด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในเกณฑ์สูง

แอนดรูส์ (Andrews. 1978: 3493 – A) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างพุทธิพิสัย จิตพิสัย และพฤติกรรมที่เกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 58 คน (นักเรียนชาย 25 คน และนักเรียนหญิง 33 คน) ใช้เครื่องมือในการวัดความรู้ และเจตคติการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีความรู้ และเจตคติการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมอยู่ในเกณฑ์สูง

เว็นท์ (Whent. 1991: 2245 – A) ได้ศึกษาเรื่อง การทดลองให้ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อศึกษาความรู้ของนักเรียนระดับมัธยมในด้านเทคโนโลยีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทศนคติของครู และนักเรียนเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ได้จากการสุ่มเลือกแบบเจาะจง จำนวน 82 โรงเรียน ผลการศึกษาพบว่า การทดสอบความรู้ก่อนเรียน และหลังเรียน พบว่า นักเรียนมีความรู้ไม่แตกต่างกัน

ชิน (Chin. 1994: 2970 – A) ได้ศึกษาเรื่อง ทศนคติ พฤติกรรมของนักเรียนระดับมัธยม และครูสายบริการที่มีต่อสิ่งแวดล้อมในได้หวั่น เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับหลักสูตรสิ่งแวดล้อม วิธีสอน อุปสรรคการศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนและครูที่สอนในชนบท มีความรู้เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมน้อยกว่านักเรียน และครูที่สอนอยู่ในเมือง

จากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นอนุมานผลตามประเด็นของความมุ่งหมายของการวิจัยครั้งนี้ได้ ดังนี้

1. คุณภาพของคู่มือฯ ที่สร้างขึ้นน่าจะอยู่ในระดับดี ผลงานวิจัยที่สนับสนุน คือ กิตสุภา เจริญพร (2544) ; นุจรินทร์ ถิ่นทัพไทย (2547) ; สุมาลี วิณวันท์ (2548) ; และ พิชญธิมา ธีราโมกษ์ (2548)

2. ผลการเรียนรู้

2.1 ความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ หลังขมน่าจะสูงกว่าก่อนขม ผลงานวิจัยที่สนับสนุน คือ กิตสุภา เจริญพร (2544) ; นุจรินทร์ ถิ่นทัพไทย (2547) ; สุมาลี วิณวันท์ (2548) ; และ พิชญธิมา ธีราโมกษ์ (2548)

2.2 ความรู้สึกเกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ หลังขมน่าจะสูงกว่าก่อนขม ผลงานวิจัยที่สนับสนุน คือ ยุพเรศ วังยายฉิม (2540) ; ฉลอง น้อยฉิม (2542) ; อูมา ทับเที่ยง (2544) ; กิตสุภา เจริญพร (2544) ; สมพร จรูญแสง (2546) ; นุจรินทร์ ถิ่นทัพไทย (2547) ; สุมาลี วิณวันท์ (2548) ; และ พิชญธิมา ธีราโมกษ์ (2548)

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีการดำเนินการ 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. การสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
2. การทดลองใช้คู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กับนักเรียน

ช่วงชั้นที่ 3

1. การสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

1. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง

1.1 ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เอกสารหลักที่ศึกษา ได้แก่ คู่มือแนะนำเที่ยววัดโพธิ์ ของ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (2547)

1.2 ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เอกสารหลักที่ศึกษา ได้แก่ เที่ยววัดโพธิ์ ของ ชมรมเด็ก โดย สุทธิลักษณ์ อัมพวันวงศ์ (2527) และคู่มือการเรียนรู้ ร้อยเรื่องเล่าเดินทางวัดโพธิ์ ของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และอุทยานการเรียนรู้ (TK PARK) (2548)

1.3 ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับคู่มือการพัฒนาการศึกษา เอกสารหลักที่ศึกษา ได้แก่ คู่มือมีคคุเทศก์ ของ มหาวิทยาลัยศิลปากร โดย ชูสิริ จามรมาน (2541)

2. กำหนดฐานการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์ ณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม โดยขอคำปรึกษาจากผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม 2 ท่าน ได้แก่ พระมหาแสวง ปัญญาวุฒิ (ป.ธ.9) ตำแหน่งหัวหน้าแผนกทัศนศึกษา วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม และอาจารย์ภาคภูมิ อยู่พูล ตำแหน่งนักโบราณคดี 4 กรมศิลปากร เพื่อกำหนดจำนวนฐานการเรียนรู้

3. ยกร่างคู่มือการเรียนรู้ของฐานการเรียนรู้ เป็นรายงานโดยแต่ละฐานมีโครงสร้างด้านเนื้อหาสาระ ดังนี้

3.1 ประวัติความเป็นมา

3.2 สาระความรู้

3.3 รายละเอียด รวมทั้งแบบทดสอบความรู้ และแบบสอบถามความรู้ลึก

4. นำคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ฉบับยกร่างไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจพิจารณา และประเมินคุณภาพ ผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว มี 5 ท่าน คือ

- 4.1 อาจารย์เตือนใจ แดงศรี อาจารย์ประจำ คณะออกแบบอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพ
- 4.2 อาจารย์ศุภรัช งามรัศมีวงศ์ อาจารย์กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนอัสสัมชัญ
- 4.3 อาจารย์ ดร.สุนันทา มนัสมงคล อาจารย์วิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ วิทยาศาสตร์ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- 4.4 อาจารย์จรรยา ทอดสนิท หัวหน้างานหลักสูตร และวัดผลฝ่ายโปรแกรม ภาษาอังกฤษ โรงเรียนอัสสัมชัญ
- 4.5 อาจารย์ภาคภูมิ อยู่พูล นักโบราณคดี 4 กรมศิลปากร
5. จัดพิมพ์คู่มือ ฯ เพื่อนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

2. การทดลองใช้คู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กับ นักเรียนช่วงชั้นที่ 3

2.1 การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ที่มาทัศนศึกษาเป็นหมู่คณะ ณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ช่วงระหว่างวันเสาร์ และวันอาทิตย์

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนดังกล่าว จำนวน 30 คน ซึ่งได้มา โดยการเลือกแบบเจาะจงจากประชากร

2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

2.2.1 ขอหนังสือราชการจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อขอความอนุเคราะห์ใช้สถานที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม และโรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพนฯ (วัดโพธิ์)

2.2.2 ผู้วิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม โดยอธิบายขั้นตอนการชม การใช้คู่มือ ฯ การทำแบบทดสอบ และแบบสอบถามให้นักเรียนที่มาทัศนศึกษาจนเข้าใจ เพื่อจะได้ข้อมูลที่ถูกต้องกับความเป็นจริงมากที่สุด

2.2.3 ผู้วิจัย เป็นผู้นำชมฐานการเรียนรู้ต่างๆ ทั้ง 5 ฐาน โดยทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกเสมือนมัคคุเทศก์ แต่ไม่เน้นการอธิบายเนื้อหาสาระของฐานการเรียนรู้หากแต่แนะนำและกำกับให้นักเรียนศึกษาด้วยตนเองจากการอ่านคู่มือ ฯ ที่มอบให้

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

2.3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประเมินคุณภาพคู่มือ ฯ กระทำโดยคำนวณค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานจากคะแนนผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำค่าเฉลี่ยมาแปลผล โดยใช้เกณฑ์เทียบ ดังนี้

ร้อยละ 80 – ขึ้นไป	ระดับดี
ร้อยละ 70 – 79	ระดับปานกลาง
ร้อยละ 60 – 69	ระดับพอใช้
ต่ำกว่าร้อยละ 60	ระดับใช้ไม่ได้

2.3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ของนักเรียน ระหว่าง หลังชม กับก่อนชม กระทำโดยการทดสอบค่า t แบบกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวพันกัน (Dependent Sample) โดยทำการทดสอบที่ระดับนัยสำคัญ .05 (ณัฐพงษ์ เจริญพิทย์. 2526) สูตรที่ใช้ คือ

$$t = \frac{\bar{d}}{\frac{s_d}{\sqrt{n}}}$$

เมื่อ	t	แทน	ค่าสถิติอนุมานในการแจกแจงตัวอย่างแบบที่ (t - distributions)
	$\bar{d}$	แทน	ค่าเฉลี่ยของค่าผลต่าง (เป็นรายคู่) ของค่าเฉลี่ยเดิม
	s_d	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อมูลค่าเฉลี่ยที่เป็นความแตกต่างรายคู่
	n	แทน	จำนวนคู่ของข้อมูลที่นำมาคำนวณความแตกต่าง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเรื่อง การสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ปรากฏ ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการประเมินคุณภาพของคู่มือ ฯ

ผลการประเมินคุณภาพของคู่มือ ฯ จากผู้เชี่ยวชาญปรากฏ ดัง ตาราง 3

ตาราง 3 แสดงผลการประเมินคุณภาพการสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน

รายการประเมิน						ผลการประเมิน		
ฐานการเรียนรู้	ลักษณะรูปลักษณ์ (20 คะแนน)	ภาพประกอบ (20คะแนน)	เนื้อหา (20 คะแนน)	การใช้ภาษา (20คะแนน)	แนวคิดวิริม ของผู้เขียน (20คะแนน)	$\bar{X}$	S	ระดับ
1	16.6	15.2	16.6	16.4	16.6	81.40	10.50	ดี
2	16.6	14.8	16.2	16.4	16.4	80.40	9.91	ดี
3	16.4	15.2	16.4	16.4	16.4	80.80	10.55	ดี
4	16.8	15.2	16.6	16.8	16.4	81.80	11.28	ดี
5	16.4	14.8	16.6	16.8	16.4	81.00	10.79	ดี

จากตาราง 3 สรุปได้ว่า คุณภาพของคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ทั้ง 5 ฐาน อยู่ในระดับดี

ตอนที่ 2 : ผลการทดลองใช้คู่มือ ฯ

1. ผลการทดลองใช้คู่มือ ฯ ด้านความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ของนักเรียน ก่อนชม และ หลังชมฐานการเรียนรู้ ปรากฏดัง ตาราง 4

ตาราง 4 แสดงผลการทดลองใช้คู่มือ ฯ ด้านความรู้ของนักเรียนเปรียบเทียบผลการทดสอบความรู้ เกี่ยวกับการเรียนรู้ ทั้ง 5 ฐาน ก่อนและหลังชมโดยใช้คู่มือ ฯ

ฐาน การเรียนรู้	คะแนน เต็ม	ผลการสอบ (n = 30)				$\bar{d}$	$d/\sqrt{n}$	t	สรุปผล
		ก่อนชม		หลังชม					
		$\bar{X}$	S	$\bar{X}$	S				
1	24	15.40	3.11	23.97	0.18	8.57	0.57	15.05*	หลังชมสูงกว่า
2	24	15.66	2.45	23.97	0.18	8.31	0.45	18.52*	หลังชมสูงกว่า
3	16	10.23	1.82	16.00	0.00	5.77	0.33	17.37*	หลังชมสูงกว่า
4	16	11.50	2.36	16.00	0.00	4.50	0.43	10.45*	หลังชมสูงกว่า
5	8	5.43	0.86	8.00	0.00	2.57	0.13	15.93*	หลังชมสูงกว่า

* ค่า t วิฤต หางเดียว (ระดับ .05 , df = 29) = 1.699

จากตาราง 4 สรุปได้ว่า ผลการเรียนรู้ด้านความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ทั้ง 5 ฐาน ของนักเรียนหลังการชมโดยใช้คู่มือ ฯ สูงกว่าก่อนการชม ทุกฐาน

2. ผลการทดลองใช้คู่มือ ฯ ด้านความรู้สึกรู้สึกเกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ของนักเรียน ก่อนชม และหลังชมฐานการเรียนรู้ ปรากฏดัง ตาราง 5

ตาราง 5 แสดงผลการทดลองใช้คู่มือ ฯ ด้านความรู้สึกรู้สึกเกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ ทั้ง 5 ฐาน ก่อน และ หลังชม โดยใช้คู่มือ ฯ

ฐานการเรียนรู้	ด้าน	ผลการสอบ (n = 30)				$\bar{d}$	$d/\sqrt{n}$	t	สรุปผล
		ก่อนชม		หลังชม					
		$\bar{X}$	S	$\bar{X}$	S				
1	ความสนใจ	26.50	7.59	37.85	8027	11.35	0.80	14.12*	หลังชมสูงกว่า
	คุณค่า/ค่านิยม	22.63	8.49	42.11	9.17	19.48	1.58	12.36*	หลังชมสูงกว่า
	เจตคติ	27.40	8.49	44.50	9.65	17.10	1.75	9.78*	หลังชมสูงกว่า
2	ความสนใจ	25.27	8.80	40.03	8.98	14.76	0.51	28.75*	หลังชมสูงกว่า
	คุณค่า/ค่านิยม	23.40	8.49	42.41	9.21	19.01	1.56	16.42*	หลังชมสูงกว่า
	เจตคติ	31.93	8.49	39.96	8.79	7.74	0.31	24.37	หลังชมสูงกว่า
3	ความสนใจ	14.87	5.14	26.21	6.23	11.34	1.89	6.01*	หลังชมสูงกว่า
	คุณค่า/ค่านิยม	16.47	4.66	29.71	5.69	13.24	1.88	7.07*	หลังชมสูงกว่า
	เจตคติ	21.40	5.48	28.93	5.97	8.84	1.24	7.14*	หลังชมสูงกว่า
4	ความสนใจ	19.27	5.48	26.25	6.31	6.98	0.74	9.38*	หลังชมสูงกว่า
	คุณค่า/ค่านิยม	21.43	4.08	27.35	5.23	5.92	0.56	10.42*	หลังชมสูงกว่า
	เจตคติ	23.64	4.32	28.36	4.96	4.72	0.52	9.06*	หลังชมสูงกว่า
5	ความสนใจ	8.97	1.38	14.13	2.58	5.16	0.42	12.15*	หลังชมสูงกว่า
	คุณค่า/ค่านิยม	9.00	1.37	14.45	2.16	5.45	0.43	12.47*	หลังชมสูงกว่า
	เจตคติ	11.50	0.51	14.36	1.01	2.86	0.41	6.97*	หลังชมสูงกว่า

ค่า t วิฤต หางเดียว (ระดับ .05 , df = 29) = 1.699

จากตาราง 5 สรุปได้ว่า ผลการเรียนรู้ด้านความรู้สึกรู้สึกของนักเรียนหลังการชมสูงกว่า ก่อนการชมทุกด้าน และทุกฐานการเรียนรู้

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม มีสาระสำคัญโดยสรุป ตลอดจนการอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. สาระสำคัญโดยสรุป

1.1 ความมุ่งหมายของการวิจัย

1.1.1 เพื่อสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ให้มีคุณภาพระดับดี

1.1.2 เพื่อศึกษาผลการเรียนรู้ของนักเรียน ดังนี้

1.1.2.1 ความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ ก่อน และหลังชมโดยใช้คู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

1.1.2.2 ความรู้สึกเกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ ก่อน และหลังชมโดยใช้คู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

1.2 สมมติฐานการวิจัย

1.2.1 นักเรียนมีผลการเรียนรู้ด้านความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ หลังชมสูงกว่าก่อนชม

1.2.2 นักเรียนมีผลการเรียนรู้ด้านความรู้สึกเกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ หลังชมสูงกว่าก่อนชม

1.3 การดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีขั้นตอนการดำเนินการ 2 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 : การสร้างคู่มือ ฯ

ในขั้นนี้มีการดำเนินการโดยการศึกษาค้นคว้าที่สำคัญที่เกี่ยวข้อง กำหนดฐานการเรียนรู้ร่างคู่มือ ฯ และนำคู่มือ ฯ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพ

ตอนที่ 2 : การทดลองใช้คู่มือ ฯ

ในขั้นนี้กระทำโดยการนำคู่มือ ฯ ไปให้นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง (แบบเจาะจง) จำนวน 30 คน ให้ประกอบการชมฐานการเรียนรู้ในบริเวณวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ทั้ง 5 ฐาน โดยทำการวัดผลด้านความรู้ และความรู้สึกของนักเรียน ก่อนชม และหลังชม

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลกระทำตามประเด็นของวัตถุประสงค์ ดังนี้

1.4.1 การประเมินคุณภาพคู่มือ ฯ กระทำโดยการคำนวณค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน แล้วนำค่าเฉลี่ย มาแปลผลเป็นระดับ

1.4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาผลการทดลองใช้คู่มือ ฯ ด้านความรู้ และ ความรู้สึกของนักเรียนระหว่างก่อนชม และหลังชม กระทำโดยการทดสอบค่าที (t-test) แบบทางเดียว ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

สรุปผลการวิจัย

1. คุณภาพของคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียน ช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม อยู่ในระดับดี
2. ผลการเรียนรู้ของนักเรียนที่ใช้คู่มือ ฯ ประกอบการชม
 - 2.1 ความรู้ของนักเรียน หลังชมสูงกว่าก่อนชม
 - 2.2 ความรู้สึกของนักเรียน หลังชมสูงกว่าก่อนชม

การอภิปรายผล

ตอนที่ 1 : การสร้างคู่มือ ฯ

คุณภาพของคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียน ช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม อยู่ในระดับดี สอดคล้องกับผลการวิจัยของ นุจรินทร์ ถิ่นทัพไทย (2547: บทคัดย่อ) ที่พบว่า การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง เห็ดในระบบนิเวศของป่าสะแกราช สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 อยู่ในระดับดี และสอดคล้องกับ สุมาลี วิณวันก์ (2548: บทคัดย่อ) ที่พบว่า การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง พืชสมุนไพรที่น่ารู้ สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดสระบุรี อยู่ในระดับดี นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พิชญ์ธิดา ธีราโมกษ์ (2548: บทคัดย่อ) ที่ได้พัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาโดยใช้ประโยชน์ จากศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา เอกมัย และพบว่า มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก

การที่คุณภาพของคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียน ช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม อยู่ในระดับดี นั้น น่าจะเป็นเพราะว่า คู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง ฯ เป็นเอกสารประเภทสิ่งพิมพ์แบบกระชับความที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น เพื่อใช้

ประกอบการพัฒนาการศึกษาของผู้เรียน สอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า คู่มือเป็นหนังสือเล่มเล็กที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยมีรายละเอียดที่ง่ายต่อการรับรู้เข้าใจ และมักมีภาพประกอบ (สมพร จริญแสง. 2546: 44) ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้น โดยคำนึงถึงองค์ประกอบที่สำคัญอย่างครบถ้วน ซึ่งได้แก่ รูปแบบ กลุ่มเป้าหมาย เนื้อหา การสร้างภาพลักษณ์ที่มีต่อองค์กร และการเผยแพร่จัดพิมพ์ เป็นการบริการแบบให้เปล่า (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2546: 269 – 271) นอกจากนี้ ในกระบวนการสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้วิจัย ได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวัดโพธิ์อย่างละเอียด อาทิ คู่มือนำเที่ยววัดโพธิ์ ของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (2547) เที่ยววัดโพธิ์ ของชมรมเด็ก โดยสุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์ (2527) และประชุมจารึกวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ในพระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2472) เป็นต้น จากเนื้อหาความรู้ดังกล่าวได้นำมาซึ่งการกำหนดฐานความรู้ไว้ 5 ฐาน ในแต่ละฐานประกอบด้วยชื่อฐาน ประวัติความเป็นมา สาระความรู้ ซึ่งจะเน้นลักษณะเด่นทางศิลปะและวัฒนธรรม และรายละเอียดของสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในฐานการเรียนรู้ต่างๆ ทั้งนี้เพื่อนำให้ผู้เรียนได้คำนึงถึงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ควบคู่กัน ในส่วนของลักษณะรูปเล่ม ผู้วิจัยได้กำหนดให้หนังสือคู่มือ ๙ มีขนาดเป็นหนังสือฉบับกระเป๋า (Pocket book) เพื่อสะดวกแก่การถือหรือพกพา แต่มีรายละเอียดครบถ้วน ทั้งคำนำ สารบัญ คำแนะนำ แผนผังวัดประวัติวัด ฐานการเรียนรู้ 5 ฐาน ข้อมูลเดินทาง แผนที่การเดินทาง แผนผังการเดินทาง เอกสารอ้างอิง และบันทึกการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์/ส่วนตัว รวมทั้งมีภาพประกอบที่ชัดเจน มีขนาดและจำนวนภาพที่เหมาะสม ในส่วนของเนื้อหา และแนวคิดในการเขียน ผู้วิจัยเน้นความสอดคล้องกับหลักสูตร การเขียนที่ตรงตามจุดประสงค์ของฐานการเรียนรู้ และเรียงลำดับตามความยากง่าย โดยคำนึงถึงความถูกต้องของภาษา และความชัดเจนของข้อความ จากการศึกษาเอกสาร การจัดทำคู่มือการเรียนรู้ การศึกษาเนื้อหาความรู้เรื่องวัดโพธิ์ อย่างละเอียด การวางแผนจัดทำเอกสารอย่างเป็นขั้นตอน และการดำเนินงานไปตามแผนที่วางไว้อย่างเป็นระบบ ส่งผลให้คู่มือเรียนรู้ด้วยตนเองเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3: กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม มีคุณภาพอยู่ในระดับดี ดังที่ ผู้วิจัย ได้ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ประเมินคุณภาพของคู่มือการเรียนรู้ ในแต่ละฐานการเรียนรู้ ประกอบด้วย ลักษณะรูปเล่ม ภาพประกอบ เนื้อหา การใช้ภาษา และแนวคิดริเริ่มของผู้เขียน ซึ่งผลการประเมินอยู่ในระดับดี ในทุกฐานการเรียนรู้ โดยมีค่าเฉลี่ย 81.40, 80.40, 80.80, 81.80 และ 81.00 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 : ผลการเรียนรู้ของนักเรียนที่ใช้คู่มือ ๙ ประกอบการชม

1. ในด้านความรู้ ผลการเรียนรู้ของนักเรียนที่ใช้คู่มือ ๙ ประกอบการชม พบว่า ความรู้ของนักเรียนหลังชมสูงกว่าก่อนชม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ยุพเรศ วังยายฉิม (2540: บทคัดย่อ) ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เดินป่าโดยใช้คู่มือ มีความรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชลนง ญ้ยฉิม (2542: บทคัดย่อ) ที่พบว่า คู่มือสื่อความหมายธรรมชาติ และประวัติศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า มีประสิทธิภาพสามารถเพิ่มความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพธรรมชาติ และประวัติศาสตร์ เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมพร จรูญแสง (2546: บทคัดย่อ) ที่พบว่า คู่มือศึกษาธรรมชาติเพื่อการท่องเที่ยวประจำเส้นทางเดินป่า อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน มีประสิทธิภาพ สามารถเพิ่มความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติในพื้นที่อุทยานฯ ได้

การที่ความรู้ของนักเรียนหลังชมสูงกว่าก่อนชม น่าจะเป็นเพราะว่า คู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีคุณภาพอยู่ในระดับดี ทั้งในส่วนของเนื้อหา ภาพประกอบ และ การใช้ภาษา ซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน กล่าวคือ ในส่วนของเนื้อหา ได้กำหนดฐานการเรียนรู้ 5 ฐาน ในแต่ละฐานจะประกอบด้วย ประวัติความเป็นมา สารความรู้ และรายละเอียดเพื่อการอนุรักษ์ อาทิ ฐานการเรียนรู้ที่ 1 ชื่อขุมประตูลงมงกุฏ ตึกตาศิลาจีน และถ้ำขี้ดัดตน ในฐานนี้ จะมีเนื้อหา ดังนี้ 1) ขุมประตูลงมงกุฏ ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมา สารความรู้ และรายละเอียดของขุมประตูลงมงกุฏ 2) ตึกตาศิลาจีน ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมา สารความรู้ และรายละเอียดของตึกตาศิลาจีน และ 3) ถ้ำขี้ดัดตน ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมา สารความรู้ และรายละเอียดของถ้ำขี้ดัดตน การให้รายละเอียดในแต่ละฐานเช่นนี้ทำให้นักเรียนได้รับความรู้ประกอบการชมอย่างเต็มที่ อีกทั้งเนื้อหาเรียงลำดับความยากง่าย โดยมีแนวการเขียนตรงตามจุดประสงค์ของฐานการเรียนรู้ สอดคล้องกับหลักสูตรโดยเน้นการใช้ภาษาที่ถูกต้อง ชัดเจน และมีภาพประกอบตามความเหมาะสม ในแต่ละฐานการเรียนรู้ นอกจากนี้คู่มือฯ ยังมีเอกสารอ้างอิง เพื่อให้นักเรียนสามารถค้นคว้าเพิ่มเติมได้อีก ด้วยเหตุดังกล่าว จึงทำให้นักเรียนที่ใช้คู่มือฯ ในการชม มีความรู้หลังชมสูงกว่าก่อนชม

2. ในด้านความรู้สึกรู้สึก ผลการเรียนรู้ของนักเรียนที่ใช้คู่มือ ฯ ประกอบการชม พบว่า ความรู้สึกของนักเรียนหลังชมสูงกว่าก่อนชม สอดคล้องกับผลการวิจัยของยุพเรศ วัจยฉิม (2540: บทคัดย่อ) ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เดินป่าโดยใช้คู่มือ ฯ มีความคิดเห็นต่อการใช้คู่มือ ฯ ที่สร้างขึ้นว่า มีความน่าสนใจ และมีความพึงพอใจในระดับมาก และสอดคล้องกับชลนง ญ้ยฉิม (2542: บทคัดย่อ) ที่ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาคู่มือสื่อความหมายธรรมชาติ และประวัติศาสตร์ เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า และพบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจคู่มือ ฯ ในระดับมาก

การที่ความรู้สึกของนักเรียนหลังชมสูงกว่าก่อนชม น่าจะเป็นเพราะว่า คู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพน

วิมลมังคลาราม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีคุณภาพอยู่ในระดับดี กล่าวคือ คู่มือ ฯ สามารถทำให้นักเรียนเกิดความสนใจ เห็นคุณค่า/มีค่านิยม และมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในวัดพระเชตุพน ฯ โดยมีความรู้สึกหลังชมสูงกว่าก่อนชม ในทุกฐานการเรียนรู้ ที่เป็นเช่นนี้ เพราะคู่มือ ฯ ได้มีเนื้อหาอย่างละเอียดในแต่ละฐาน ความรู้ทำให้นักเรียนสนใจใคร่รู้ในฐานการเรียนรู้ นั้นๆ เห็นคุณค่าของสิ่งที่มีประโยชน์ภายในวัด มีความรู้สึกที่ดีต่อการเรียนรู้เกิดความซาบซึ้ง ดังคำกล่าวที่ว่า ความรู้จากสื่อต่างๆ ทำให้เกิดทัศนคติ คือ ความรู้สึกนึกคิด และความผูกพันต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือประเด็นใดประเด็นหนึ่งค่อนข้างจะถาวร และมักจะเป็นทัศนคติที่ดี (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2546: 304) นอกจากนี้คู่มือ ฯ ยังมีภาพประกอบที่ชัดเจน มีขนาด และจำนวนภาพที่เหมาะสมกับแต่ละฐานการเรียนรู้ ย่อมจูงใจให้นักเรียนมีความซาบซึ้ง ความงามของศิลปะเกิดความซาบซึ้งในอารมณ์ได้ง่าย เพราะความรู้สึกซาบซึ้งในอารมณ์ เป็นความรู้สึกบนพื้นฐานความชื่นชมยินดี ความพึงพอใจ จากการได้สัมผัสกับความงามในองค์ประกอบของเส้น สี แสงเงา รูปทรง ท่าทาง ถ้อยคำสำนวน และอื่นๆ อันเป็นความรู้สึกประทับใจ หรือสะเทือนใจ (วัฒนา พุทธางกูรนนท์. 2533: 12 – 14) ซึ่งการวาดภาพจะมีความหมายตรงไปตรงมามากกว่าการใช้คำพูด (ธัญลักษณ์ แก้วเมือง. 2549: 2) อีกทั้งการที่นักเรียนได้มีโอกาส บันทึกการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์/ส่วนตัว ลงในคู่มือ ฯ ยิ่งเป็นการเพิ่มความสนใจ และมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ทั้ง 5 ฐาน มากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น จึงส่งผลให้ความรู้สึกของนักเรียนหลังชมสูงกว่าก่อนชม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรนำคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่สร้างขึ้นนี้ไปใช้ประกอบการทัศนศึกษา ณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ให้กับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โดยตรง หรือกับนักเรียนนักศึกษาที่มีคุณวุฒิสูงกว่า ตลอดจนประชาชนทั่วไปที่อ่านหนังสือออกที่มาเที่ยวชมวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

1.2 ในระหว่างชมฐานการเรียนรู้ต่างๆ ภายในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ควรเน้นให้ผู้ชมศึกษาคู่มือด้วยตนเองเป็นสำคัญ มากกว่าการซักถาม โดยควรศึกษาแยกเป็นฐานๆ ควบคู่กับการชมมากกว่าการศึกษาเอกสารแบบรวบยอด

1.3 อาจนำคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่สร้างขึ้นนี้ไปใช้เป็นสื่อประกอบการเรียน ในชั้นเรียนตามปกติได้ แม้ผู้เรียนจะไม่ได้มาทัศนศึกษา ณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม โดยตรง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อทำวิจัยต่อไป

2.1 ควรวิจัยเพื่อสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง ฯ สำหรับนักเรียนระดับก่อนช่วงชั้นที่ 3 เป็นการเฉพาะโดยอาจใช้รูปแบบการตูน เป็นต้น รวมทั้งสำหรับผู้มาทัศนศึกษาที่เป็นผู้ใหญ่ หรือ ผู้สูงอายุ โดยควรปรับรูปแบบของตัวอักษร และภาพประกอบให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

2.2 การสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง ฯ ควรมีฐานการเรียนรู้ภายในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ให้ครบทั้งหมด กล่าวคือ สิ่งแวดล้อมทั้งหมด ควรมีการศึกษาให้ทั่วบริเวณเขตพุทธาวาส

2.3 ควรมีการผลิตคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง ฯ เป็นภาษาต่างประเทศบางภาษา เช่น ภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น จีน เป็นต้น เพื่อตอบสนองตลาดการท่องเที่ยว

2.4 ควรมีการผลิตคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง ฯ ในรูปแบบของสื่อทันสมัยที่เหมาะสม เช่น วีซีดี ดีวีดี เป็นต้น

2.5 ในการสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง ฯ ควรเน้นขั้นตอนของการสร้างให้สอดคล้องกับหลักการพัฒนานวัตกรรมการศึกษาให้ชัดเจน เช่น ควรศึกษาประสิทธิภาพของสื่อ (E_1 / E_2) เป็นต้น

2.6 ในการศึกษาผลการเรียนรู้ของนักเรียน หรือผู้มาทัศนศึกษา ควรสร้างเครื่องมือวัดผลให้เหมาะสมมากกว่านี้ เช่น ปรับระดับความยากง่าย ฯลฯ ให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้ชม รวมทั้งควรปรับปรุงแบบแผนของการวิจัยให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ตลอดจนควรศึกษาผลการเรียนรู้ในเชิงการเปรียบเทียบระหว่างตัวแปรต่างๆ เช่น เพศ ผลการเรียนรู้ น้ำใจอนุรักษ์ ฯลฯ เป็นต้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). *คู่มือการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- . (2544). *เอกสารประกอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- . (2545, มีนาคม). *แหล่งการเรียนรู้ และศูนย์การเรียนรู้. วารสารการศึกษา กทม. ปีที่ 25(6)*.
- กองโบราณคดี กรมศิลปากร. (ม.ป.ป.). *รายงานการสำรวจโบราณสถานในกรุงรัตนโกสินทร์ เล่ม 2 (ประเภทศาสนสถาน)*. กรุงเทพฯ: งานผังรูปแบบฯ ฝ่ายอนุรักษ์โบราณสถาน กองโบราณคดี กรมศิลปากร.
- กองศิลปวิทยาการ กรมศิลปากร. (2478). *พระราชพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1. ใน งานพระราชทานเพลิงพระศพพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นอนุวัตน์จาตุรนต์*. กรุงเทพฯ: ทำพระจันทร์.
- . (2535). *โครงการสำรวจขึ้นทะเบียนโบราณสถานและแหล่งโบราณคดีของชาติ ทะเบียนโบราณสถาน ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล*. กรุงเทพฯ: กองโบราณคดี กรมศิลปากร.
- กองส่งเสริมการเผยแพร่ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2547). *ความรู้สิ่งแวดล้อม*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: กองส่งเสริมและเผยแพร่ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ
- กิตสุภา เจริญพร. (2544). *การสร้างและทดลองใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง “แนวปะการังบ้านหลังใหญ่ของสิ่งมีชีวิตใต้ทะเล” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (สิ่งแวดล้อมศึกษา)*. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- เกษม จันทรแก้ว. (2530). *วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรสยามการพิมพ์.
- . (2545). *การจัดการสิ่งแวดล้อมแบบผสมผสาน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- คณะสงฆ์วัดพระเชตุพน. (2544). *ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

- ฉลอง นุ่มฉิม. (2542). *การพัฒนาคู่มือสื่อความหมายธรรมชาติและประวัติศาสตร์ เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (สิ่งแวดล้อมศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- ฐิติ จามรمان. (2541). *คู่มือมัคคุเทศก์*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ณัฐพงษ์ เจริญพิทย์. (2548). *เอกสารประกอบการเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษา EE 520 Environment Education*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- . (2526). *วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2544). *นิทานโบราณคดี (บางเรื่อง)*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- . (2544). *ตำนานพระพุทธเจดีย์*. กรุงเทพฯ: บรรณาคาร.
- . (2472). *ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน เล่ม 1 - 2*. ใน *งานศพ พระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ปิยมหาราชปดิวรัดา เมื่อปีมะเส็ง พ.ศ. 2472*. กรุงเทพฯ: ไสภณพิพรรฒธนากรพิมพ์
- ธัญลักษณ์ แก้วเมือง. (2549, 1 กันยายน). *ศิลปกรรมบำบัด*. หนังสือพิมพ์ข่าวสด. 16(5,755).
- นิวัติ เรืองพานิช. (2533). *หลักการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ป่า*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศและดาวเทียม กองจัดการป่าไม้.
- นุจรินทร์ ถิ่นทัฬหไทย. (2547). *การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง “เห็ดในระบบนิเวศของป่าสะแกราช” สำหรับนักเรียนช่วงชั้นปีที่ 3*. ปรินญานินพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- บันลือ พฤกษะวัน ; และ ดำรง ศิริเจริญ. (2537). *เทคนิคและประสบการณ์การเขียนตำราทางวิชาการ*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ฝ่ายนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา. (2548). *คู่มือการใช้สื่อการเรียนรู้ประเภทสิ่งพิมพ์*. กรุงเทพฯ: ฝ่ายนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา กองวิชาการ สำนักการศึกษา. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545. (2542, สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก.

- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2538). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 6. สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พิชญธิมา อีราโมกซ์. (2548). *การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาโดยใช้ประโยชน์จากศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา เอกมัย*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (วิทยาศาสตร์ศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2546). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อสิ่งพิมพ์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เอกสารประกอบการสอน ชุดวิชานิตยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ยุพเรศ วังยายฉิม. (2540). *การพัฒนาคู่มือศึกษาธรรมชาติประจำเส้นทางเดินป่าในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (สิ่งแวดล้อมศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- เยาวดี วิบูลย์ศรี. (2540). *การวัดผลและสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- ลัดดา ภูเกียรติ. (2547). *โครงการเพื่อการเรียนรู้ หลักการและแนวทางการจัดกิจกรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ ; และ อัจฉรา ชำนิประศาสน์. (2545). *ระเบียบวิธีการวิจัย*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดีการพิมพ์.
- วัฒนา พุทธางกูรานนท์. (2535). *ศิลปะวิภาษณ์*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันตก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม. (2547). *คู่มือนำเที่ยววัดโพธิ์*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กและครอบครัว กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). *คู่มือการจัดท่องเที่ยวทัศนศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชน*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สมพร จรูญแสง. (2546). *การพัฒนาคู่มือศึกษาธรรมชาติเพื่อการท่องเที่ยว ประจำเส้นทางเดินป่าอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (สิ่งแวดล้อมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และอุทยานการเรียนรู้ (TK PARK). (2548). *คู่มือการเรียนรู้ ร้อยเรื่องเล่า เส้นทางวัดโพธิ์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2546). *วิธีการเรียนรู้ของคนไทย : ประมวลสาระจากการประชุมและรวมข้อเขียนจากนักคิด*. กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สุทธิลักษณ์ อำพันวงศ์. (2527). *เที่ยววัดโพธิ์*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- สุมาลี วิณวันก์. (2548). *การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง “พืชสมุนไพรที่น่ารู้” สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดสระบุรี*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (วิทยาศาสตร์ศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- หทัย ดันหยง. (2529). *การสร้างสรรค์วรรณกรรมและหนังสือสำหรับเด็ก*. กรุงเทพฯ: อักษร-เจริญทัศน์.
- อมรา รอดดารา ; และคณะ. (2546). *คู่มือการจัดการเรียนรู้ใช้ควบคู่กับหนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3)*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- อุมา ทับเที่ยง. (2544). *การใช้ปัจจัยความหลากหลายทางธรรมชาติและปัจจัยอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อชี้วัดความประทับใจของนักท่องเที่ยว กรณีศึกษา : อุทยานแห่งชาติเขาลง จังหวัดนครศรีธรรมราช*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (เทคโนโลยีการวางแผนสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาชนบท). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- อุษณีย์ โพธิสุข. (2537). *วิธีสอนเด็กปัญญาเลิศ*. ใน *เอกสารประกอบการสอน กพ 554*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการศึกษาพิเศษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

Andrews, D.M. (1978, December). The Interrelationships Among the Cognitive, Affective and Behavioral Domains in Outdoor Environmental Programs. *Dissertation Abstracts International*. 391(6): 3493 – A.

Chin, Chi Chin. (1994, February). A Study of Environmental Knowledge, Attitudes and Behaviors of Secondary Students and Pre – and in Service Teachers in Taiwan and Preservice Teachers in China. *Dissertation Abstracts International*. 54(8): 2970 – A.

- Nunnally, Jum C. (1978). *Psychometric Theory*. New York: McGraw - Hill, Inc.
- Richmond, Janes M. (1977, February). A Survey of the Environmental Knowledge and Attitudes of Fifth Year Students in England. *Dissertation Abstracts International*. 37(8): 5016 – A.
- Whent, Linda Susan. (1991, January). Experimental Environment of an Environmental Conservation Technology Instructional Unit. *Dissertation Abstracts International*. 51(7): 2245 – A.
- .
- .

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือในการวิจัย และสำเนาตัวอย่างหนังสือขอความอนุเคราะห์

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือในการวิจัย

อาจารย์ไต้อนใจ แดงศรี

อาจารย์ประจำ คณะออกแบบอุตสาหกรรม
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพ

อาจารย์ศุภรัช งามรัศมีวงศ์

อาจารย์กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา
ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนอัสสัมชัญ

อาจารย์ ดร.สุนันทา มั่นสมงคล

อาจารย์วิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์
โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

อาจารย์จรรยา ทอดสนิท

หัวหน้างานหลักสูตร และวัดผลฝ่ายโปรแกรม
ภาษาอังกฤษ โรงเรียนอัสสัมชัญ

อาจารย์ภาคภูมิ อยู่พูล

นักโบราณคดี 4 กรมศิลปากร

ที่ ศธ 0519.12/ 16 ๖ ๖

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

15 กุมภาพันธ์ 2550

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน อาจารย์เตือนใจ แดงศรี

เนื่องด้วย นายประพันธ์ศักดิ์ สุขสอาด นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการมัธยมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : ภูมิศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม” โดยมี อาจารย์สนอง ทองปาน และ รองศาสตราจารย์ฉัตรพงษ์ เจริญพิทย เป็นคณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย ขอเรียนเชิญ ท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบแบบสอบถาม และแบบทดสอบ เรื่อง ความรู้เกี่ยวกับฐานที่ศึกษา และ คู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : ภูมิศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นายประพันธ์ศักดิ์ สุขสอาด และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพ็ญศิริ จีระเดชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-6495063 , 02-6641000 ต่อ 5731 , 5646

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-2781674 มือถือ 089 - 0006431

ที่ ศธ 0519.12/๘๘14

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

3 มกราคม 2551

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

นมัสการ เจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์)

สำนักงานวัดพระเชตุพน

เลขที่รับ 11 / 2551

วันที่ 9 ม.ค. 51 เวลา 11.45 น.

ผู้รับ ผอ.ศก.

เนื่องด้วย นายประพันธ์ศักดิ์ สุขสอาด นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการมัธยมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปฏิญานิพนธ์ เรื่อง “การสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษา วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม” โดยมี อาจารย์สนอง ทองปาน และ รองศาสตราจารย์ฉัตรพงษ์ เจริญพิทย์ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปฏิญานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอใช้สถานที่บริเวณวัด ดังนี้

- 1) ชุมประตูประมงกุฏ ดูกาศาณิชาจีน ฉานีคัตถน
- 2) พระเจดีย์ภูมิฐานเดี่ยว พระเจดีย์รายและพระมหาเจดีย์
- 3) ดูกาศาณิชาฝรั่งและพระพุทธรูปไสยาสน์
- 4) ศาลารายและโรงเรียนแพทย์แผนโบราณ และ
- 5) พระพุทธรูปปฏิมากร

เพื่อใช้เป็นสถานที่ศึกษาคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษา วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 30 คน และตอบแบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้กลุ่มที่ ใช้คู่มือการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษา วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม และแบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้กลุ่มที่ ใช้คู่มือการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษา วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ในระหว่างเดือนมกราคม - กุมภาพันธ์ 2551

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นายประพันธ์ศักดิ์ สุขสอาด ได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

นมัสการด้วยความเคารพ

๑/๕๐๗๗
พระพนมทิพย์
พ.ศ. ๒๕๕๑

1๒33 C

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญศิริ จีระเดชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2664-1000 ต่อ 5730

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 089-000-6431

ที่ ศธ 0519.12/๐๐1๒

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

3 มกราคม 2551

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการ โรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์)

เนื่องด้วย นายประพันธ์ศักดิ์ สุขสอาด นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการมัธยมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปฏิญานิพนธ์ เรื่อง “การสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษา วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม” โดยมี อาจารย์สนอง ทองปาน และ รองศาสตราจารย์ฉัตรพงษ์ เจริญพิทย เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปฏิญานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอใช้คู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษา วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 30 คน และตอบแบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้กลุ่มที่ ใช้คู่มือการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษา วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม และแบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้กลุ่มที่ ใช้คู่มือการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษา วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ในระหว่างเดือนมกราคม - กุมภาพันธ์ 2551

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นายประพันธ์ศักดิ์ สุขสอาด ได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

อนุภาพ KPV อ.ทางผา

พรจรรย์ ลีน

ขอแสดงความนับถือ

1๒133 Ce

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญศิริ จิระเดชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2664-1000 ต่อ 5730

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 089-000-6431

ภาคผนวก ข

- แบบประเมินดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างฐานการเรียนรู้และจุดประสงค์ของเนื้อหา เรื่อง การสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม โดยผู้เชี่ยวชาญ
- แบบประเมินคุณภาพการสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียน ช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม โดยผู้เชี่ยวชาญ

แบบประเมินนี้เป็นแบบประเมินสำหรับผู้เชี่ยวชาญ
เพื่อใช้ประเมินดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างฐานการเรียนรู้และจุดประสงค์ของ
เนื้อหา เรื่อง “การสร้างคู่มือการเรียนรู้ด้วยตนเองเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3: กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม”
ซึ่งใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

คู่มือการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง คู่มือที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ทดสอบว่า มีความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ และความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ ทั้งนี้คู่มือฯ ประกอบด้วยเนื้อหาสาระการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีรายละเอียด คือ

1. ปก (ระบุเรื่อง และรายชื่อผู้ทำวิจัย)
2. คำนำ (สิ่งที่ทำการวิจัยให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ และความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้)
3. สารบัญ (เรื่องต่างๆ อยู่ที่หน้าที่เท่าไร)
4. คำแนะนำ (การใช้คู่มือที่ถูกต้อง และข้อห้ามไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม)
5. แผนผังวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
6. ประวัติวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
7. ฐานการเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีดังนี้-
 - 7.1. ชุมประตูลงมอญ ตึกดาตาศิลาน และฤๅษีตัดตน
 - 7.2. พระเจดีย์หมู่ห้าฐานเดียว พระเจดีย์ราย และพระมหาเจดีย์
 - 7.3. ตึกดาตาศิลานฝรั่ง และพระพุทธรูปไสยาสน์(พระนอนวัดโพธิ์)
 - 7.4. ศาลาราย และโรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพน ฯ (วัดโพธิ์)
 - 7.5. พระพุทธรูปปฏิมากร
8. ข้อมูลการเดินทาง (สถานที่ติดต่อทางวัด)
9. แผนที่การเดินทาง
10. แผนผังการเดินทาง
11. เอกสารอ้างอิง (หนังสือที่นำมาหาข้อมูล)
12. บันทึกการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์/ส่วนตัว

โปรดประเมิน และให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม สำหรับเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขการสร้างคู่มือการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 :

กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ทั้ง 5 สถานการณ์เรียนรู้ ดังกล่าว โดยขอความกรุณาเขียนเครื่องหมาย ลงในช่องระดับความคิดเห็นของท่าน ดังนี้.-

- + 1 หมายถึง คำถามนั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย
 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าคำถามนั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย
 - 1 หมายถึง คำถามนั้นไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ตาราง แสดงการประเมินดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างสถานการณ์เรียนรู้และจุดประสงค์ของเนื้อหา เรื่อง “การสร้างคู่มือการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม” โดยผู้เชี่ยวชาญ

สถานการณ์เรียนรู้	จุดประสงค์ของเนื้อหา	ระดับความคิดเห็น			หมายเหตุ
		+1	0	-1	
1) ชุมประตูปรางมังกู ตึกตาศิลาจีน และถ้ำขี้ดัดตน	- อธิบายประวัติความเป็นมา แต่ละสถานการณ์เรียนรู้ได้ - อธิบายสาระความรู้ แต่ละสถานการณ์เรียนรู้ได้ - อธิบายรายละเอียด และการอนุรักษ์ แต่ละสถานการณ์เรียนรู้ได้				
2) พระเจดีย์หมู่ห้าฐานเดียว พระเจดีย์ราย และพระมหาเจดีย์					
3) ตึกตาศิลาฝรั่ง และพระพุทธรูปไสยาสน์(พระนอนวัดโพธิ์)					
4) ศาลาราย และโรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพนฯ(วัดโพธิ์)					
5) พระพุทธรูปปฏิมากร					

ข้อเสนอแนะและข้อวิจารณ์

.....

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

...../...../.....

แบบประเมินคุณภาพการสร้างคู่มือการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
: กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม โดยผู้เชี่ยวชาญ

รายการคุณภาพ	คะแนนเต็ม	ฐานการเรียนรู้					หมายเหตุ
		1	2	3	4	5	
		ได้	ได้	ได้	ได้	ได้	
1. ลักษณะรูปเล่ม							
1.1 รูปเล่มในภาพรวม	10						
1.2 ศิลปะในการออกแบบ	10						
2. ภาพประกอบ							
2.1 ความชัดเจนของภาพ	10						
2.2 ขนาดของภาพ	5						
2.3 จำนวนภาพ	5						
3. เนื้อหา							
3.1 ความสอดคล้องกับหลักสูตร	10						
3.2 การเรียงลำดับความยากง่าย	10						
4. การใช้ภาษา							
4.1 ความถูกต้องตามหลักภาษา	10						
4.2 ความชัดเจนของข้อความ	10						
5. แนวคิดในการเขียน	20						
รวม	100						

ข้อเสนอแนะ

.....

ลงชื่อ ผู้ประเมิน

(.....)

...../...../.....

ภาคผนวก ค

- แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ โดยใช้คู่มือการเรียนรู้ด้วยตนเอง
เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
- แบบสอบถามความรู้สึกเกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ โดยใช้คู่มือการเรียนรู้ด้วยตนเอง
เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้
 โดยใช้คู่มือการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
 สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

ส่วนที่ 1 ชื่อแบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้
ฐานการเรียนรู้ที่ 1 ชุมประตูปรางมงกุฏ ตึกตาศิลาจีน และฤๅษีดัดตน

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนมีความรู้ความจำเกี่ยวกับชุมประตูปรางมงกุฏ ตึกตาศิลาจีน และฤๅษีดัดตน
2. นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
3. นักเรียนสามารถช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย × ลงใน ☐ และเติมข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนในช่องว่างที่กำหนด

1. เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

2. อายุ ปี

3. ระดับการศึกษา

☐ มัธยมศึกษาตอนต้น

☐ อื่นๆ

ฐานการเรียนรู้ที่ 1 ชุมประตูลงมณฑล ตักดาตลาลจัน และถาษิตัดตน รวมจำนวน 24 ข้อ

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย X ลงในข้อที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

ชุมประตูลงมณฑล มีจำนวน 8 ข้อ

1. ชุมประตูลงมณฑล พบอยู่บริเวณใด ? (ความรู้ความจำ)
 - ก. เขตสังฆาวาส
 - ข. เขตพุทธาวาส
 - ค. เขตพระระเบียงชั้นใน
 - ง. เขตพระระเบียงชั้นนอก
2. รัชกาลที่ 3 ทรงสร้างชุมประตูลงมณฑล ที่เลียนแบบเครื่องทรงชั้นสูงโดยนำเอาสิ่งแวดลอมใกล้เคียงใดมาเป็ต้นแบบ ? (ความรู้ความจำ)
 - ก. ภูเขา
 - ข. พระเจดีย์
 - ค. พระมณฑล
 - ง. พระปรางค์
3. การประดับตกแต่งชุมประตูลงมณฑลเลือกใช้วัสดุข้อใด ? (ความรู้ความจำ)
 - ก. ภาพเขียนสีน้ำ
 - ข. ภาพเขียนสีน้ำมัน
 - ค. แผ่นไม้ฉลุลายไทย
 - ง. ถ้วยกระเบื้องเคลือบสี
4. ชุมประตูลงมณฑลออกแบบโดยใช้ลวดลายข้อใด ? (ความรู้ความจำ)
 - ก. ดอกไม้
 - ข. ภาพสัตว์
 - ค. ภาพบุคคล
 - ง. จิตรกรรมไทย

5. ชุ้มประตู่ทรงมงกุฏเป็นสถาปัตยกรรมไทยแบบใด ? (ความรู้ความจำ)
 - ก. ดั้งเดิม
 - ข. พระราชนิยม
 - ค. ประเพณีนิยม
 - ง. ประชาชนนิยม
6. สิ่งใดที่ทำให้ชุ้มประตู่ทรงมงกุฏมีความโดดเด่น และสวยงาม ? (ความเข้าใจ)
 - ก. ลวดลายปูนปั้น
 - ข. บานประตูไม่มีขนาดใหญ่
 - ค. ตึกตาสีลาจิ้น และกระถางต้นไม้ที่ประดับอยู่บริเวณเดียวกับชุ้ม
 - ง. ขนาดของชุ้มที่ใหญ่โต และการประดับลวดลายด้วยกระเบื้องเคลือบหลากสี
7. ชุ้มประตู่ทรงมงกุฏ มีตึกตาสีลาจิ้นยื่นเฝ้าเพื่อจุดประสงค์ใด ? (ความเข้าใจ)
 - ก. แสดงอำนาจ
 - ข. ป้องกันศัตรูเข้ามารุกราน
 - ค. ใช้ประดับชุ้มประตูและถ่ายรูปภาพ
 - ง. ใช้สิ่งแวดล้อมที่มีอยู่แล้วนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์
8. นักเรียนจะปฏิบัติอย่างไรเพื่ออนุรักษ์ชุ้มประตู่ทรงมงกุฏให้คงอยู่ได้นานเพื่อให้เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อ ? (การนำไปใช้)
 - ก. ต้องช่วยกันทาสีเพื่อให้เกิดความโดดเด่นคงอยู่ได้นาน
 - ข. ต้องช่วยกันหาวัสดุมาปิดบังเพื่อกันแสงแดดและน้ำฝน
 - ค. ต้องช่วยกันดูแลรักษาความสะอาด พบความเสียหายรีบแจ้งเจ้าหน้าที่
 - ง. ต้องช่วยกันขีดเขียนลายชื่อทุกคน และลงวันที่ได้มาทัศนศึกษาไว้เป็นอนุสรณ์

ตึกตาสีลาจิ้น มีจำนวน 8 ข้อ

1. ตึกตาสีลาจิ้น พบอยู่บริเวณใด ? (ความรู้ความจำ)
 - ก. หน้าโบสถ์
 - ข. หน้าเจดีย์ราย
 - ค. หน้าชุ้มประตู่ทรงมงกุฏ
 - ง. หน้าชุ้มประตูแบบยุโรป

2. ตึกตาศิลาจีน มีหน้าต่างแบบใด ? (ความรู้ความจำ)
 - ก. เหมือนเสือ
 - ข. เหมือนคนจริง
 - ค. เหมือนหุ่นยนต์
 - ง. เหมือนยักษ์ดุร้าย
3. วัสดุข้อใดใช้สร้างตึกตาศิลาจีน ? (ความรู้ความจำ)
 - ก. หินปูน
 - ข. หินทราย
 - ค. หินแกรนิต
 - ง. หินศิลาแลง
4. งานแกะสลักตึกตาศิลาจีน เป็นศิลปะแบบใด ? (ความรู้ความจำ)
 - ก. ประติมากรรมปูนต่ำ
 - ข. ประติมากรรมปูนสูง
 - ค. ประติมากรรมลอยตัว
 - ง. ประติมากรรมปูนปั้น
5. ข้อใดใช้เพิ่มน้ำหนักเรือบรรทุกสินค้า เพื่อป้องกันเรือโคลงเคลง ? (ความรู้ความจำ)
 - ก. อับจน
 - ข. ฤๅษีตัดตน
 - ค. ตึกตารูปสัตว์
 - ง. เครื่องปั้นดินเผา
6. เครื่องแต่งกายของตึกตาศิลาจีน เป็นแบบใด ? (ความเข้าใจ)
 - ก. แบบนักรบ
 - ข. แบบชาวบ้าน
 - ค. แบบทูตไทยโบราณ
 - ง. แบบทรงเครื่องฝรั่งเศสสากล
7. เครื่องแต่งกายของตึกตาศิลาจีนใช้ลวดลายข้อใดประดับตกแต่ง ? (ความเข้าใจ)
 - ก. ลวดลายภูเขา
 - ข. ลวดลายป่าไม้
 - ค. ลวดลายสัตว์น้ำ
 - ง. ลวดลายผสม เช่น ดอกไม้ ก้อนเมฆ และหน้าสัตว์

8. นักเรียนจะปฏิบัติอย่างไรเพื่ออนุรักษ์ตุ๊กตาศิลา ให้คงอยู่ได้นานเพื่อให้เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อ?
(การนำไปใช้)

- ก. ต้องช่วยกันดูแลหาวิธีรักษาตุ๊กตาไม่ให้ผุพัง
- ข. ต้องช่วยกันจำลองแบบไปไว้ที่บ้าน ไว้ดูคนเดียว
- ค. ต้องช่วยกันบันทึกภาพไว้ดูก่อน และควรทำลายทุบทิ้ง
- ง. ต้องช่วยกันทาสีเพื่อให้เกิดความโดดเด่นคงอยู่ได้นาน

ฤๅษีดัดตน มีจำนวน 8 ข้อ

1. ฤๅษีดัดตน ปัจจุบันพบที่บริเวณใด ? (ความรู้ความจำ)

- ก. หน้าโบสถ์
- ข. หน้าเจดีย์ราย
- ค. สวนหย่อม(เขามอ)
- ง. หน้าซุ้มประตูทรงมงกุฏ

2. ฤๅษีดัดตน คืออะไร ? (ความรู้ความจำ)

- ก. ผู้สอนคนให้เกิดกิเลส
- ข. ผู้สอนกายกรรมเพื่อการแข่งขัน
- ค. ผู้สอนหนังสือให้กับผู้สนใจทั่วไป
- ง. ผู้บำเพ็ญตบะเพื่อให้หลุดพ้นจากกิเลส

3. วัสดุข้อใดใช้สร้างฤๅษีดัดตน ? (ความรู้ความจำ)

- ก. หินทราย
- ข. หินแกรนิต
- ค. ปูนซีเมนต์
- ง. ไฟเบอร์กลาส

4. ท่าทางลีลาของฤๅษีดัดตนทั้งหมด ช่วยบรรเทาโรคอะไรเป็นสำคัญ ? (ความรู้ความจำ)

- ก. แก้งัด
- ข. แก้มะเร็ง
- ค. แก้ไขหวัด
- ง. แก้เมื่อยขา

5. รูปปั้นฤๅษีดัดตน แต่เดิมอยู่ในบริเวณใด ? (ความรู้ความจำ)
- พระวิหาร
 - พระระเบียงชั้นใน
 - พระระเบียงชั้นนอก
 - ศาลารายคู่น้ำพระมหาเจดีย์
6. คติในการปั้นรูปฤๅษีดัดตน เพื่อสิ่งใด ? (ความเข้าใจ)
- เพื่อถวายเป็นพุทธรูปบูชา
 - เพื่อให้เกิดความสวยงาม
 - เพื่อสร้างไว้เป็นประติมากรรมลอยตัวภายในบริเวณวัดเท่านั้น
 - เพื่อสร้างไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา และไม่ให้ความรู้ที่มีมาแต่ก่อนสูญหายไป
7. ท่าทางของฤๅษีดัดตน ใช้เป็นต้นแบบของการสอนวิชาใด ? (ความเข้าใจ)
- นาฏศิลป์
 - กายกรรม
 - ยิมนาสติก
 - การวาดแผนโบราณ
8. นักเรียนจะปฏิบัติอย่างไรเพื่ออนุรักษ์ฤๅษีดัดตน ให้คงอยู่ได้นานเพื่อให้เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อ? (การนำไปใช้)
- ต้องช่วยกันระบายนีเพื่อให้เกิดความโดดเด่นคงอยู่ได้นาน
 - ต้องช่วยกันดูแลรักษาสภาพแวดล้อมไม่ให้สกปรกให้ทั่วๆ บริเวณ
 - ต้องช่วยกันดัดแปลงแก้ไขท่าทางลีลาการดัดตนให้เหมาะสมกับสมัยใหม่
 - ต้องช่วยกันจัดกิจกรรม และนำไปแสดงงานตามสถานที่ต่างๆ ทั่วประเทศ

แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้
โดยคู่มือการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

ส่วนที่ 1 ชื่อแบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้

ฐานการเรียนรู้ที่ 2 พระเจดีย์หมู่ห้าฐานเดียว พระเจดีย์ราย และพระมหาเจดีย์

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนมีความรู้ความจำเกี่ยวกับพระเจดีย์หมู่ห้าฐานเดียว พระเจดีย์ราย และพระมหาเจดีย์
2. นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
3. นักเรียนสามารถช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย × ลงใน ☐ และเติมข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนในช่องว่างที่กำหนด

1. เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

2. อายุ ปี

3. ระดับการศึกษา

☐ มัธยมศึกษาตอนต้น

☐ อื่นๆ

ฐานการเรียนรู้ที่ 2 พระเจดีย์หมู่ห้ายี่สิบฐานเดียว พระเจดีย์ราย และพระมหาเจดีย์ รวม
จำนวน 24 ข้อ

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย X ลงในข้อที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

พระเจดีย์หมู่ห้ายี่สิบฐานเดียว มีจำนวน 8 ข้อ

1. พระเจดีย์หมู่ห้ายี่สิบฐานเดียว พบอยู่บริเวณใด ? (ความรู้ความจำ)
 - ก. พระวิหาร
 - ข. พระระเบียงชั้นใน
 - ค. พระระเบียงชั้นนอก
 - ง. พระวิหารคดทั้งสี่ด้าน
2. รัชกาลใดเป็นผู้ทรงสร้าง พระเจดีย์หมู่ห้ายี่สิบฐานเดียว ? (ความรู้ความจำ)
 - ก. รัชกาลที่ 1
 - ข. รัชกาลที่ 2
 - ค. รัชกาลที่ 3
 - ง. รัชกาลที่ 4
3. การประดับตกแต่งพระเจดีย์หมู่ห้ายี่สิบฐานเดียว ใช้วัสดุใด ? (ความรู้ความจำ)
 - ก. สีนํ้ามัน
 - ข. สีนํ้าหรือสีฝุ่น
 - ค. แผ่นฉลุลายไทย
 - ง. ถ้วยกระเบื้องเคลือบหลากสี
4. พระเจดีย์หมู่ห้ายี่สิบฐานเดียว ประดับด้วยเครื่องเคลือบโดยใช้ลวดลายข้อใด ? (ความรู้ความจำ)
 - ก. คน
 - ข. สัตว์
 - ค. เมฆ
 - ง. ดอกไม้
5. พระเจดีย์หมู่ห้ายี่สิบฐานเดียว เป็นสถาปัตยกรรมไทยแบบใด ? (ความรู้ความจำ)
 - ก. พระเจดีย์ทรงกลม
 - ข. พระเจดีย์ทรงเหลี่ยม
 - ค. พระเจดีย์ทรงกลมและเหลี่ยม
 - ง. พระเจดีย์ย่อไม้สิบสองหรือเจดีย์แบบไม้สิบสองเพิ่มมุม

6. คติการสร้างพระเจดีย์หมู่ห้ายี่สิบฐานเดียว เพื่อสิ่งใด ? (ความเข้าใจ)
- ก. เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา
 - ข. เพื่อให้เกิดความสวยงาม
 - ค. เพื่อไว้เป็นประติมากรรมลอยตัว
 - ง. เพื่อเสริมบารมีอำนาจให้ยิ่งใหญ่
7. สถาปัตยกรรมพระเจดีย์หมู่ห้ายี่สิบฐานเดียว คล้ายกับข้อใด ? (ความเข้าใจ)
- ก. พระเจดีย์ราย
 - ข. พระเจดีย์ทรงเหลี่ยม
 - ค. พระเจดีย์ทรงกลมและเหลี่ยม
 - ง. พระเจดีย์ย่อไม้สิบสองหรือเจดีย์แบบไม้สิบสองเพิ่มมุม
8. นักเรียนจะปฏิบัติอย่างไรเพื่ออนุรักษ์พระเจดีย์หมู่ห้ายี่สิบฐานเดียว ให้คงอยู่ได้นานเพื่อให้เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อ ? (การนำไปใช้)
- ก. ต้องช่วยกันดูแลรักษาสภาพแวดล้อมบริเวณรอบ ๆ ไม่ให้สกปรก
 - ข. ต้องช่วยกันจุดเทียน และปักไว้เพื่อให้เห็นทัศนียภาพชัดเจนในเวลาค่ำคืน
 - ค. ต้องช่วยกันแจ้งเจ้าหน้าที่ของวัดจัดหาวัสดุมาคลุมเพื่อไม่ให้ใครลอกเลียนแบบ
 - ง. ต้องช่วยกันแกะกระเบื้องถ้วยเคลือบหลากสีที่เป็นลวดลายดอกไม้ไปเก็บไว้ที่พิพิธภัณฑ์

พระเจดีย์ราย มีจำนวน 8 ข้อ

1. พระเจดีย์ราย พบอยู่บริเวณใด ? (ความรู้ความจำ)
- ก. พระวิหารคด
 - ข. พระระเบียงชั้นใน
 - ค. อยู่รายรอบลานวัดเขตพุทธาวาส
 - ง. หลังศาลารายคู่น้ำพระมหาเจดีย์
2. รัชกาลใด เป็นผู้สร้างพระเจดีย์ราย และสร้างไว้เพื่ออะไร ? (ความรู้ความจำ)
- ก. รัชกาลที่ 1 สร้างไว้เพื่อดูเล่นเพลินตาดี
 - ข. รัชกาลที่ 2 สร้างไว้เพื่อเวียนเทียนเมื่อถึงงานบุญ
 - ค. รัชกาลที่ 3 สร้างไว้เพื่อบรรจุอัฐิของเจ้านายเชื้อพระวงศ์
 - ง. รัชกาลที่ 4 สร้างไว้เพื่อเป็นตัวอย่างให้กับวัดทั่วไป

3. พระเจดีย์รายประดับด้วยเครื่องเคลือบโดยใช้ลวดลายข้อใด ? (ความรู้ความจำ)

- ก. เทพเจ้า
- ข. ดอกไม้
- ค. ท้องฟ้า
- ง. สัตว์ต่างๆ

4. การประดับตกแต่งพระเจดีย์รายใช้วัสดุใด ? (ความรู้ความจำ)

- ก. สีนํ้ามัน
- ข. สีนํ้าหรือสีฝุ่น
- ค. แผ่นฉลุลายไทย
- ง. กระเบื้องเคลือบหลากสี

5. พระเจดีย์ราย เป็นสถาปัตยกรรมไทยแบบใด ? (ความรู้ความจำ)

- ก. เจดีย์ทรงกลม
- ข. เจดีย์ทรงเหลี่ยม
- ค. เจดีย์ทรงกลมและเหลี่ยม
- ง. เจดีย์ย่อไม้สิบสองหรือเจดีย์แบบไม้สิบสองเพิ่มมุม

6. คติการสร้างพระเจดีย์ราย เพื่อสิ่งใด ? (ความเข้าใจ)

- ก. เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา
- ข. เพื่อให้เกิดความสวยงาม
- ค. เพื่อไว้เป็นประติมากรรมลอยตัว
- ง. เพื่อเสริมบารมีอำนาจให้ยิ่งใหญ่

7. สถาปัตยกรรมพระเจดีย์ราย คล้ายกับสิ่งใด ? (ความเข้าใจ)

- ก. พระเจดีย์ทรงกลม
- ข. พระเจดีย์ทรงเหลี่ยม
- ค. พระเจดีย์หมู่ห้าฐานเดียว
- ง. พระเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์

8. นักเรียนจะปฏิบัติอย่างไรเพื่ออนุรักษ์พระเจดีย์ราย ให้คงอยู่ได้นานเพื่อให้เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อ ? (การนำไปใช้)

- ก. ต้องช่วยกันจัดหากระถางต้นไม้มาวางให้รอบพระเจดีย์ราย
- ข. ต้องช่วยกันดูแลรักษาความสะอาด ให้ทั่วๆ บริเวณพระเจดีย์ราย
- ค. ต้องช่วยกันขีดยาฆ่าแมลงดอกไม้เพิ่มเติมเพื่อให้ดูสวยงามยิ่งขึ้น
- ง. ต้องช่วยกันหาผ้ามาคลุมเพื่อป้องกันแสงแดดทำให้กระเบื้องเคลือบหลากสีจางลง

พระมหาเจดีย์ มีจำนวน 8 ข้อ

1. พระมหาเจดีย์ พบอยู่บริเวณใด ? (ความรู้ความจำ)

- ก. พระวิหารคด
- ข. พระระเบียงชั้นใน
- ค. อยู่รายรอบพระระเบียงชั้นนอก
- ง. อยู่หลังศาลารายคู่น้ำลานวัดเขตพุทธาวาส

2. ลวดลายสิ่งแวดล้อมที่ใช้ในการประดับตกแต่งพระมหาเจดีย์ คืออะไร ? (ความรู้ความจำ)

- ก. เทพเจ้า
- ข. ดอกไม้
- ค. สัตว์ต่างๆ
- ง. ส่วนของรากไม้

3. พระมหาเจดีย์ เป็นสถาปัตยกรรมไทยแบบใด ? (ความรู้ความจำ)

- ก. เจดีย์ทรงกลม
- ข. เจดีย์ทรงเหลี่ยม
- ค. เจดีย์ทรงกลมและเหลี่ยม
- ง. เจดีย์ย่อไม้สิบสองหรือเจดีย์แบบไม้สิบสองเพิ่มมุม

4. การประดับตกแต่งพระมหาเจดีย์ ใช้วัสดุใด ? (ความรู้ความจำ)

- ก. สีนํ้ามัน
- ข. สีน้ำหรือสีฝุ่น
- ค. แผ่นฉลุลายไทย
- ง. กระเบื้องเคลือบหลากสี

5. ในสมัยก่อนการตัดด้วยกระเบื้องเคลือบหลากสี ใช้วัสดุใด ? (ความรู้ความจำ)
- ก. มีด
 - ข. เลื่อยฉลุ
 - ค. คีมเหล็ก
 - ง. เลื่อยไฟฟ้า
6. ข้อใดคือจุดประสงค์ของการสร้างพระมหาเจดีย์ ? (ความเข้าใจ)
- ก. เพื่อประดับให้สวยงาม
 - ข. เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา
 - ค. เพื่อเก็บอัฐิของบรรพบุรุษ
 - ง. เพื่อสร้างให้เต็มพื้นที่ของวัด
7. พระมหาเจดีย์มีความงามที่โดดเด่น เพราะองค์ประกอบข้อใด ? (ความเข้าใจ)
- ก. ตึกตาศิลาจัน
 - ข. ตึกตาศิลาฝรั่ง
 - ค. ชุ่มประตูปรางมังกู
 - ง. ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
8. นักเรียนจะปฏิบัติอย่างไรเพื่ออนุรักษ์พระมหาเจดีย์ให้คงอยู่ได้นานเพื่อให้เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อ ? (การนำไปใช้)
- ก. ต้องช่วยกันทิ้งขยะให้ทั่วบริเวณองค์พระมหาเจดีย์
 - ข. ต้องช่วยกันแกะสลักลายกระเบื้องเคลือบหลากสีออกให้หมด
 - ค. ต้องช่วยกันเขียนข้อความปิดประกาศขายที่ฐานพระมหาเจดีย์ทั้งสองฝั่ง
 - ง. ต้องช่วยกันดูแลรักษา และสร้างรั้วล้อมรอบโดยไม่ปิดบังทัศนียภาพที่สวยงาม

แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้
โดยใช้คู่มือการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

ส่วนที่ 1 ชื่อแบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้

ฐานการเรียนรู้ที่ 3 ตึกตาศิลาฝรั่ง และพระพุทธรูปไสยาสน์(พระนอนวัดโพธิ์)

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนมีความรู้ความจำเกี่ยวกับตึกตาศิลาฝรั่ง และพระพุทธรูปไสยาสน์(พระนอนวัดโพธิ์)
2. นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
3. นักเรียนสามารถช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย × ลงใน ☐ และเติมข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนในช่องว่างที่กำหนด

1. เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

2. อายุ ปี

3. ระดับการศึกษา

☐ มัธยมศึกษาตอนต้น

☐ อื่นๆ

ฐานการเรียนรู้ที่ 3 ตึกตาศิลาฝรั่ง และพระพุทธรูปไสยาสน์ (พระนอนวัดโพธิ์) รวมจำนวน 16 ข้อ

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย X ลงในข้อที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

ตึกตาศิลาฝรั่ง มีจำนวน 8 ข้อ

1. ตึกตาศิลาฝรั่ง (มาร์โคโปโล) พบอยู่บริเวณใด ? (ความรู้ความจำ)
 - ก. หน้าโบสถ์
 - ข. หน้าเจดีย์ราย
 - ค. หน้าซุ้มประตูทรงมงกุฎ
 - ง. หน้าซุ้มประตูแบบยุโรป
2. ตึกตาศิลาฝรั่ง มีหน้าต่างแบบใด ? (ความรู้ความจำ)
 - ก. เหมือนสัตว์
 - ข. เหมือนคนจริง
 - ค. เหมือนหุ่นยนต์
 - ง. เหมือนยักษ์ดุร้าย
3. วัสดุข้อใดใช้สร้างตึกตาศิลาฝรั่ง ? (ความรู้ความจำ)
 - ก. หินปูน
 - ข. หินทราย
 - ค. หินแกรนิต
 - ง. หินศิลาแลง
4. การแต่งกายของตึกตาศิลาฝรั่ง สวมใส่เครื่องแบบใด ? (ความรู้ความจำ)
 - ก. แบบนักรบ
 - ข. แบบนักบวช
 - ค. แบบพระภิกษุ
 - ง. แบบสากลนิยม
5. ช่างประเทศใดแกะสลักตึกตาศิลาฝรั่ง ? (ความรู้ความจำ)
 - ก. ประเทศจีน
 - ข. ประเทศอังกฤษ
 - ค. ประเทศฝรั่งเศส
 - ง. ประเทศสหรัฐอเมริกา

6. คำว่า อับเฉา หมายถึงสิ่งใด ? (ความเข้าใจ)
- ก. มีดอีโต้
 - ข. ตึกตาศิลา
 - ค. เลื้อยก้นหนาว
 - ง. ของให้วับรรพบุรุษ
7. ตึกตาศิลาฝรั่งที่เห็นใช้มือขวา และซ้ายกุมสิ่งใด ? (ความเข้าใจ)
- ก. ไม้เท้า
 - ข. ซ้ายเลื้อย
 - ค. กระเป๋ากางเกง
 - ง. สิ่งของ เช่น เงินและทอง
8. นักเรียนจะปฏิบัติอย่างไรเพื่ออนุรักษ์ตึกตาศิลาฝรั่ง ให้คงอยู่ได้นานเพื่อให้เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อ ? (การนำไปใช้)
- ก. ต้องช่วยกันดูแลหาวิธีรักษาตึกตาศิลาไม่ให้ผุพัง
 - ข. ต้องช่วยกันจำลองแบบไปไว้ที่บ้าน ไว้ดูคนเดียว
 - ค. ต้องช่วยกันบันทึกภาพไว้ดูก่อนและควรทำลายทุบทิ้ง
 - ง. ต้องช่วยกันทาสีเพื่อให้เกิดความโดดเด่นคงอยู่ได้นาน

พระพุทธไสยาส (พระนอนวัดโพธิ์) มีจำนวน 8 ข้อ

1. พระพุทธไสยาส (พระนอนวัดโพธิ์) ประดิษฐานอยู่ที่ใด ? (ความรู้ความจำ)
- ก. โบสถ์
 - ข. พระวิหาร
 - ค. ศาลาราย
 - ง. พระระเบียงชั้นใน
2. เครื่องทรงของพระพุทธไสยาส (พระนอนวัดโพธิ์) เป็นแบบใด ? (ความรู้ความจำ)
- ก. แบบพระสงฆ์
 - ข. แบบนิกายมหายาน
 - ค. แบบพระพุทธรูปทรงเครื่อง
 - ง. แบบสังฆาฏิพาดบ่าซ้าย

3. พระพุทธรูปไสยาส (พระนอนวัดโพธิ์) สร้างด้วยวัสดุใด ? (ความรู้ความจำ)
 - ก. ตะกั่ว
 - ข. ทองแดง
 - ค. ทองเหลือง
 - ง. อิฐ ปูน ลงรักปิดทอง
4. ที่พระบาทของพระพุทธรูปไสยาส (พระนอนวัดโพธิ์) มีลวดลายใด ? (ความรู้ความจำ)
 - ก. ประเพณีสงกรานต์
 - ข. ประเพณีการไล่ชิงช้า
 - ค. วงโคจรของดาวนพเคราะห์
 - ง. การประดับมุกเป็นลวดลายมงคล
5. ลวดลายการประดับตกแต่งที่ฝาพระบาทฝั่งมุก “คำวามุก” คือทรวดทรงธรรมชาติอะไร ? (ความรู้ ความจำ)
 - ก. สัตว์ปีก
 - ข. สัตว์น้ำ
 - ค. สัตว์ป่า
 - ง. สัตว์บก
6. สิ่งใดที่อยู่ภายในพระวิหารและควรอนุรักษ์ควบคู่กับพระพุทธรูปไสยาส(พระนอนวัดโพธิ์) ? (ความเข้าใจ)
 - ก. โต๊ะหมู่บูชา
 - ข. ภาพจิตรกรรมไทยฝาผนัง
 - ค. ระเบียงแก้วรอบพระวิหาร
 - ง. สิ่งประดับภายนอกพระวิหาร
7. สิ่งที่ดีงดูและทำให้ประชาชนมาสักการะพระพุทธรูปไสยาสคืออะไร ? (ความเข้าใจ)
 - ก. มีซุ้มประตูจำนวนมาก
 - ข. มีพุทธศิลป์ที่งดงามมาก
 - ค. มีตุ๊กตาศิลาจำนวนมาก
 - ง. มีพระพุทธรูปจำนวนมาก

8. นักเรียนจะปฏิบัติอย่างไรเพื่ออนุรักษ์พระพุทธศาสนาให้คงอยู่ได้นานเพื่อให้เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อ ? (การนำไปใช้)

- ก. ต้องช่วยกันดูแลรักษาความสะอาด ให้ทั่วๆ บริเวณ
- ข. ต้องช่วยกันขีดเขียนลายชื่อที่พระบาท เพื่อเป็นอนุสรณ์
- ค. ต้องช่วยกันนำสิ่งของของวัดที่สำคัญมาเก็บไว้ในพระวิหารให้มากๆ
- ง. ต้องช่วยกันจัดหาผ้ามาคลุมให้ทั่วองค์พระ เพื่อมิให้ผู้ใดมาถ่ายภาพได้

แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้
โดยใช้คู่มือการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

ส่วนที่ 1 ชื่อแบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้

ฐานการเรียนรู้ที่ 4 ศาลาราย และโรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพนฯ (วัดโพธิ์)

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนมีความรู้ความจำเกี่ยวกับศาลาราย และโรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพนฯ
2. นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
3. นักเรียนสามารถช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย × ลงใน ☐ และเติมข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนในช่องว่างที่กำหนด

1. เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

2. อายุ ปี

3. ระดับการศึกษา

☐ มัธยมศึกษาตอนต้น

☐ อื่นๆ

ฐานการเรียนรู้ที่ 4 ศาลาราย และโรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพนฯ (วัดโพธิ์)

รวมจำนวน 16 ข้อ

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย × ลงในข้อที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

ศาลาราย มีจำนวน 8 ข้อ

1. ศาลาราย พบอยู่บริเวณใด ? (ความรู้ความจำ)
 - ก. พระวิหารคด
 - ข. พระระเบียงชั้นใน
 - ค. อยู่รายรอบลานวัด
 - ง. อยู่รายรอบพระระเบียงชั้นใน
2. การประดับตกแต่งที่หน้าบันศาลารายใช้วัสดุใด ? (ความรู้ความจำ)
 - ก. แผ่นไม้ฉลุลายไทย
 - ข. ปูนปั้นลงรักปิดทอง
 - ค. ถ้วยกระเบื้องเคลือบหลากสี
 - ง. เหล็กดัดให้เป็นลวดลายดอกไม้
3. ลวดลายใดใช้ประดับตกแต่งหน้าบันศาลาราย ? (ความรู้ความจำ)
 - ก. ต้นไม้
 - ข. ดอกไม้
 - ค. เทพเจ้า
 - ง. สัตว์ต่างๆ
4. ภาพเขียนใดอยู่ติดกับฝาผนังศาลาราย ? (ความรู้ความจำ)
 - ก. ภาพวาดลายเส้น
 - ข. ภาพจิตรกรรมไทย
 - ค. ภาพนางฟ้าโปรยดอกไม้
 - ง. ภาพสีฝุ่นแสดงรูปเทวดา
5. ศาลาราย มีจารึกที่รวบรวมสรรพวิชาทางด้านสิ่งใด ? (ความรู้ความจำ)
 - ก. ตำราพิชัยสงคราม
 - ข. พระราชพิธีสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์
 - ค. การก่อสร้างวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
 - ง. การแพทย์ การเมือง การปกครอง ประวัติการสร้างวัด วรรณคดี เป็นต้น

6. สมัยโบราณศาลาราย มีไว้เพื่อจุดประสงค์ใด ? (ความเข้าใจ)
- เป็นสถานที่สวดมนต์
 - เป็นสถานที่เก็บของใช้
 - เป็นสถานที่จัดแสดงพระพุทธรูป
 - เป็นสถานที่เปลี่ยนเครื่องทรงของพระมหากษัตริย์ก่อนขึ้นไปไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์
7. ปัจจุบันศาลาราย มีไว้เพื่อใช้ทำกิจกรรมใด ? (ความเข้าใจ)
- เป็นที่พักผ่อนของบุคคลทั่วไป
 - เป็นแหล่งบันเทิงเพื่อความสุข
 - เป็นแหล่งมั่วสุมอบายมุขของบุคคลทั่วไป
 - เป็นที่อบรมสั่งสอนด้านการศึกษาและบำเพ็ญกุศลต่างๆ
8. นักเรียนจะปฏิบัติอย่างไรเพื่ออนุรักษ์ศาลาราย ให้คงอยู่ได้นาน และเพื่อให้เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อ ? (การนำไปใช้)
- ปรับปรุงให้เป็นร้านขายของ
 - ใช้สีสเปรย์พ่นให้เป็นลวดลาย
 - แกะลวดลายที่หน้าบันศาลารายออกให้หมด
 - ช่วยกันรักษาความสะอาดของสถานที่ พบเห็นสิ่งไม่ดีแจ้งเจ้าหน้าที่ทางวัดให้ทราบ

โรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพนฯ(วัดโพธิ์) มีจำนวน 8 ข้อ

1. โรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพนฯ อยู่บริเวณใด ? (ความรู้ความจำ)
- พระวิหารคด
 - พระระเบียงชั้นใน
 - อยู่รายรอบพระระเบียงชั้นนอก
 - อยู่ที่ศาลารายลานวัดด้านทิศตะวันออก
2. การสอนนวดตามแผนโบราณ ใช้แบบท่านวดมาจากที่ใด ? (ความรู้ความจำ)
- ฤๅษีดัดตน
 - ตำราโบราณ
 - สอนต่อๆ กันมา
 - กระทรวงสาธารณสุข

3. โรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพนฯ สอนนวดอะไรบ้าง ? (ความรู้ความจำ)
 - ก. นวดตามแบบวิชากายวิภาค
 - ข. นวดตามแบบวิทยาศาสตร์แผนใหม่
 - ค. นวดตามแบบแพทย์แผนจีนไม่ฝังเข็ม
 - ง. นวดตามแบบท่าฤๅษีดัดตน นวดประคบสมุนไพรและนวดฝ่าเท้า
4. ในการจารึกตำราแพทย์แผนโบราณใช้วัสดุข้อใด ? (ความรู้ความจำ)
 - ก. แผ่นหินชนวน
 - ข. แผ่นไม้สักทอง
 - ค. แผ่นทองเหลือง
 - ง. แผ่นกระดานชนวน
5. ข้อใดใช้เป็นยาบรรเทาอาการเจ็บป่วย ยาแก้โรคระบาด ในสมัย ร.4 ? (ความรู้ความจำ)
 - ก. ยาสมุนไพร
 - ข. ยาปฏิชีวนะ
 - ค. ยาสังเคราะห์
 - ง. ยาดอกเหล้าตราเสือ 11 ตัว
6. ข้อใดคือจุดประสงค์ของการตั้งโรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพนฯ ? (ความเข้าใจ)
 - ก. เพื่อสอนวิชาด้านสายอาชีพ
 - ข. เพื่อสอนวิชาด้านสหการแพทย์
 - ค. เพื่อสอนวิชาด้านการแพทย์สมัยใหม่
 - ง. เพื่อสอนวิชาการแพทย์แผนโบราณและการนวดแผนโบราณ
7. นักเรียนควรมาศึกษาหาความรู้วิชาการนวดตามแผนโบราณใช่หรือไม่ ? (ความเข้าใจ)
 - ก. ใช่ แบบไม่มีคำตอบ
 - ข. ไม่ เพราะไม่น่าสนใจ
 - ค. ใช่ เพราะเป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ
 - ง. ไม่ เพราะไม่ควรศึกษาเป็นวิชาที่ทำให้ร่างกายเจ็บปวด
8. นักเรียนจะปฏิบัติอย่างไรเพื่ออนุรักษ์โรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพนฯ ให้คงอยู่ได้นานและเพื่อให้เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อ ? (การนำไปใช้)
 - ก. ต้องช่วยกันรักษาให้เป็นแหล่งรวมขยะ
 - ข. ต้องช่วยกันให้เป็นสถานที่เก็บรักษาสีของของวัด
 - ค. ต้องช่วยกันดูแลรักษา และชักชวนคนรู้จักมาหาแหล่งเรียนรู้ที่วัด
 - ง. ต้องช่วยกันจัดกิจกรรมการแสดงละครแก่นทุกวันเสาร์และวันอาทิตย์

แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้
โดยใช้คู่มือการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

ส่วนที่ 1 ชื่อแบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้

ฐานการเรียนรู้ที่ 5 พระพุทธทวปภูมิการ

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนมีความรู้ความจำเกี่ยวกับพระพุทธทวปภูมิการ
2. นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
3. นักเรียนสามารถช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย × ลงใน ☐ และเติมข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนในช่องว่างที่กำหนด

1. เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

2. อายุ ปี

3. ระดับการศึกษา

☐ มัธยมศึกษาตอนต้น

☐ อื่นๆ

ฐานการเรียนรู้ที่ 5 พระพุทธทศปฏิมากร มีจำนวน 8 ข้อ

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย X ลงในข้อที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

1. พระพุทธทศปฏิมากร พบที่ไหน ? (ความรู้ความจำ)
 - ก. ศาลาราย
 - ข. พระวิหาร
 - ค. พระอุโบสถ
 - ง. ศาลาการเปรียญ
2. พระพุทธทศปฏิมากร ประทับนั่งอยู่ในปางใด ? (ความรู้ความจำ)
 - ก. ปางสมาธิ
 - ข. ปางไสยาสน์
 - ค. ปางมารวิชัย
 - ง. ปางประทานพร
3. พระพุทธทศปฏิมากร สร้างด้วยวัสดุใด ? (ความรู้ความจำ)
 - ก. ตะกั่ว
 - ข. ทองสำริด
 - ค. ทองเหลือง
 - ง. อิฐ ปูน ลงรักปิดทอง
4. พระพุทธทศปฏิมากร แปลว่าอะไร ? (ความรู้ความจำ)
 - ก. เทวดาสราง
 - ข. ความเหมาะสม
 - ค. มั่นคงไม่หวั่นไหว
 - ง. นิमितอันประเสริฐ
5. พระพุทธทศปฏิมากร เป็นพระประจำวันของผู้ที่เกิดวันใด ? (ความรู้ความจำ)
 - ก. วันจันทร์
 - ข. วันอังคาร
 - ค. วันพุธ
 - ง. วันพฤหัสบดี

6. สิ่งที่ทำให้เกิดความงดงาม โดยรอบของพระอุโบสถเรียกว่าอะไร ? (ความเข้าใจ)
- ก. ศาลาราย
 - ข. พระมหาเจดีย์
 - ค. ชุ่มประตู่ทรงมงกุฏ
 - ง. ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
7. ภายในผนังทั้งสี่ด้านของพระอุโบสถเป็นภาพสิ่งใด ? (ความเข้าใจ)
- ก. ภาพบุคคล
 - ข. ภาพมงคล 108
 - ค. ภาพดาราศาสตร์
 - ง. ภาพจิตรกรรมไทย
8. นักเรียนจะปฏิบัติอย่างไรเพื่ออนุรักษ์พระพุทธทวปฏิมากร ให้คงอยู่ได้นานและเพื่อให้เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อ ? (การนำไปใช้)
- ก. ต้องช่วยกันบันทึกภาพไว้เป็นสินค้าเพื่อหากำไร
 - ข. ต้องช่วยกันปิดประกาศห้ามบุคคลภายนอกเข้ามาในพระอุโบสถตลอดเวลา
 - ค. ต้องช่วยกันดูแลรักษา ความสะอาด พบเห็นความเสียหายรีบแจ้งเจ้าหน้าที่
 - ง. ต้องช่วยกันเคลื่อนย้ายสิ่งของภายในพระอุโบสถที่ดูแล้วไม่เหมาะสมออกให้หมด

เฉลยข้อสอบความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ทั้ง 5 ฐาน

ฐานการเรียนรู้ที่ 1

ข้อ	ซุ้มประตูปรางมงกุฏ	ตุ๊กตาศิลาลีน	แกะเซঁดัดตน
1	ข	ค	ค
2	ค	ง	ง
3	ง	ข	ค
4	ก	ค	ง
5	ข	ค	ง
6	ง	ก	ง
7	ง	ง	ง
8	ค	ก	ข

ฐานการเรียนรู้ที่ 2

ข้อ	พระเจดีย์หมู่ห้าฐานเดียว	พระเจดีย์ราย	พระมหาเจดีย์
1	ค	ค	ง
2	ง	ค	ข
3	ง	ข	ง
4	ง	ง	ง
5	ง	ง	ค
6	ก	ก	ข
7	ง	ค	ง
8	ก	ข	ง

ฐานการเรียนรู้ที่ 3

ข้อ	ตุ๊กตาศิลาฝรั่ง	พระพุทธรูปไสยาสน์ (พระนอนวัดโพธิ์)
1	ง	ข
2	ง	ง
3	ข	ง
4	ง	ง
5	ก	ข
6	ข	ข
7	ก	ข
8	ก	ก

ฐานการเรียนรู้ที่ 4

ข้อ	ศาลาราย	โรงเรียนแพทย์แผน โบราณวัดพระเชตุ พนฯ(วัดโพธิ์)
1	ง	ง
2	ค	ก
3	ข	ง
4	ข	ก
5	ง	ก
6	ง	ง
7	ง	ค
8	ง	ค

ฐานการเรียนรู้ที่ 5

ข้อ	พระพุทธรูปเทวปฏิมากร
1	ค
2	ก
3	ข
4	ก
5	ง
6	ง
7	ง
8	ค

แบบสอบถามความรู้สึกเกี่ยวกับฐานการเรียนรู้
โดยใช้คู่มือการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

ส่วนที่ 1 ชื่อแบบสอบถามความรู้สึกด้านความสนใจ คุณค่า/ค่านิยม และเจตคติ เกี่ยวกับฐานที่ศึกษา ทั้ง 5 ฐานการเรียนรู้ ได้แก่

1. ชุมประตูปรางมังกู ตึกตาศิลาจีน และฤๅษีดัดตน
2. พระเจดีย์หมู่ห้าฐานเดียว พระเจดีย์ราย และพระมหาเจดีย์
3. ตึกตาศิลาฝรั่ง และพระพุทธรูปไสยาสน์ (พระนอนวัดโพธิ์)
4. ศาลาราย และโรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพน ฯ (วัดโพธิ์)
5. พระพุทธรูปปฏิมากร

ส่วนที่ 2 จุดประสงค์

เพื่อสอบถามความรู้สึกเกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ ก่อน และหลังชมโดยใช้คู่มือการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ในเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้านความสนใจ คุณค่า/ค่านิยม และเจตคติ ให้ตรงกับความรู้สึกของนักเรียนต่อข้อความนั้น ๆ (ข้อความละ 1 ช่องเท่านั้น)

ข้อความเชิงบวกมีเกณฑ์ในการให้คะแนน ดังนี้

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้	5	คะแนน
เห็นด้วย	ให้	4	คะแนน
ไม่แน่ใจ	ให้	3	คะแนน
ไม่เห็นด้วย	ให้	2	คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้	1	คะแนน

ข้อความเชิงลบมีเกณฑ์ในการให้คะแนน ดังนี้

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้	1	คะแนน
เห็นด้วย	ให้	2	คะแนน
ไม่แน่ใจ	ให้	3	คะแนน
ไม่เห็นด้วย	ให้	4	คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้	5	คะแนน

ส่วนที่ 3 ข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ และเติมข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน
ในช่องว่างที่กำหนด

1. เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

2. อายุ ปี

3. ระดับการศึกษา

☐ มัธยมศึกษาตอนต้น

☐ อื่นๆ

ฐานการเรียนรู้ที่ 1 ชุมประตูปรางมกฏ ตึกตาศิลาจีน และถ้ำขี้ดัดตน

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนมีความรู้สึกที่ดีต่อหุ้มประตูทรงมงกุฎ ตึกตาศิลาจีน และฤาษีดัดตน
2. นักเรียนเกิดความสนใจ เห็นคุณค่า/ค่านิยม และเจตคติ
3. นักเรียนสามารถช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในข้อที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว เพื่อแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับฐานข้อมูลประตูดวงมณี ตักตักศิลาจีน และภาษีตัดตน

ห้ามประตู่ทรงมงกุฏ

[illegible]

ฐานการเรียนรู้ที่ 4 ศาลาราย และโรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพนฯ (วัดโพธิ์)

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนมีความรู้สึกที่ดีต่อศาลาราย และโรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพนฯ (วัดโพธิ์)
2. นักเรียนเกิดความสนใจ เห็นคุณค่า/ค่านิยม และเจตคติ
3. นักเรียนสามารถช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในข้อที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวเพื่อแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับฐานศาลาราย และโรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพนฯ (วัดโพธิ์)

ศาลาราย

[illegible]

ฐานการเรียนรู้ที่ 5 พระพุทธทศพลึงิมากร

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนมีความรู้สึกที่ดีต่อพระพุทธทศพรปฏิมากร
2. นักเรียนเกิดความสนใจ เห็นคุณค่า/ค่านิยม และเจตคติ
3. นักเรียนสามารถช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในข้อที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวเพื่อแสดง
ความรู้สึกเกี่ยวกับฐานพระพุทธรูปปฏิมากร

พระพุทธทศปฐิมากร

[illegible]

ภาคผนวก ง

คู่มือการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

คู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยว
เชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3
: กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

โดย

นายประพันธ์ศักดิ์ สุขสะอาด

นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการมัธยมศึกษา

(กลุ่มการสอนสิ่งแวดล้อม)

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คำนำ

คู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต เรื่อง “ การสร้างคู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ” เป็นคู่มือที่จัดทำขึ้น เพื่อให้ นักเรียนได้รับความรู้ และตระหนักถึงความสำคัญของฐานการเรียนรู้ต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และก่อให้เกิดความสำนึกที่ดีเห็นความสำคัญของการช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเหล่านี้ให้อยู่ยั่งยืนตลอดไป

ประพันธ์ศักดิ์ สุขสะอาด

สารบัญ

	หน้า
ปก	
คำนำ	1
สารบัญ	2
คำแนะนำ	3
แผนผังวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม	4
ประวัติ	6
ขุ้มประตูประทงมงกุฎ ตึกตาศิลาจีน และฤๅษีตัดตน	9
พระเจดีย์หมู่ห้าฐานเดียว พระเจดีย์ราย และพระมหาเจดีย์	41
ตึกตาศิลาฝรั่ง และพระพุทธรูปไสยาส (พระนอนวัดโพธิ์)	60
ศาลาราย และโรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพนฯ (วัดโพธิ์)	69
พระพุทธรูปปฏิมากร	76
ข้อมูลการเดินทาง	79
แผนที่การเดินทาง	80
แผนผังการเดินทาง	81
เอกสารอ้างอิง	82
บันทึกการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์/ส่วนตัว	84

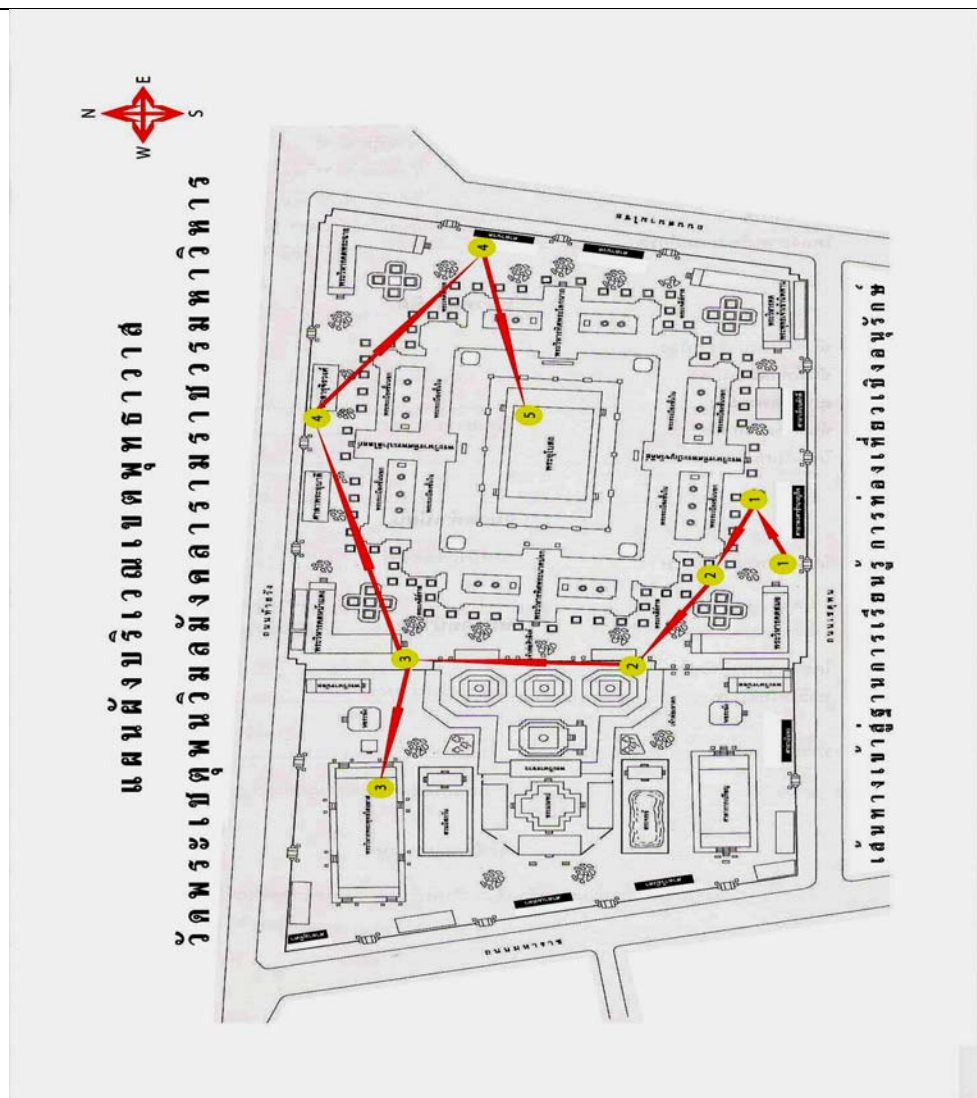
คำแนะนำ

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง การเดินทางชมสถานที่ต่างๆ ที่มีสิ่งแวดล้อมควรค่าแก่การศึกษาหาความรู้รอบตัวเรา และต้องช่วยกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมนั้นไว้ให้ยั่งยืน ดังเช่น วัดพระเชตุพนฯ บริเวณเขตพุทธาวาส มีสิ่งแวดล้อมจำนวนมาก คู่มือฉบับนี้ได้กล่าวถึง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่มีสิ่งแวดล้อม อยู่ใกล้เคียงกัน และได้จัดให้อยู่ในฐานเดียวกัน แบ่งเป็นฐานการเรียนรู้ 5 ฐาน เพื่อสะดวกในการเที่ยวชม ได้แก่ 1) ซุ้มประตูปรางมรกต ติุกตา ศิลาจีน และฤๅษีดัดตน 2) พระเจดีย์หมู่ห้าฐานเดียว พระเจดีย์ราย และพระมหาเจดีย์ 3) ติุกตา ศิลาฝรั่ง และพระพุทธรูปไสยาส (พระนอนวัดโพธิ์) 4) ศาลาราย และโรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพนฯ (วัดโพธิ์) 5) พระพุทธรูปเทวปฏิมากร

คู่มือฉบับนี้ใช้สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ที่มาทัศนศึกษา วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ก่อนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม นักเรียนควรศึกษาคู่มือฯ ดังนี้-

1. ศึกษาแผนผังของสถานที่ก่อนเพื่อให้รู้จักสถานที่
2. ศึกษาสิ่งแวดล้อมข้อมูลทั่วไปอยู่ตรงไหนคืออะไร
3. ใช้คู่มือศึกษาดูสิ่งแวดล้อม แต่ละฐานการเรียนรู้

สิ่งที่สำคัญสำหรับนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ดีควรปฏิบัติ คือ การตระหนักและเห็นความสำคัญของสถานที่ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมของสถานที่ และบริเวณต่างๆ ไป ควรช่วยกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อให้อยู่ยั่งยืนนานสืบไป

หมายเลข 1 ชุ่มประตูลงมณฑุ ตึกตาศิลาจีน และฤๅษีตัดตน

หมายเลข 2 พระเจดีย์หมู่ห้าฐานเดียว พระเจดีย์ราย และพระมหาเจดีย์

หมายเลข 3 ตึกตาศิลาฝรั่ง และพระพุทธรูปไสยาสน์ (พระนอนวัดโพธิ์)

หมายเลข 4 ศาลาราย และโรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพนฯ (วัดโพธิ์)

หมายเลข 5 พระพุทธรูปปฏิมากร

ภาพอดีต วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

ภาพบนวัดพระเชตุพนถ่ายจากพระบรมมหาราชวัง พ.ศ. 2407 และอีกมุมหนึ่งของภาพล่าง เป็นภาพวาดในสมัยรัชกาลที่ 4 พิมพ์ลงในหนังสือ ต่างประเทศ ในสองภาพนี้มองเห็นพระมหาเจดีย์ รัชกาลที่ 4 กำลังก่อสร้างยังไม่แล้วเสร็จ

ที่มา : จากหนังสือ ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน คณะสงฆ์วัดพระเชตุพน
จัดพิมพ์เป็นที่ระลึก (2544).

ประวัติวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

สมัยกรุงศรีอยุธยา วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม มีชื่อว่า วัดโพธาราม แต่ชาวบ้านแถบนี้เรียกว่า วัดโพธิ์ ซึ่งตั้งอยู่ทางด้านทิศใต้ของพระบรมมหาราชวัง รัชกาลที่ 1 ทรงบูรณะปฏิสังขรณ์ เมื่อปี พ.ศ.2331 ใช้เวลา 7 ปี 5 เดือน 28 วัน และโปรดให้มีการฉลอง เมื่อ พ.ศ.2344 พระราชทานนามว่า “วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาวาส” ต่อมารัชกาลที่ 4 ได้โปรดฯ ให้เปลี่ยนทำนามวัดเป็น “วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม” จัดเป็นพระอารามหลวงชั้นเอก และเป็นวัดประจำรัชกาลที่ 1

วัดโพธิ์ มีเนื้อที่ 50 ไร่ 38 ตารางวา ทิศใต้จดถนนเศรษฐการ ทิศเหนือจดถนนท้ายวัง ทิศตะวันออกจดถนนสนามไชย ทิศตะวันตกจดถนนมหาธาตุ มีถนนเชตุพนขนานไปด้วยกำแพงสูงสี่ขาว แบ่งเขตพุทธาวาส และสังฆาวาสชัดเจน

ครั้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บูรณะปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่ นานถึง 16 ปี 7 เดือน ขยายเขตพระอารามด้านใต้และตะวันตกคือ ส่วนที่เป็นพระวิหารพระพุทธไสยาส สอนมัสกวัน สถาปนาขึ้นใหม่ พระมณฑป ศาลาการเปรียญ และสระจระเข้ บูรณะปฏิสังขรณ์ใหม่เป็นโบราณในพระอารามหลวงที่ปรากฏอยู่ในทุกวันนี้ แม้การบูรณะปฏิสังขรณ์ครั้งล่าสุดเมื่อฉลองกรุงเทพฯ 200 ปี พ.ศ. 2525 เป็นเพียงซ่อมสร้างของเก่าให้ดีขึ้นมิได้สร้างเสริมสิ่งใดๆ

วัดโพธิ์ นับเป็นปูชนียสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งของกรุงรัตนโกสินทร์ ที่นักท่องเที่ยวต้องแวะชม เป้าหมายของการเดินทางไปชม คือ ชมพุทธศิลป์ที่งามวิจิตร ผสมผสานกับภูมิปัญญาไทยที่ยังสืบสานกันอยู่ และ เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ที่เป็นอาชีพที่ดีในปัจจุบัน เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชมทุกวันตั้งแต่เวลา 08.00 – 17.00 น. สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ต้องซื้อบัตรเข้าชมคนละ 50 บาท มีมัคคุเทศก์ทั้งบรรพชิต(พระภิกษุ) และคฤหัสถ์นำชม ผู้ประสงค์จะเข้าชมเป็นหมู่คณะสามารถยื่นหนังสือตามแบบฟอร์มทางราชการถึงเจ้าอาวาสหรือติดต่อที่สำนักงานกลาง และแผนกทัศนศึกษาวัดพระเชตุพนฯ ได้

ฐานการเรียนรู้ที่ 1

ซุ้มประตูทรงมงกุฏ ตึกตาศิลาจีน และถาษีดัดตน

ซุ้มประตูทรงมงกุฏ คือ ประตูทางเข้า – ออกเขตพุทธาวาส ซึ่งแต่เดิมเป็นทรงเจดีย์ที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 ต่อมารัชกาลที่ 3 ทรงบูรณะปฏิสังขรณ์ใหม่ดังที่เห็นในปัจจุบัน

ประดับด้วยกระเบื้องเครื่องถ้วยลวดลายหลากสีสันทันต่างๆ ตัดด้วยคีมเหล็ก และเล็มจนมนเป็นกลีบดอกไม้ นับเป็นประณีตศิลป์ที่สวยงามมาก งานสถาปัตยกรรมเครื่องยอดทรงมงกุฏเป็นรูปแบบที่รัชกาลที่ 3 ทรงพอพระราชหฤทัยเป็นพิเศษ หรือเรียกว่า ทรงพระราชนิยม ซุ้มประตูทรงมงกุฏ แต่ละซุ้มมีความกว้าง 5.50 เมตร ยาว 7 เมตร สูง 12 เมตร อยู่ที่ซุ้มประตูทางเข้าเขตพุทธาวาส มีจำนวน 16 ซุ้ม ประกอบด้วยโครงสร้างหลัก ปูน และกระเบื้องเคลือบที่มีลวดลายดอกไม้สีสันทันสวยงาม ควรอนุรักษ์ไว้ให้ยั่งยืน

บริเวณที่มี ชุ่มประตูลงมณฑุ

ด้านท้ายวัง

ด้านท้ายวัง

ด้านท้ายวัง

ด้านท้ายวัง

ด้านถนนท้ายวัง

ด้านถนนมหาธาตุ

บริเวณที่มี ชุ่มประตูลงมณฑุ

ด้านถนนมหาราช

ด้านถนนมหาราช

ด้านถนนมหาราช

ด้านถนนเชตุพน

ด้านถนนเชตุพน

ด้านถนนเชตุพน

บริเวณที่มี ชุ่มประตูลงมณฑุ

ด้านถนนเซตุน

ด้านถนนสนามไชย

ด้านสนามไชย

ด้านสนามไชย

รายละเอียด ชุ่มประตูปรางมรกต

ด้านนอก

ด้านใน

มุมข้าง

ประตูไม้ทางเข้า-ออก

ด้านข้าง

มุมข้าง

ลดลวดลายประดับด้วยกระเบื้องเครื่องถ้วย

ฐานบัว และขาสิงห์

กิจกรรมตามฐานการเรียนรู้

นักเรียนจะช่วยกันอนุรักษ์ ชุมประตู่ทองมงกุฏ ให้ยั่งยืนเพื่อคนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไป
ได้อย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตุ๊กตาศิลาจีน

ตุ๊กตาศิลาจีน คือ ตุ๊กตาหินแกะสลักที่ส่งมาจากเมืองจีน โดยช่างแกะสลักหินจากเมืองจีน สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 ชาวจีนบรรทุกตุ๊กตาศิลาจีนส่วนหนึ่งลงเรือสำเภามาจากเมืองจีนไม่ให้เรือโคลงเคลง และเป็นตัวถ่วงเรือให้มีน้ำหนักมาก มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อับเฉา

ตุ๊กตาศิลาจีนมีท่าทางในการยืนที่สง่างาม เหมือนมีชีวิตจริงน่าเกรงขาม อีกทั้งลวดลายที่แกะสลัก เช่น ลวดลายดอกไม้ ลายเมฆ ลายหน้าสัตว์ ลายผ้าพริ้วประณีตผสมผสานกันได้อย่างกลมกลืนมาก เป็นต้น

ตุ๊กตาศิลาจีนแกะสลักด้วยหินทราย เป็นประติมากรรมศิลปะจีนแบบลอยตัว (แบบนักรบ) แต่ละตัวมีความกว้าง 1 เมตร สูง 2.30 เมตร ตั้งอยู่ที่ซุ้มประตูทรงมงกุฎ 16 ซุ้ม ซุ้มละ 2 ตัว มีจำนวน 32 ตัว ควรอนุรักษ์ให้คงสภาพเดิมเพื่อให้อนุชนรุ่นต่อไปได้ศึกษาตัวอย่างยั่งยืน

บริเวณที่ตั้ง ตุ๊กตาศิลาจีน

ตุ๊กตาศิลาจีนด้านถนนเซตุพน (ด้านทิศใต้)

ตุ๊กตาศิลาจีนด้านถนนเซตุพน (ด้านทิศใต้)

บริเวณที่ตั้ง ตุ๊กตาศิลาจีน

ตุ๊กตาศิลาจีนด้านถนนเชตุพน (ด้านทิศใต้)

ตุ๊กตาศิลาจีนด้านถนนเชตุพน (ด้านทิศใต้)

บริเวณที่ตั้ง ตุ๊กตาศิลาจีน

ตุ๊กตาศิลาจีนด้านถนนท้ายวัง (ด้านทิศเหนือ)

ตุ๊กตาศิลาจีนด้านถนนท้ายวัง (ด้านทิศเหนือ)

บริเวณที่ตั้ง ตุ๊กตาศิลาจีน

ตุ๊กตาศิลาจีนด้านถนนท้ายวัง (ด้านทิศเหนือ)

ตุ๊กตาศิลาจีนด้านถนนท้ายวัง (ด้านทิศเหนือ)

บริเวณที่ตั้ง ตึกตาศิลาจีน

ตึกตาศิลาจีนด้านถนนท้ายวัง (ด้านทิศเหนือ)

ตึกตาศิลาจีนด้านถนนท้ายวัง (ด้านทิศเหนือ)

บริเวณที่ตั้ง ตุ๊กตาศิลาจีน

ตุ๊กตาศิลาจีนด้านถนนมหาราช

ตุ๊กตาศิลาจีนด้านถนนมหาราช

บริเวณที่ตั้ง ตุ๊กตาศิลาจีน

ตุ๊กตาศิลาจีนด้านถนนมหาราช

ตุ๊กตาศิลาจีนด้านถนนมหาราช

บริเวณที่ตั้ง ตุ๊กตาศิลาจีน

ตุ๊กตาศิลาจีนด้านถนนสนามไชย

ตุ๊กตาศิลาจีน ด้านถนนสนามไชย

บริเวณที่ตั้ง ตุ๊กตาศิลาจีน

ตุ๊กตาศิลาจีนด้านถนนสนามไชย

ตุ๊กตาศิลาจีนด้านถนนสนามไชย

ลวดลายชุดแต่งกายตุ๊กตาศิลานมีการแกะสลักใช้สิ่งแวดล้อมประกอบ

ลายดอกไม้

ลายหน้าสัตว์

ลายเมฆ

ลวดลายผสม

ลวดลายใบไม้-ดอกไม้

ลวดลายดอกไม้-หน้าสัตว์

อาวุธปลายแหลมยาว กระบองลูกตุ้มยาว สวมรองเท้า

กิจกรรมตามฐานการเรียนรู้

นักเรียนจะช่วยกันอนุรักษ์ ตึกตาคีลาจัน ให้ยั่งยืนเพื่อคนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไปได้อย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

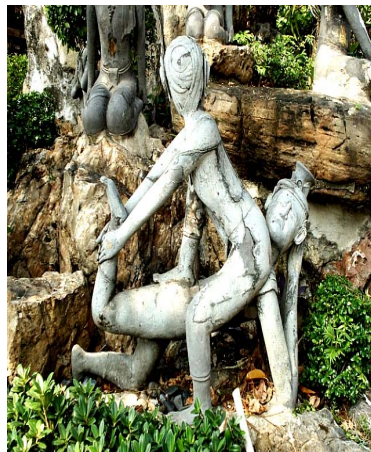
.....

.....

.....

.....

.....

ฤๅษีดัดตน

ฤๅษีดัดตน สร้างสมัยในรัชกาลที่ 1 ปั้นด้วยดิน ต่อมารัชกาลที่ 3 ทรงให้หล่อเป็นเนื้อชิน (สังกะสีผสมดีบุก) ตามหลักฐานที่จารึกติดไว้ตามผนังศาลารายรอบวัดมีโคลงภาพฤๅษีดัดตน จำนวน 80 ภาพ และตามหลักฐานที่กล่าวไว้ในหนังสือประชุมจารึกวัดพระเชตุพน มีการสูญหายและชำรุด ซึ่งรัชกาลที่ 5 ได้โปรดให้ช่างสร้างด้วยปูนซีเมนต์เพื่อให้เกิดความแข็งแรง ทนทานคำว่า ดัดตน เป็นส่วนหนึ่งของการบำเพ็ญตบะหรือทำดัดตนแก้โรคเมื่อยขบอันเกิดจากการบำเพ็ญตบะฤๅษีดัดตน ประกอบด้วยโครงสร้างหลัก และก่อด้วยปูน มีจำนวน 24 ท่า 25 ตน เพราะมีท่าหนึ่งใช้ฤๅษี 2 ตน (ดูภาพประกอบ) ความสูง 2.50 – 4 ฟุต ตั้งอยู่ที่บริเวณด้านทิศใต้พระอุโบสถ เขามอหรือสวนหย่อมเป็นสวนหินปลูกไม้ประดับ ฤๅษีดัดตนเป็นประติมากรรมไทยที่เราทุกคนต้องช่วยกันอนุรักษ์ไว้ให้ยั่งยืน

ภาพวาดลายเส้นท่าทางของฤๅษีตัดตน และรูปปั้นประติมากรรม
แสดงการเปรียบเทียบระหว่างภาพวาด และรูปปั้นที่ต้องอนุรักษ์

ภาพวาดลายเส้นในโคลงภาพฤๅษีตัดตน
จากหนังสือประชุมจารึกวัดพระเชตุพน พิมพ์ครั้งที่ 6 พ.ศ.2544
คณะสงฆ์วัดพระเชตุพน ผู้จัดพิมพ์

แก้ลมจันทมาฏ ลมเช่า ลมชา ลมหน้าอก
คำว่า จันทมาฏ ไม่มีความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน
พ.ศ. 2542 แต่มีคำว่า จันทวาตา หมายถึง ลมร้าย

ภาพวาดเส้น

แก้ลมเอว

ภาพวาดเส้น

แก้แขนขัด

หมายเหตุ ภาพวาดเส้น และประติมากรรมไทยปูนปั้นฤๅษีตัดตนไม่เหมือนกัน
 ดังเช่น ภาพวาดเส้นแก้ลมเอวฤๅษีพับขาขวา ยึดขาซ้ายเพราะช่วงปั้นทำตามอารมณ์ และ
 ความสะดวก

ภาพวาดเส้น

แก้กล่อนแก้ปัตตมาฏ

ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 คำว่า กล่อน หมายถึง ชื่อโรคชนิดหนึ่ง ตามตำราแพทย์แผนโบราณว่าเกิดจากของ เหลวเข้าไปขังอยู่ในอุ้งอัมพะ

คำว่า ปัตตมาฏ ในพจนานุกรม เขียนว่า ปัตตาคาด อ่านว่า ปัตตะคาด หมายถึง ชื่อเส้นในร่างกายของคน ในตำราหมอนวดว่า ตั้งแต่ท้องน้อย ถึงโคนขาทั้งด้านหน้าและด้านหลัง

ภาพวาดเส้น

แก้ลมท้าวสารพางค์ (ทั้งตัว)

ภาพวาดเส้น

แก้ขัดแขน

ภาพวาดเส้น

แก้ลมข้อมือ

ภาพวาดเส้น

แกะเข้าชาตาย

ภาพวาดเส้น

แกะเฮอร์

หมายเหตุ ภาพวาดเส้น และประติมากรรมไทยปูนปั้นฤๅษีดัดตนไม่เหมือนกัน
เพราะช่างปั้น ปั้นตามอารมณ์และความสะดวก

ภาพวาดเส้น

แก้เสียดอก

ภาพวาดเส้น

แก้ลมในคอ

หมายเหตุ ภาพวาดเส้นตามหนังสือประชุมจารึกวัดพระเชตุพน พิมพ์ครั้งที่ 6 เมื่อปี 2544 มีภาพหน้าเนื้อ(สัตว์กินพืช ได้แก่ กวาง เป็นต้น) จารึกไว้ด้วย การปั้นรูปฤๅษีตัดตน บางครั้งเห็นเป็นหน้าเนื้อ เพราะช่างปั้น ปั้นตามอารมณ์ และความสะดวก ดังภาพหน้าต่อไป

ภาพวาดเส้น

แก้ไหล่แก้ขา

ภาพวาดเส้น

แก้ขา

ภาพวาดเส้น

แก้ลมมือ ลมเท้า

ภาพวาดเส้น

แก้กล่อน

ภาพวาดเส้น

แก้ลมอำพฤก

ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 เขียนว่า อัมพฤกษ์ อ่านว่า อำมะพริก หมายถึง ชื่อเส้นซึ่งเป็นศูนย์กลางของร่างกาย อยู่ด้านหน้าท้อง; อาการที่อวัยวะบางส่วนเช่นแขนขาอ่อนแรง

ภาพวาดเส้น

แก้มอัมรินทร์

ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ไม่มีคำว่า อัมรินทร์ ในที่นี้
ขอกล่าวถึง อัมรินทร์ หมายถึง ส่วนหนึ่งของอวัยวะลำคอ และวาท หมายถึง ลม รวมความ
หมายถึง แก้มที่อัมรินทร์

ภาพวาดเส้น

แก้ลมอก

ภาพวาดเส้น

แก้ลมในขา

ภาพวาดเส้น

แก้จุก

ภาพวาดเส้น

แก้ลมชักปากเบี้ยว

ภาพวาดเส้น

แก้สับกหน้าจม

ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 เขียนว่า สะบัก หมายถึง กระดุก ส่วนที่เป็นฐานรองรับต้นแขน อยู่ถัดบ่าลงไปข้างหลังปลายด้านนอกเป็นที่หัวกระดุกต้นแขน เกาะยึด และคำว่าสะบักจม หมายถึง อาการที่ปวดเมื่อยบริเวณสะบักเพราะเลือดเดิน ไม่สะดวก

ภาพวาดเส้น

แก้ลมมหาปาทยักษ์

ภาพวาดเส้น

แก้ลมปะกัง

ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 เขียนว่า ลมตะกัง หรือ ลมปะกัง หมายถึง ชื่อโรคลมชนิดหนึ่ง ตามตำราแพทย์แผนโบราณว่าทำให้มีอาการปวดหัวเวลาเช้าๆ ปวดกระบอกตา เมื่อเห็นแดดจะลืมตาไม่ขึ้น

กิจกรรมตามฐานการเรียนรู้

นักเรียนจะช่วยกันอนุรักษ์ ภาษีัดตน ให้ยั่งยืนเพื่อคนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไปได้
อย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ฐานการเรียนรู้ที่ 2

พระเจดีย์หมื่นห้าฐานเดียว พระเจดีย์ราย และพระมหาเจดีย์

พระเจดีย์หมื่นห้าฐานเดียว คือ กลุ่มของพระเจดีย์ 5 องค์ที่อยู่บนฐานเดียวกัน สร้างเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา นิยมบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ และวัตถุมงคลที่แทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สร้างในสมัยรัชกาลที่ 1

ประดิษฐานอยู่ตรงมุมพระวิหารคดทั้งสี่ด้าน ประกอบด้วยพระเจดีย์ใหญ่ตรงกลางล้อมรอบด้วยพระเจดีย์เล็กสี่องค์ ขนาดเท่าพระเจดีย์รายอยู่บนฐานเดียวกัน เป็นสถาปัตยกรรมไทยแบบเจดีย์ย่อไม้สิบสอง ตัวองค์เจดีย์ประดับด้วยกระเบื้องเคลือบถ้วยตัดแล้ว ประดิษฐ์ลวดลายดอกไม้

พระเจดีย์หมื่นห้าฐานเดียว มีจำนวน 4 องค์ วัดจากพื้นฐานล่างถึงยอดเจดีย์ใหญ่ตรงกลาง สูง 7 เมตร กว้าง 10 เมตร ควรอนุรักษ์ไว้ให้ยั่งยืนเพื่อให้เยาวชนรุ่นต่อไปได้ศึกษา

ลวดลายตกแต่ง พระเจดีย์หมู่ห้ายูเนียนเดียว

ลวดลายกระเบื้องเครื่องถ้วยที่ตกแต่งเป็นลวดลายดอกไม้

ส่วนรายละเอียด พระเจดีย์หมู่ห้าฐานเดียว (พระเจดีย์องค์ใหญ่)

ปรี และปล้องไฉนประกอบด้วยบัวกลุ่ม

ทรงระฆัง

ฐานบัวย่อมุม

ฐานบัวขาสิงห์ลวดลายกระเบื้องเครื่องถ้วยที่ตกแต่งเป็นลวดลายดอกไม้

ส่วนรายละเอียด พระเจดีย์หมู่ห้ายี่สิบฐานเดียว (พระเจดีย์องค์เล็ก)

ปรี และปล้องไฉนประกอบด้วยบัวกลุ่ม

ทรงระฆัง

ฐานบัวย่อมุมประดับกระเบื้องเครื่องถ้วยเป็นลวดลายดอกไม้

ฐานบัว ขาสีงห์

ตั้งอยู่บนฐานเดียวกัน

ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 คำว่า **ปรี** หมายถึง ยอดเจดีย์หรือยอดมณฑปเหนือปล้องไฉนหรือบัวกลุ่มขึ้นไป **ปล้องไฉน** หมายถึง ส่วนหนึ่งของพระเจดีย์ ต่อบัวกลุ่มขึ้นไป **บัวกลุ่ม** หมายถึง ลายปูนหรือลายแกะไม้ที่ทำเป็นรูปดอกบัวที่เริ่มแย้มร้อย กันเป็นเถา อยู่ระหว่างบัลลังก์กับปรียอดของเจดีย์หรือปลายเครื่องบนของปราสาท ในสมัยก่อนเรียกว่า บัวทรงกลุ่ม คำว่ากลุ่ม หมายถึง ลักษณะของปากภาชนะที่จุ่มหรือเคঁงเข้า อย่างปากตะลุ่ม (ภาชนะมีเชิงคล้ายพาน แต่ปากกลุ่ม สำหรับใส่ของ) **ย่อมุม** หมายถึง ทำให้มุมของผนังหรือวัตถุ เช่น แท่น ฐาน เสา ลึกเข้าไปทางด้านในเป็นมุม 90 องศา

กิจกรรมตามฐานการเรียนรู้

นักเรียนจะช่วยกันอนุรักษ์ พระเจดีย์หมู่ห้าฐานเดียว ให้ยั่งยืน เพื่อคนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไปได้อย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

พระเจดีย์ราย อยู่รายรอบลานวัดเขตพุทธาวาส

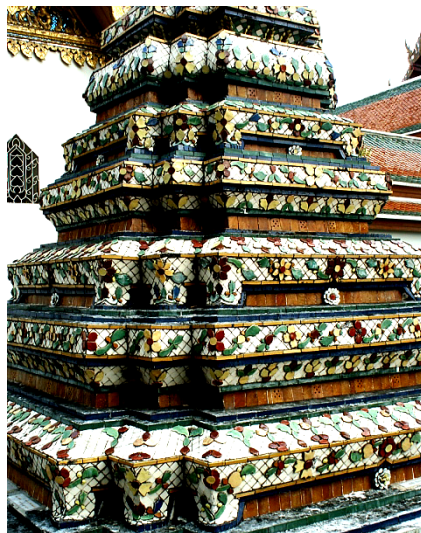
รายละเอียดและส่วนประกอบของ พระเจดีย์ราย

บัวกลุ่ม

ทรงระฆัง

ฐานบัว 3 ชั้น ย่อมุมมีขาสิงห์

ฐานบัว ขาสิงห์

กิจกรรมตามฐานการเรียนรู้

นักเรียนจะช่วยกันอนุรักษ์ พระเจดีย์ราย ให้ยั่งยืนเพื่อคนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไปได้
อย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

พระมหาเจดีย์

พระมหาเจดีย์ คือ พระเจดีย์ที่มีขนาดใหญ่โตที่สร้างขึ้นประจำรัชกาล มี 4 องค์ หรือ 4 รัชกาล ดังนี้

1. **พระมหาเจดีย์ศรีสรเพชดาญาณ** สร้างในสมัยรัชกาลที่ 1 และเป็นพระมหาเจดีย์ประจำรัชกาลที่ 1 ตั้งอยู่ในตำแหน่งองค์กลางระดับกระเบื้องเคลือบสีเขียว
2. **พระมหาเจดีย์ดิลกธรรมกรนิทาน** สร้างในสมัยรัชกาลที่ 3 และเป็นพระมหาเจดีย์ประจำรัชกาลที่ 2 ตั้งอยู่ในตำแหน่งทิศเหนือระดับกระเบื้องเคลือบสีขาว
3. **พระมหาเจดีย์มุนีปัตตบิหาร** สร้างในสมัยรัชกาลที่ 3 และเป็นพระมหาเจดีย์ประจำรัชกาลที่ 3 ตั้งอยู่ในตำแหน่งทิศตะวันตกระดับกระเบื้องเคลือบสีเหลือง
4. **พระมหาเจดีย์ทรงพระศรีสุริโยทัย** สร้างในสมัยรัชกาลที่ 4 และเป็นพระมหาเจดีย์ประจำรัชกาลที่ 4 ตั้งอยู่ในตำแหน่งด้านหลังพระมหาเจดีย์ศรีสรเพชดาญาณ ระดับกระเบื้องเคลือบสีน้ำเงินเข้ม

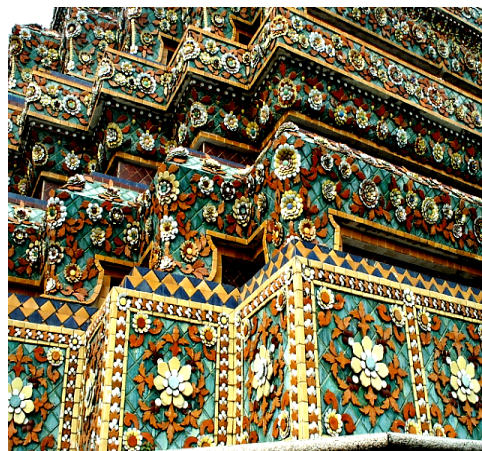
พระมหาเจดีย์ ทั้ง 4 องค์ สูง 42 เมตร อยู่ในบริเวณกำแพงแก้วสีขาวขุ้มประตูทางเข้าเป็นสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์แบบจีน ประดับด้วยกระเบื้องเคลือบเครื่องถ้วยหลากสี อยู่บริเวณลานวัดเขตพุทธาวาส มีกำแพงล้อมรอบควรอนุรักษ์ไว้ให้ยั่งยืนสืบไป

ความงดงามทางศิลปะ และสถาปัตยกรรมไทย

พระมหาเจดีย์ศรีสรรเพชญดาญาณ

มีลวดลายดอกไม้ที่ตกแต่งจากกระเบื้องเครื่องถ้วยประดับทั้งองค์

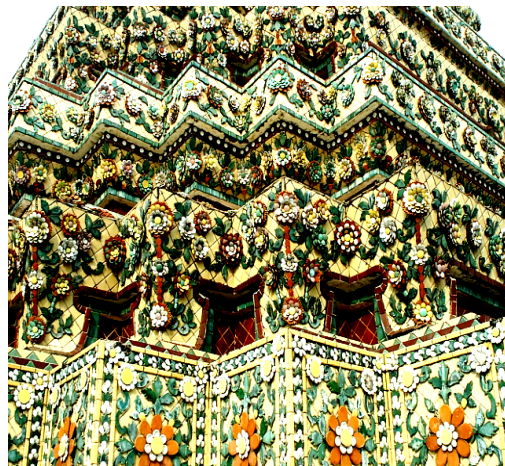
เจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง

ฐานบัว

ความงดงามทางศิลปะและสถาปัตยกรรมไทย
พระมหาเจดีย์ดิลกธรรมกรนิทาน

มีลวดลายดอกไม้ที่ตกแต่งจากกระเบื้องเครื่องถ้วยประดับทั้งองค์

เจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง

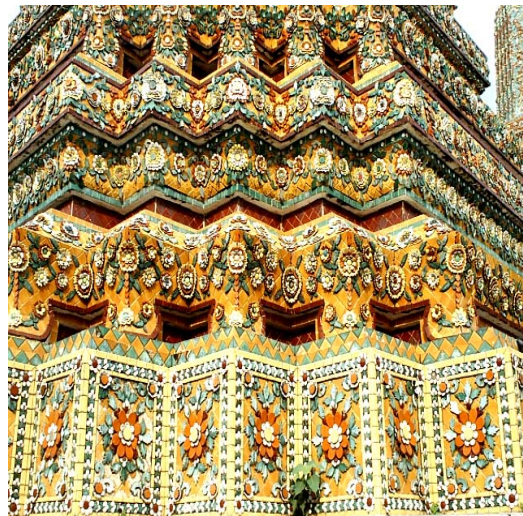
ฐานบัว

ความงดงามทางศิลปะและสถาปัตยกรรมไทย

พระมหาเจดีย์มณีปัทมวิหาร

มีลวดลายดอกไม้ที่ตกแต่งจากกระเบื้องเครื่องถ้วยประดับทั้งองค์

เจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง

ฐานบัว

ความงดงามทางศิลปะและสถาปัตยกรรมไทย

พระมหาเจดีย์ทองพระศรีสุริโยทัย

มุมมองที่สะท้อนให้เห็นสิ่งแวดล้อมของพระมหาเจดีย์

ตกแต่งด้วยลวดลายดอกไม้กระเบื้องเครื่องถ้วย

รายละเอียดของสิ่งแวดล้อมที่ พระมหาเจดีย์

มีลวดลายดอกไม้ที่ตกแต่งจากกระเบื้องเครื่องถ้วยประดับทั้งองค์

ลวดลายดอกไม้

เจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง

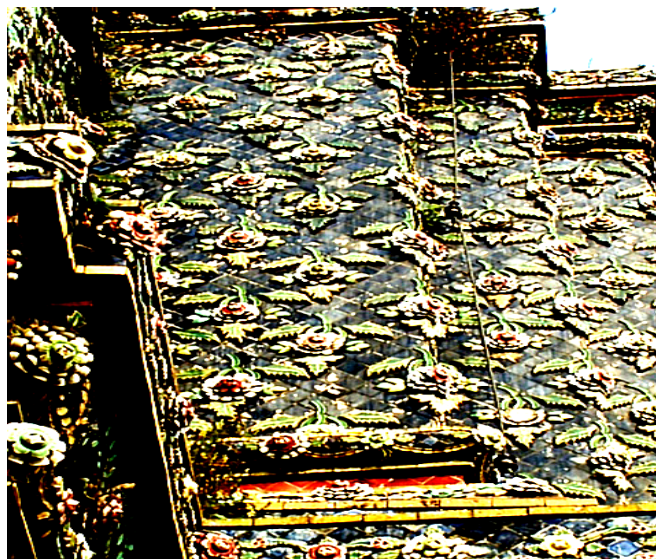

ฐานบัว ขาสีห

รายละเอียดของ พระมหาเจดีย์ทรงพระศรีสุริโยทัย

ฐานย่อมุมเขียนสีด้วยลวดลายดอกไม้

มีลวดลายดอกไม้ที่ตกแต่งจากกระเบื้องเครื่องถ้วย

รายละเอียดของ พระมหาเจดีย์ทรงพระศรีสุริโยทัย

ฐานย่อมุมเขียนสีด้วยลวดลายดอกไม้

ลวดลายดอกไม้ที่ตกแต่งจากกระเบื้องเครื่องถ้วย

รายละเอียดของลวดลายดอกไม้

รายละเอียดของ พระมหาเจดีย์ทรงพระศรีสุริโยทัย

บันไดทางขึ้นที่ปูด้วยกระเบื้องเครื่องถ้วย

รายละเอียดของลวดลายดอกไม้ที่ประดับด้วยกระเบื้องเครื่องถ้วย

กิจกรรมตามฐานการเรียนรู้

นักเรียนจะช่วยกันอนุรักษ์ พระมหาเจดีย์ ให้ยั่งยืนเพื่อคนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไปได้
อย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ฐานการเรียนรู้ที่ 3

ตุ๊กตาศิลาฝรั่ง และพระพุทธรูปไสยาสน์ (พระนอนวัดโพธิ์)

ตุ๊กตาศิลาฝรั่ง คือ ตุ๊กตาหินแกะสลักที่ส่งมาจากเมืองจีน เริ่มมีการสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 โดยช่างแกะสลักหินจากเมืองจีน และชาวจีนได้บรรจุตุ๊กตาศิลาฝรั่งลงเรือสำเภามาจากเมืองจีนไม่ให้เรือโคลงเคลง และเป็นตัวถ่วงเรือให้น้ำหนักมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อับเฉา

ตุ๊กตาศิลาฝรั่งมีลีลาทำยืนสง่า คิ้วดก ทรงผมเป็นลอน ๆ หนวดเครารุงรัง สวมหมวกฝรั่งทรงสูง เสื้อผ้าคลุมไหล่แขนยาว กางเกงขายาว และสวมรองเท้าเหมือนมีชีวิตจริง

ตุ๊กตาศิลาฝรั่ง (มาร์โคโปโล) แกะสลักด้วยหินทรายเป็นประติมากรรม ศิลปะจีนแบบลอยตัว ตั้งอยู่ที่ซุ้มแบบยุโรป (ซุ้มนาฬิกาฝรั่ง) มี 2 ซุ้ม ซุ้มละ 4 ตัว มีจำนวน 8 ตัว แต่ละตัวกว้าง 1 เมตร สูง 2.30 เมตร ควรอนุรักษ์ไว้ให้ยั่งยืนเพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษา

บริเวณที่ตั้งของ ตุ๊กตาศิลาฝรั่ง

ด้านหลังของซุ้มประตูแบบยุโรป

ด้านหน้าของซุ้มประตูแบบยุโรป

บริเวณที่ตั้งของ ตุ๊กตาศิลาฝรั่ง

ด้านหน้าทางเข้า - ออก ไปมณฑลการพระพุทธรูปไสยาสน์

ด้านหลังของซุ้มประตูแบบยุโรป
มุมมองทางด้านหน้า

รายละเอียดของ ตุ๊กตาศิลาฝรั่ง

การวางท่าทางนำเกรงขาม

ลวดลายเสื้อผ้าพริ้ว

ด้านหลังการแกะสลักหินทราย

การยืนสง่าพร้อมกับชายผ้าพริ้ว

หน้าตาดูเหมือนยักษ์ มือกุมกระบอง

กิจกรรมตามฐานการเรียนรู้

นักเรียนจะช่วยกันอนุรักษ์ ตึกตาศิลาฝรั่ง ให้ยั่งยืนเพื่อคนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไปได้
อย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

พระพุทธรูปไสยาส* (พระนอนวัดโพธิ์)

พระพุทธรูปไสยาส คือ พระพุทธรูปอิริยาบถนอนที่สร้างในรัชกาลที่ 3 เมื่อคราวปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนฯ ก่ออิฐถือปูนลงรักปิดทอง พระบาทประดับมุกภาพมงคล 108 ตรงกลางเป็นรูปกัจจกรตามตำรามหาบุรุษลักษณะและคติจักรวาล(Cosmology)

นับเป็นพระพุทธรูปไสยาสที่งดงามที่สุดในประเทศไทย เป็นที่รู้จักของชาวไทยและชาวต่างประเทศ มีผู้คนจำนวนมากที่มาท่องเที่ยวและมากราบไหว้ขอพรกันเป็นประจำทุกวัน

พระพุทธรูปไสยาส (พระนอนวัดโพธิ์) มีจำนวน 1 องค์ ด้านพระพักตร์ สูง 15 เมตร ทอดพระองค์ยาว 46 เมตร ที่พระบาทสูง 3 เมตร ยาว 5 เมตร อยู่ในพระวิหาร ด้านทิศเหนือพระมณฑป (หอไตร) ควรอนุรักษ์ไว้ ให้ยั่งยืนเพื่อให้อนุชนรุ่นต่อไปได้ศึกษา

* (พระพุทธรูปไสยาส ไม่มี น้ ตามคำอธิบายของสมเด็จพระวันรัต โดยให้เหตุผลว่า ไสยาส แปลว่า นอน ส่วนคำว่า ไสยาส มาจาก ไสยา + อาสน แปลว่า นอน และนั่ง)

ส่วนต่างๆ ของ พระพุทธไสยาส

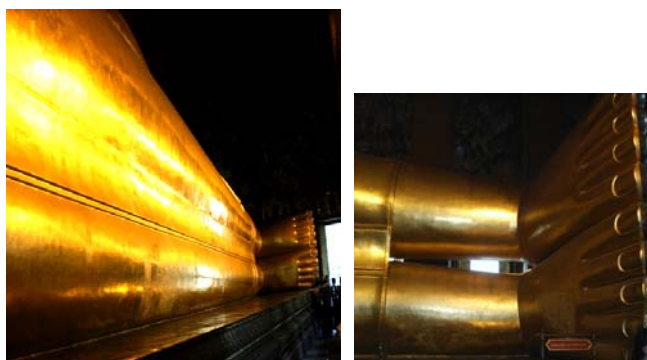

พระพักตร์พระพุทธไสยาส แขนขวารองรับพระเศียร

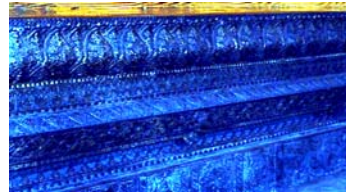
ผ้าสบง

ผ้าสบง

พระบาทซ้ายทับขวา

ส่วนต่างๆ ของ พระพุทธไสยาส

ด้านหลัง

ฐานบัวลูกแก้วอกไก่

ท่าไสยาส (นอนตะแคงขวา)

นิ้วเท้าลายก้นหอย

ลายพระบาทประดับมุกศิลปะไทยผสมจีน ตามคติไทยเป็นมงคล 108 ที่รับมาจาก
ชมพูทวีป(ประเทศอินเดีย)

กิจกรรมตามฐานการเรียนรู้

นักเรียนจะช่วยกันอนุรักษ์ พระพุทธไสยาส (พระนอนวัดโพธิ์) ให้ยั่งยืนเพื่อคนรุ่นหลัง
ได้ศึกษาต่อไปได้อย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ฐานการเรียนรู้ที่ 4

ศาลาราย และโรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพนฯ (วัดโพธิ์)

ศาลาราย คือ ศาลาที่พักอยู่บริเวณโดยรอบเขตพุทธาวาส สร้างในสมัยรัชกาลที่ 1 ของเดิมไม่มีเฉลียงลด รื้อก่อใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 3 ต่อเฉลียงออกไปรอบตัว ลดพื้นเป็นสองชั้น แต่สามด้าน คือ ด้านหน้าและด้านสกัดทั้งสองด้าน

ศาลาราย เป็นสถานที่ทำพิธีกรรมทางศาสนาของพระภิกษุสงฆ์ หรือตั้งศพเพื่อ สวดอธิษฐานเมื่อครบกำหนดก็เคลื่อนย้ายไปเผาหรือฝังที่อื่นๆ เพราะที่วัดไม่มีเตาเผา ศาลาราย บางส่วนจัดตั้งเป็นโรงเรียนแพทย์แผนโบราณฯ และโรงเรียนวัดพระเชตุพนฯ สังกัด กรุงเทพมหานคร

ศาลาราย ประกอบโครงสร้างหลักก่อด้วยอิฐและ ปูน มีจำนวน 18 หลัง รวม โรงเรียนแพทย์แผนโบราณฯ ขนาด กว้าง 8.50 เมตร ยาว 20.50 เมตร สูง 7 เมตร อยู่รายรอบ ชิดกำแพงภายในเขตพุทธาวาส และหน้าพระมหาเจดีย์ ควรอนุรักษ์ไว้ให้ยั่งยืนเพื่อให้อนุชน รุ่นต่อไป ได้ใช้ศึกษา

มุมมองส่วนต่าง ของ ศาลาราย

ด้านข้าง

ด้านหน้า

หน้าบัน ประดับตกแต่งด้วยเครื่องถ้วยกระเบื้องสี เป็นลวดลายดอกไม้

ผนังกำแพงภายใน

ด้านเฉลียงลด

ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 คำว่า เฉลียง หมายถึง ส่วนของโอบสัถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญที่ต่อออกมาโดยรอบ หรือส่วนของเรือนที่ต่อออกมาด้านหัวและท้ายเรือน สำหรับนั่งเล่นหรือเดินติดต่อกัน ส่วนคำว่า ลด หมายถึง น้อยลง ต่ำลง หรือทำให้น้อยลงต่ำลงกว่าที่มีอยู่เป็นอยู่แต่เดิม รวมคำว่า เฉลียงลด หมายถึง การต่อส่วนของเรือนหรือพื้นให้ต่ำลงกว่าที่มีอยู่

ภาพจิตรกรรมเขียนด้วยสีฝุ่นในศาลาราย

ด้านเฉลียงลด

ด้านเฉลียงลด

ด้านเฉลียงลด-จิตรกรรมลายเส้นบอกตำแหน่งนวดด้านข้างผนังกำแพงภายใน

ด้านข้างผนังกำแพงภายใน

ศิลาจารีกรวบรวมสรรพวิชา

จิตรกรรมไทย เรื่อง กฤษณาสอนน้อง

ด้านข้างผนังกำแพงภายใน

กิจกรรมตามฐานการเรียนรู้

นักเรียนจะช่วยกันอนุรักษ์ ศาลาราย ให้ยั่งยืนเพื่อคนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไปได้
อย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

โรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพนฯ (วัดโพธิ์)

โรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพนฯ คือ ศาลารายที่จัดตั้งขึ้นเป็นโรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพนฯ ในสมัยก่อนกรุงรัตนโกสินทร์ แพทย์ประจำมีแพทย์ 2 ประเภท คือ แพทย์ประจำราชสำนักหรือแพทย์หลวง กับ แพทย์พื้นบ้าน(หมอชาวบ้านหรือหมอชุมชน) รัชกาลที่ 3 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้จารึกตำราแพทย์ลงบนหินชนวนใส่กรอบประดับไว้ที่พระระเบียงรอบพระมหาเจดีย์และตามเสาศาลารายเพื่อกันสูญหาย และเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2505 ได้มีการจัดตั้งโรงเรียนสมาคมแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพนฯ (วัดโพธิ์) ปัจจุบันมีการสอนนวดตามแบบท่าฤๅษีดัดตน นวดประคบสมุนไพร และนวดฝ่าเท้า มีคนไทย คนต่างชาติมาสมัครเรียน และใช้บริการทุกวัน

โรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ก่อสร้าง เช่นเดียวกับ ศาลาราย มีจำนวน 2 หลัง ขนาด กว้าง 8.50 เมตร ยาว 20.50 เมตร สูง 7 เมตร อยู่รายรอบซิดกำแพงภายในเขตพุทธาวาส ควรอนุรักษ์ไว้ให้ยั่งยืนเพื่อให้อนุชนรุ่นต่อไปได้ศึกษา

มุมมองและรายละเอียดของ
โรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพนฯ (วัดโพธิ์)

ทางเข้าด้านหน้า

มุมด้านข้างภายนอก

บริเวณลานด้านหน้า

กิจกรรมภายใน

กิจกรรมตามฐานการเรียนรู้

นักเรียนจะช่วยกันอนุรักษ์ โรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพนฯ(วัดโพธิ์)
ให้ยั่งยืนเพื่อคนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไปได้อย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ฐานการเรียนรู้ที่ 5 พระพุทธเทวปฏิมากร

พระพุทธเทวปฏิมากร คือ พระพุทธรูปปางสมาธิที่อยู่ในพระ

อิริยาบถนั่งขัดสมาธิ พระหัตถ์ทั้ง 2 วางซ้อนกันบนพระเพลา พระหัตถ์ขวาทับพระหัตถ์ซ้าย มีพระลักษณะงามสมส่วนเป็นพิเศษยากที่จะหาพระพุทธรูปอื่นมาเปรียบได้ สร้างด้วยทองสำริด นักวิชาการบางท่านให้ข้อคิดเห็นว่าอาจสร้างขึ้นอยู่ในสมัยอยุธยา

พระพุทธเทวปฏิมากร แต่เดิมเป็นพระประธานวัดศาลาสีหน้า ปัจจุบันนี้เปลี่ยนเป็นชื่อวัดคูหาสวรรค์ เขตภาษีเจริญ ขนาดหน้าตักกว้าง 2.50 เมตร สูงตลอด พระรัศมี 3.50 เมตร รัชกาลที่ 1 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญมาบูรณะปฏิสังขรณ์ เสร็จแล้วจึงประดิษฐานเป็นพระประธาน ในพระอุโบสถ ที่ได้ฐานชุกชีของพระพุทธเทวปฏิมากร บรรจุพระบรมอัฐิของรัชกาลที่ 1 เมื่อปี พ.ศ. 2394 รัชกาลที่ 4 ได้เสด็จมาประทับในพระอุโบสถ ทรงสักการะบูชาพระพุทธเทวปฏิมากรเป็นปฐมสืบมาทุกรัชกาล ควรอนุรักษ์ไว้ให้ยั่งยืน เพื่อให้อนุชนรุ่นต่อไปได้ศึกษา

รายละเอียดสิ่งแวดล้่อม

ความงดงามของศิลปะ

มุมมองโดยภาพรวม

เครื่องสักการะบูชา

การจัดวางมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย

กิจกรรมตามฐานการเรียนรู้

นักเรียนจะช่วยกันอนุรักษ์ พระพุทธทศปฏิมากร ให้ยั่งยืน เพื่อคนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไปได้อย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อมูลการเดินทาง

สำนักงานกลาง วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์)

โทร.02 - 2227831 , 02 – 2260335 , 02 – 2260369 , 02 – 2254177 แฟกซ์ 02 – 2260370 แผนกทัศนศึกษา วัดพระเชตุพนฯ โทร. 02 – 2219449 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โทร. 1672 กองการท่องเที่ยว สำนักวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร โทร. 02 – 2257612 – 4 สอบถามรถประจำทาง โทร. 184 รถประจำทาง สาย 1, 3, 6, 9, 12, 25, 32, 43, 44, 47, 48, 51, 53, 82, รถประจำทางปรับอากาศ สาย ปอ.12, ปอ.32, ปอ.44, ปอ.82, ปอ.507, ปอ.508, โดยสารทางเรือข้ามฟากหน้าวัดอรุณราชวราราม – ลงท่าเรือท่าเตียน โดยสารทางเรือด่วน เจ้าพระยา – ลงท่าเรือท่าเตียน

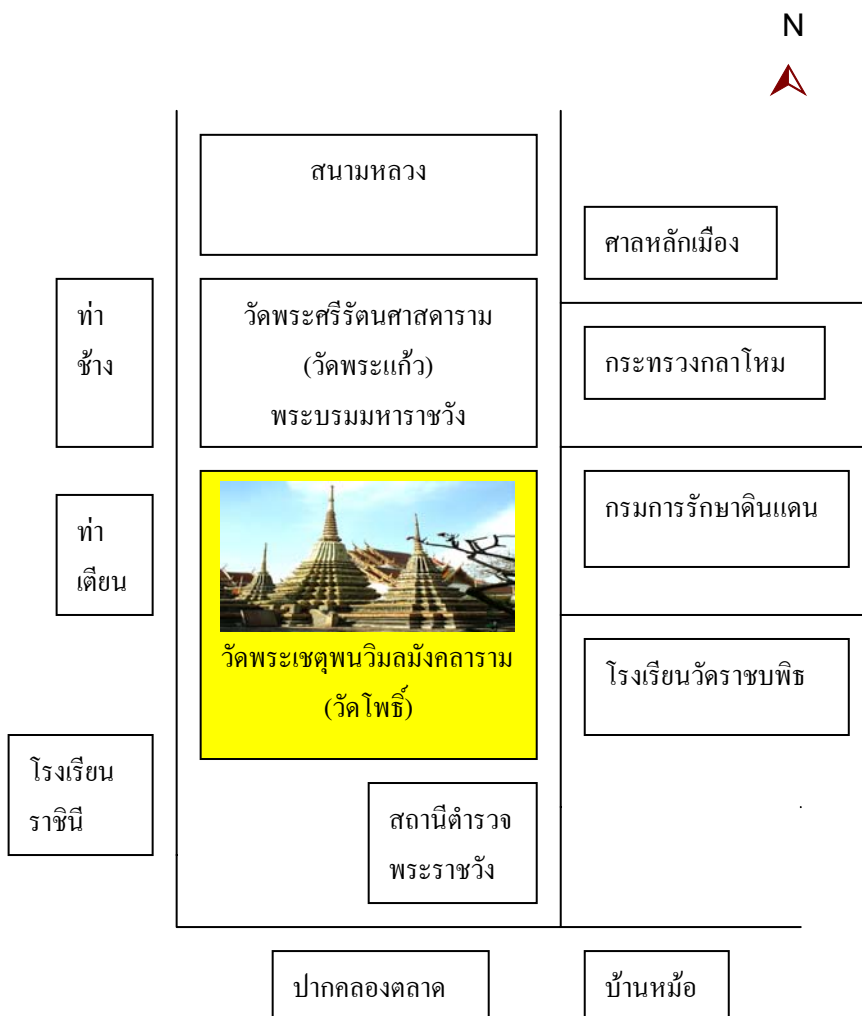
แผนที่การเดินทาง

N

ที่มา : จากหนังสือคู่มือแนะนำเที่ยววัดโพธิ์ 2547.

แผนผังการเดินทาง

เอกสารอ้างอิง

คณะสงฆ์วัดพระเชตุพน. (2544). *ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ฐลีรี จามรมาน. (2541). *คู่มือมัคคุเทศก์*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ตำราฐานภาพสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ, กรมพระยา. (2544). *นิทานโบราณคดี*(บางเรื่อง). กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

----- . (2544). *ตำนานพระพุทธเจดีย์*. กรุงเทพฯ: บรรณาการ.

----- . (ม.ป.ป.). *ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน เล่ม 1 - 2*. ใน *งานศพ พระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ปิยมหาราชปดิวรัดา เมื่อปีมะเส็ง พ.ศ. 2472*. กรุงเทพฯ: ไสภณพิพรพัฒนการพิมพ์.

พระราชโมลี. (2503). *ย่อประวัติวัดพระเชตุพน พระพุทธรูปสำคัญ*. พิมพ์เป็นธรรม บรรณาการงานประชุมเพลิงศพพระมหาทองอินทร์ (อินทจันทร์) อินทวิโร ณ เมรุวัด หนองเจือก ต.แม่แตง อ.ป่าซาง จ.ลำพูน.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นามมีบุ๊คส์ พับลิเคชันส์.

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม. (2547). *คู่มือนำเที่ยววัดโพธิ์*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

สุเชาว์ พลอยชุม. (2541). *พระเกียรติคุณสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส (พระองค์เจ้าวาสูกรี)*. กรุงเทพฯ: มหามงกุฎราชวิทยาลัย.

กิจกรรม ทำคู่มือการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สำหรับนักเรียน
 ช่วงชั้นที่ 3 : กรณีศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม โดยให้นักเรียนบันทึกความประทับใจ
 ต่อฐานการเรียนรู้ ไฉ่มากที่สุด เพราะเหตุใด?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

บันทึกการท่องเทียวเชิงอนุรักษ์ / ส่วนตัว

[illegible]

ว.ด.ป.	รายการ

สิ่งแวดล้อมไทย

สังคมไทย ใหญ่ยิ่ง มหาศาล
 ตาปู้นั่น รักษา มานานหลาย
 สังคมดี นี่จะเชิด บรรเจิดไทย
 อนุรักษ์ไว้ จำในจิต คิดให้ดี

ควรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ของวัดโพธิ์ ให้ยืนนาน
 ชั่วลูกหลาน เหลน โหลน ในภายหน้า
 สิ่งเหล่านี้ มีคุณค่า มากอนันต์
 เพราะราชัน ตระหนัก เพื่อมวลชน

สิ่งแวดล้อม คือ รากฐาน อันยิ่งใหญ่
 อนุรักษ์ไว้ วานบอกลูก ฤทธิ
 ในหลวงท่าน อีกทั้ง ราชนี
 พระดำรัส ทรงมี ทุกปีเอย.

ภาคผนวก จ

ประมวลภาพการเก็บข้อมูลในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 การเก็บข้อมูลในการวิจัย

ภาพประกอบ 2 การเก็บข้อมูลในการวิจัย

ภาพประกอบ 3 การเก็บข้อมูลในการวิจัย

ภาพประกอบ 4 การเก็บข้อมูลในการวิจัย

ภาพประกอบ 5 การเก็บข้อมูลในการวิจัย

ภาพประกอบ 6 การเก็บข้อมูลในการวิจัย

ภาพประกอบ 7 การเก็บข้อมูลในการวิจัย

ภาพประกอบ 8 การเก็บข้อมูลในการวิจัย

ภาพประกอบ 9 การเก็บข้อมูลในการวิจัย

ภาพประกอบ 10 การเก็บข้อมูลในการวิจัย

ภาพประกอบ 11 การเก็บข้อมูลในการวิจัย

ภาพประกอบ 12 การเก็บข้อมูลในการวิจัย

ภาพประกอบ 13 การเก็บข้อมูลในการวิจัย

ภาพประกอบ 14 การเก็บข้อมูลในการวิจัย

ภาพประกอบ 15 การเก็บข้อมูลในการวิจัย

ภาพประกอบ 16 การเก็บข้อมูลในการวิจัย

ภาพประกอบ 17 การเก็บข้อมูลในการวิจัย

ภาพประกอบ 18 การเก็บข้อมูลในการวิจัย

ภาพประกอบ 19 การเก็บข้อมูลในการวิจัย

ภาพประกอบ 20 การเก็บข้อมูลในการวิจัย

ภาพประกอบ 21 การเก็บข้อมูลในการวิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล	นายประพันธ์ศักดิ์ สุขสอาด
วัน เดือน ปี เกิด	วันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2503
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	37/50 หมู่ที่ 11 ซอยเทศบาล 19 (พรมณา 2) ตำบลลำลูกกา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี 12150
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2513	ชั้นประถมศึกษาตอนต้น จากโรงเรียนวัดแก้วแจ่มฟ้า เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2516	ชั้นประถมศึกษาตอนปลาย จาก โรงเรียนวัดทองคั้ง อำเภอมือง จังหวัดอ่างทอง
พ.ศ. 2519	ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จาก โรงเรียนยานนาเวศวิทยาคม เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2521	ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (วิจิตรศิลป์) จาก โรงเรียนอาชีพศิลปศึกษา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2525	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาประติมากรรมไทย จาก โรงเรียนเพาะช่าง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2533	ศษ.บ. (ศึกษาศาสตร์บัณฑิต) สาขาประติมากรรมไทย จาก วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีพศึกษา วิทยาเขตเพาะช่าง
พ.ศ. 2538	ศศ.บ. (ศิลปศาสตรบัณฑิต) สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ จาก สถาบันราชภัฏสวนดุสิต
พ.ศ. 2542	คบ. (ครุศาสตรบัณฑิต) สาขาเทคโนโลยีและนวัตกรรมการศึกษา จาก สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา
พ.ศ. 2545	ประวัติศาสตร์ศิลปะ จาก มหาวิทยาลัยศิลปากร
พ.ศ. 2551	กศ.ม. (การมัธยมศึกษา สาขาการสอนสิ่งแวดล้อม) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร